

Kulttuuriympäristö- ja maisemaselvitys

Östanlidin entisen parantolan alue

RAMBOLL

31.1.2025

Stina Karhunmaa
Tanja Tarkkanen

Sisällysluettelo

Johdanto	3
Lähtökohdat ja käytetyt menetelmät.....	4
Historia.....	9
Maisema.....	15
Rakennettu ympäristö.....	21
Arkeologiset kohteet.....	11
Yhteenveto ja suositukset.....	13

Johdanto

Östanlidin entisen parantolan alueelle ollaan laatimassa asemakaavan muutosta. Kulttuuriympäristö- ja maisemaselvitys laaditaan kaavoitustyötä varten ja sen tarkoituksena on tutkia suunnittelualuetta kulttuuriympäristön näkökulmasta, johon kuuluu rakennettu ympäristö sekä maisema. Alueelta laaditaan raportti, jossa kerrotaan alueen historiasta ja vaiheista sekä analysoidaan maisemallisia tekijöitä. Alueen rakennuksista kerrotaan tarkemmin inventointikorteissa, jotka ovat tämän selvityksen liitteenä 1.

Selvitystyön tavoitteena on ohjata asemakaava-prosessia valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VAT) mukaisesti niin, että maankäytön suunnittelussa edistettäisiin kansallisen kulttuuriympäristön ja rakennusperinnön alueellisesti vaihtelevan luonteen säilymistä. Selvityksessä pyritään tunnistamaan kulttuuriympäristön ja maiseman paikallinen ominaisuus ja erityispiirteet, jotta täydennysrakentamista ja muita muutoksia voidaan kaavassa ohjata sopeutumaan niihin.

Inventointialue on valtakunnallisesti arvokas "Östanlidin parantola" (RKY2009). Voimassaolevassa asemakaavassa aluetta ja rakennuksia koskevat suojelumerkinnot ovat vanhentuneita. Selvitys on laadittu maankäyttö- ja rakennuslain edellyttämällä tarkkuudella siten, että aineisto antaa tarvittavat työkalut asemakaavoitukselle sekä kaavamerkintöjen- ja määräysten laatimiselle.

Näkymä kohti parantolan monumentaalista länsisiipeä.

Lähtökohdat ja käytetyt menetelmät

Itäinen metsä.

Lähtökohdat ja käytetyt menetelmät

Inventointikertomus

Tämän selvityksen on laatinut arkkitehti Stina Karhunmaa sekä rakennusarkkitehti Tanja Tarkkanen Ramboll Finland Oy:stä. Alueelle tehtiin maastokäynti 29.11.2024, jolloin alueen rakennuskantaa sekä ympäröivää maisemaa valokuvattiin. Rakennukset kuvattiin ulkoapäin.

Taustatyönä perehdyttiin alueesta löytyviin lähtötietoihin ja kartta-aineistoihin. Kaupungilta saatiin pohjakartta, voimassa olevat kaavat sekä alkuperäisiä rakennuspiirustuksia. Vanhoja valokuvia sekä historiatietoja saatiin alueesta kertovasta kirjallisuudesta sekä vanhoista selvityksistä.

Koko Östanlidin entisen parantolan rakennuskanta inventoitiin ja rakennuksista laadittiin inventointikortit. Alueen maisemasta laadittiin maisema-analyysi, jossa on tutkittu muun muassa tärkeitä näkymiä ja maisemallisia tekijöitä. Rakennusten ja alueen kulttuurihistorialliset arvot on alustavasti arvioinut arkkitehti Stina Karhunmaa ja rakennusarkkitehti Tanja Tarkkanen. Rakennuksille on annettu inventoinnissa rakennussuojelua koskevia suosituksia. Lisäksi selvityksessä on annettu maisemaa, pihapiiriä sekä arkeologiaa koskevia suosituksia.

Rakennusinventoinnista käytiin arvotusneuvottelu 1.4.2025, johon osallistuivat Pohjanmaan museon rakennustutkijat Outi Orhanen ja Annika Harjula-Eriksson, Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen ylitarkastaja Carina Ahlvik-Fors, Pietarsaaren kaupungin kaavoituksen asemakaava-arkkitehti Sören Öhberg ja toimistoarkkitehti AnneMo Kaitfors, Pietarsaaren museon museojohtaja Carola Sundqvist sekä Ramboll Finland Oy:stä selvityksen laatijat. Lisäksi alueelle tehtiin yhteinen kenttäkäynti 8.4.2025, jonka aikana tutkittiin ja valokuvattiin alueen rakennusten julkisluonteisia sisätiloja. Kenttäkäynnille osallistui edellämainittujen lisäksi Folkhälsanin kiinteistöpäällikkö Tommy Forsman. Carola Sundqvist ei osallistunut kenttäkäynnille. Aiheesta pidettiin erillinen työneuvottelu 18.8.2025, minkä jälkeen inventointikorttien tietoja täydennettiin julkisluonteisten sisätilojen osalta.

Inventoiduista rakennuksista laaditut inventointikortit ovat tämän selvityksen liitteenä 1.

Tarkastelualue on kooltaan noin 13 ha ja sijaitsee Pietarsaaren keskustaajaman koillisosassa Östanpån kaupunginosassa. Alueen likimääräinen sijainti on esitetty punaisella ympyröinnillä MML taustakartalla.

Lähtökohdat ja käytetyt menetelmät

Kaavatilanne

Asemakaava

Voimassaoleva asemakaava vahvistettu Vaasan Läänihallituksessa 19.1.1993. Voimassaolevassa asemakaavassa suunnittelualue on sosiaalitointa ja terveydenhuoltoa palvelevien rakennusten korttelialue, jolla ympäristö säilytetään (YS/s).

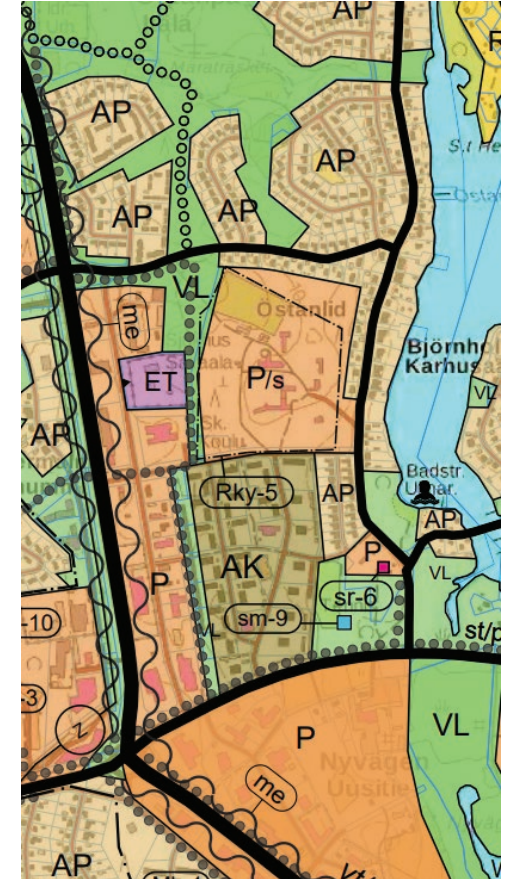
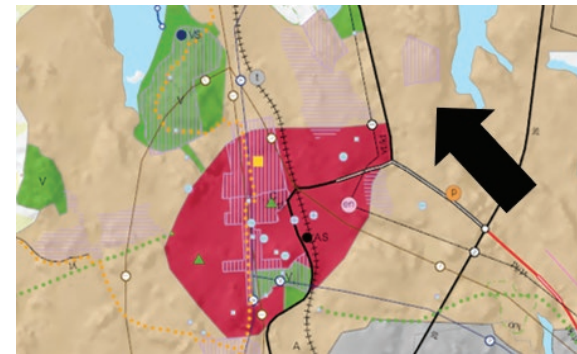
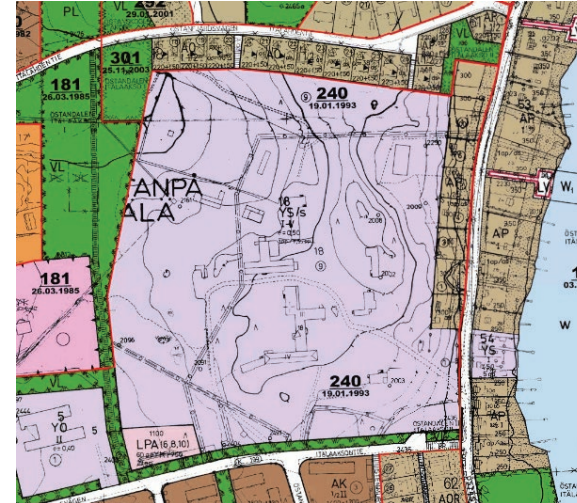
Yleiskaava

Voimassaolevassa Pietarsaaren yleiskaavassa 2020 (oikeusvaikutukseton) alue on merkitty palvelujen alueeksi (P), joka on merkitty arvokkaaksi kaupunkialueeksi.

Pietarsaareissa on vireillä koko kaupungin kattava yleiskaavan 2040, josta on ehdotus ollut nähtävillä 25.1-3.3.2024 välisenä aikana. Ehdotuksessa suunnittelualue on merkitty Palvelujen ja hallinnon alueeksi, jolla ympäristö säilytetään. Alueelle saa sijoittaa julkisten ja yksityisten palvelujen toimintaa ja laitoksia. AP/s-, AK/s, P/s ja RA/s alueiden rakennetun kulttuuriympäristön arvokkaat ominaispiirteet tulee säilyttää. Sairaalan alueella on merkintä RKY-5, Östanlidin parantola. Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY 2009), jonka ympäristö/ominaispiirteet tulee säilyttää. Ennen rakennustoimenpiteeseen ryhtymistä tulee pyytää museoviranomaisen lausunto.

Maakuntakaava

Maakuntakaavassa alue on taajamatoimintojen aluetta (A) sekä valtakunnallisesti merkittävä rakennettu ympäristö (violetti pystyviivarasteri). Pohjanmaan maakuntahallitus hyväksyi kokouksessaan 16.9.2024 Pohjanmaan maakuntakaavan 2050 ehdotus on nähtävillä 23.9-25.10.2024. Alueelle ei ole tulossa muutoksia.

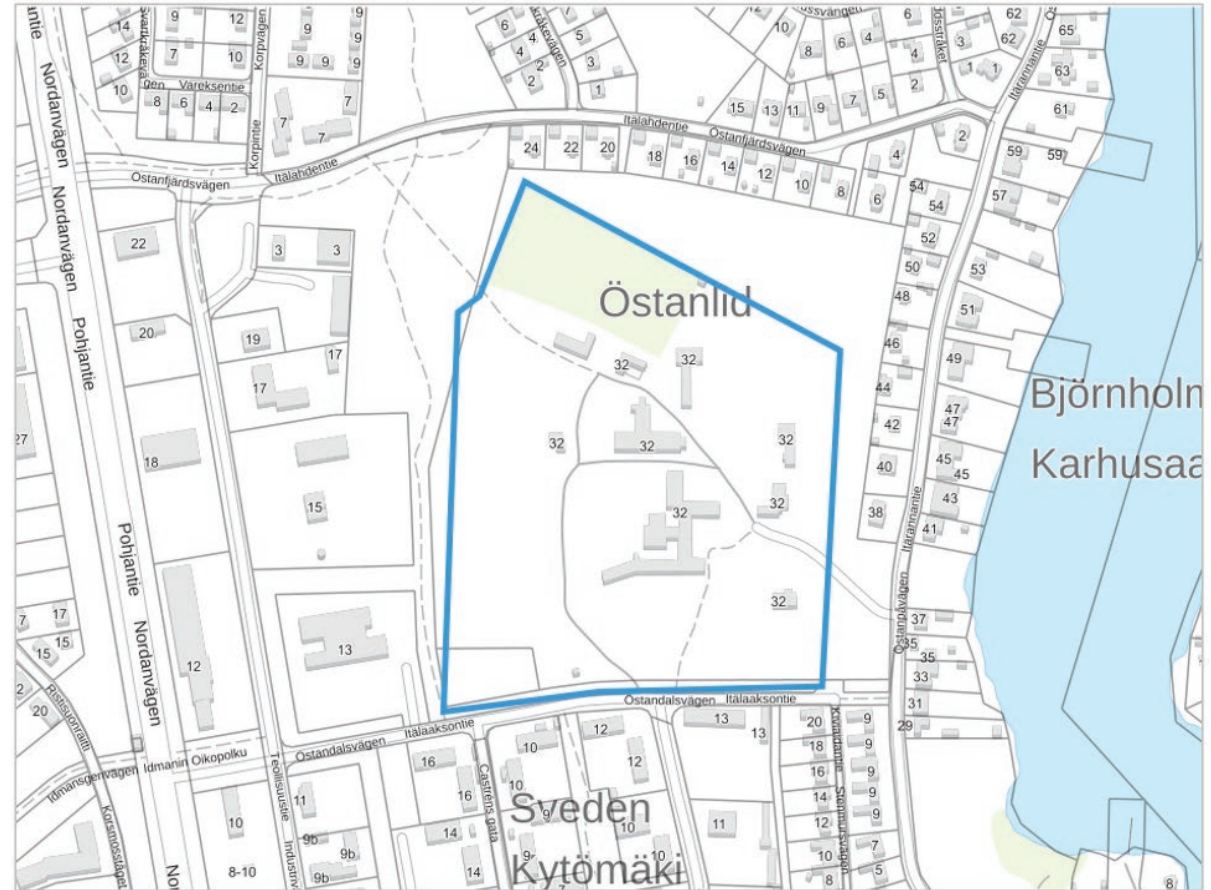
Ylhäällä vasemmalla ajantasa-asemakaavaote, oikealla ote vireillä olevasta yleiskaavasta 2040 sekä alhaalla vasemmalla Maakuntakaavaote (sijainti merkitty mustalla nuolella).

Lähtökohdat ja käytetyt menetelmät

Arvoalueet

Suunnittelualue on Valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö Östanlidin parantola. Aluetta kuvaillaan Museoviraston sivuilla näin:

”Östanlidin parantola on esimerkki 1900-luvun alkuvuosikymmenten sairaala-arkkitehtuuriin vaikuttaneesta sairaanhoitotietämyksestä. Kuivalle kangasmaalle sijoitettu Östanlidin sairaala edustaa korkeatasoista functionalistista suunnittelua. Mäntymetsän ympäröimä Östanlidin yhtenäinen parantolakokonaisuus Pietarsaaren keskustan kupeessa, Östanpån kaupunginosassa, on sijoituspaikaltaan ja arkkitehtuuriltaan hyvä esimerkki 1930-luvulla Suomeen rakennetuista keuhkotautiparantoloista: puhtaaseen ilmaan hiekkaharjulle rakennetussa valoisassa parantolassa ajateltiin parantumisen edellytysten toteutuvan. Arkkitehti Ragnar Wessmanin suunnitteleman parantolan päärakennus on monumentaalinen ja funktionalistinen rakennus. Länsisiipi parvekkeineen ja lepohuoneineen on Alvar Aallon suunnitteleman Paimion parantolan mallin mukainen. Alueen yhdeksän rakennusta sisältävät parantolan lisäksi lääkäreiden ja hoitajien asuinrakennuksia sekä talousrakennuksia. Parantola on edelleen alkuperäistä käyttöä hyvin vastaavassa terveydenhoitokäytössä.”¹⁹”

Museoviraston RKY2009 aluerajaus merkitty sinisellä rajauksella MML taustakartalle. Kuvasa näkyvät lisäksi MML kiinteistörajat.

Tarkastelualueen kuvaus

Entisen parantolan alue rajautuu pohjoisessa ja idässä asuinrakennuksiin sekä pieneltä osin Itärannantiehen, etelässä Itälaaksontiehen ja lännessä metsään/kävely- ja pyörätiehen. Lännessä on teollisuusrakennuksia sekä entinen koulu (13). Alue sijaitsee korkealla paikalla sekä parantoloille tyypilliseen tapaan mäntymetsän ympäröimänä. Alue on yleisilmeeltään vehreän luonnollinen ja väljä. Alueelle on tieyhteys Itärannantieltä sekä Itälaaksontieltä. Itärannantieltä tieyhteys johtaa päärakennuksen sisäänkäynnille, missä on saattolenkki. Itälaaksontien tieyhteys johtaa takapihan laajalle pysäköintialueelle. Rakennuskanta muodostaa eheän kokonaisuuden, joka edustaa funktionalistista tyyliä. Alueella on kymmenen rakennusta, joista yhdeksän kertovat alueen alkuperäisestä käytöstä:

1. Entinen keuhkoparantola (A, B, C, D)
2. Entinen kappeli (E)
3. Entinen lämpökeskus ja pesula (F)
4. Entinen sikala ja hevostalli (G)
5. Entinen hiilivarasto (H)
6. Entinen henkilökunnan asuntola (I)
7. Entinen henkilökunnan asuntola (J)
8. Entinen apulaislääkärin asunto (K)
9. Entinen yllilääkärin asunto (L)
10. Lato

Rakennukset on esitelty tarkemmin liitteenä 1 olevissa rakennusinventointikorteissa. Entisen sikalan/hevostallin ja hiilivaraston pohjoispuolella on laaja nurmikenttä, joka on entinen puutarha (11). Koilliskulmauksessa on entinen tenniskenttä (12).

Inventointialue rajattu punaisella viivalla MML ilmapäätökuvaan vuodelta 2017. Vasemmalla rakennuskanta valokuvina ylhäältä alas 1-10.

Historia

Östanliden parantolan pääjulkisivu noin 1960-luvulta.⁷

Parantolat Suomessa

Tuberkuloosi on vanha sairaus, jonka hoitaminen oli pitkään vaikeaa, toivotontakin. Hoitosuosituksiin kuului antiikista 1800-luvulle saakka usein ”ilmastonvaihdos”, matkustaminen terveellisempään ympäristöön. Usko tietynlaisen luonnonympäristön parantavaan voimaan oli vahva, vaikka asiantuntijat kiistelivätkin siitä, millainen ympäristö oli terapeuttisin. 1800-luvun jälkipuoliskolla alaa voitti näkemys, että keuhkotautiselle sopi parhaiten korkea ilmanala. Tämän ajatuksen motivoimana perustettiin ensimmäiset keuhkotautisten hoitoon erikoistuneet laitokset saksankielisen Keski-Euroopan vuoristoisille alueille. Laitoksia kehiteltiin ja niistä syntyi malli, jota jäljiteltiin kaikkialla Euroopassa. 1900-luvun alkuun mennessä parantolahoitosta oli tullut tuberkuloosin käypää hoitoa ja niin kutsutun yleishoidon peruselementit olivat paikallaan. Yleishoidon ideana oli auttaa elimistöä kamppailemaan tautia vastaan tarjoamalla potilaalle tukevaa, proteiinipitoista ruokaa, säännöllisyyttä, raitista ilmaa ja auringonvaloa sekä lepoa ja liikuntaa terveyttä edistävässä ympäristössä. Ihanteellinen parantola sijaitsi rauhallisessa paikassa etäällä suurista asutuskeskuksista. Se oli rakennettu korkealle, kuivalle paikalle, jossa se oli lempeiden tuulten ja auringonvalon saavutettavissa. Sitä ympäröivät havupuut, mielellään männyt, jotka kertoivat kuivasta maapohjasta ja joiden uskottiin

Suomen tuberkuloosiparantolat © Google maps. Kartalta on jätetty pois yksityisasuntoina toimivat entiset

myös puhdistavan ilmaa. Arkkitehtuuriltaan tuberkuloosiparantolat vaihtelivat luksushotellia muistuttavista mahtirakennuksista koruttomampiin, tavaliselle kansalle suunnattuihin ”kansanparantoloihin”. Suomessa keskustelu keuhkotautiparantolan tarpeesta käynnistyi 1880-luvulla. Silloisen Suomen suurruhtinaskunnan ensimmäinen keuhkoparantola oli Halilan parantola Uudellakirkolla Karjalan kannaksella v. 1889. Ensimmäiset suomalaisin voimin perustetut parantolat olivat Högsandin rannikoparantola Hankoniemessä (1901), Tankaharjun parantola Punkaharjulla (1903) sekä Nummellan eli Röykän parantola Nurmijärvellä (1903).

Tuberkuloosipotilaita hallimakuulla. Pielisen museo, kuvaaja tuntematon.⁵

Parantolat Suomessa

1930-luku oli parantoloiden kulta-aikaa, sillä vuonna 1929 säädetyssä laissa mielisairaaloiden ja tuberkuloosihoitolaitosten valtionavusta valtio sitoutui kattamaan suuren osan kuntien perustamien parantoloiden perustamis- ja ylläpitokustannuksista. Toisen maailmansodan aikaan osa parantoloista oli varattu armeijalle. Vuoden 1948 tuberkuloosilaki synnytti Suomeen kattavat julkiset tuberkuloosipalvelut. Maa jaettiin tuberkuloosipiireihin, joista jokaisessa oli keskusparantola, keskushuoltola, muita huoltolaita ja joskus myös muita parantoloita. Tehokas lääkahoito tuli kirurgian lisäksi hoitovalikoimaan 1948-52. Kun tutkimukset Suomessa ja muualla osoittivat, että lääkitseminen onnistuu myös avohoidossa, parantola menetti alkuperäisen tarkoituksensa. Pakollisesta ulkoilmahoidosta luovuttiin, ja parantolarakennuksille luonteenomaiset suuret yhteisparvekkeet purettiin tai rakennettiin umpeen. Tuberkuloosiparantolapiirit sulautettiin sairaanhoitopiireihin, jotka saivat havaita, ettei tarkoitusta varten suunniteltujen parantolarakennusten muuntaminen yleissairaalakäyttöön välttämättä ollut helppoa eikä halpaa. 1970-luvun alkuun tultaessa oli ilmeistä, että tuberkuloosiparantoloiden aika oli ohi. Vuonna 1986

tuberkuloosipiirit lakkautettiin ja tuberkuloosin hoito integroitiin virallisestikin muuhun erikoissairaanhoidon.⁵

Tuberkuloosi on nykyään harvinainen riskiryhmien sairaus, jota hoidetaan edelleen. Usein potilaina on vanhuksia, jotka itse muistavat, miten ankara ja pelätty kansantauti se aikanaan oli. Koska tuberkuloosi oli pitkään yksi suurimmista terveyssuhkista Suomessa, siihen suhtauduttiin suurella vakavuudella ja huolestuneisuudella. Sairauteen liittyi paljon tuntemattomuutta ja pelkoa. Tautia pidettiin usein parantumattomana ja se yhdistettiin kuolemaan. Tuberkuloosiin sairastuminen johti usein sosiaaliseen leimautumiseen. Sairaita vältettiin ja heitä kohdeltiin usein epäluuloisesti. Toisaalta parantoloissa pyrittiin luomaan hyvät hoito-olosuhteet ja potilaita kannustettiin taistelemaan terveytensä puolesta. Hoitoon pääseminen antoikin monille toivoa.^{5,1} Tuberkuloosin aiheuttama stigma on saattanut vaikuttaa siihen, että potilaiden arjen ja elämäkokemuksia tämän selvityksen aiheena olevasta Östanlidin parantolasta on dokumentoitu vähän.

Salpausselän entisen lasten tuberkuloosiparantolankin tiloissa hoidettiin sota-aikana haavoittuneita (SA-kuva).²¹

Östanlidin historia

- Ajatus ruotsinkielisen Pohjanmaan yhteisestä keuhkoparantolasta syntyi jo vuonna 1927. Sodan jälkeen jättämä taloudellinen epävakaisuus sekä paikan valintaa koskevat erimielisyydet johtivat siihen, että rakentaminen aloitettiin vasta v. 1938.
- Parantolan piirustukset laati arkkitehti Ragnar Wessman.
- Joulukuussa 1940 Östanlidin parantola valmistui ja toiminta alkoi tammikuussa 1941.
- Jatkosodan puhjettua myöhemmin vuonna 1941, käytettiin Östanlidia haavoittuneiden sotasairaalan aina vuoteen 1944 saakka. Osa parantolapaikoista oli kuitenkin koko ajan varattuna tuberkuloosipotilaita varten.
- Sodan jälkeen tuberkuloositilanne oli huonontunut koko maassa ja hoitopaikkoja oli erityisen paljon.
- Vuonna 1963 parantola sai luvan vastaanottaa myös ei-tuberkuloottisia keuhkosairauksista kärsiviä potilaita.
- Vuodet 1966-1969 olivat Östanlidin sairaalalle monessa suhteessa siirtymäkautta. Tuberkuloosin vastaiseen taisteluun osallistuneet lääkärit alkoivat olla eläkeiässä ja uusia lääkäreitä oli vaikea saada alalle.
- 1960-luvun lopulla saatiin käyttöön kolme uutta tehokasta tuberkuloosilääkettä, jolla pystyttiin parantamaan kroonisesti sairaita potilaita.
- Vuonna 1970 parantola liitettiin Vaasan sairaanhoitopiiriin ja muuttui sairaalaksi.
- Tuberkuloosipaikkojen tarve väheni jatkuvasti koko 1970-luvun ajan ja paikkoja käytettiin yhä suuremmassa määrin muiden keuhkosairauksien hoitoon.
- Vuonna 1980 muodostettiin Vaasan sairaanhoitopiiri liittämällä mielenterveyshuolto samaan kuntaliittoon, kuin keskussairaala ja Östanlid. Tämä merkitsi sitä, että Östanlidista tuli oma itsenäinen sairaala, jolla oli oma yhteisen valtuuston ja liittohallituksen alaisuudessa toimiva johtokunta.
- Vuonna 1990 liittovaltuusto päätti, että sairaanhoitopiirin pohjoisosa muodostaa vuodesta 1991 lähtien omavastuualueen siten, että Östanlid ja Malmin sairaaloiden sekä Pietarsaaren mielenterveyskeskuksen hallinnosta tulee vastaamaan yksi ainoa johtokunta.
- Vuodesta 2003 Östanlid on ollut yksityisessä omistuksessa (Samfundelt Folkhälsan) ja rakennuksissa on nykyisin erilaisia sosiaalisia palveluja, joissa yhdistyy kaikenikäisten hoito lapsista vanhuksiin.²⁵

Östanlidin parantolan läntien julkisivu n. 40-luvulta. ²⁴

Funktionalismi Suomessa

Funktionalismia edustavia tuberkuloosiparantoloita- ja sairaaloita

Funktionalismi arkkitehtuurissa voidaan määritellä pelkistettynä muotokielenä sekä ajatuksena, että rakennus tulee suunnitella siten, että se palvelee mahdollisimman hyvin tiettyä tarkoitusta. Suomeen funktionalismin periaatteet rantautuivat 1930-luvulla nimekkäiden arkkitehtien kuten sveitsiläis-ranskalaisen Le Corbusierin innoittamana. Tyyli suunnan tunnetuin suomalaisnimi on Alvar Aalto, joka toi pelkistettyyn funktionalismiin myös uusia aineksia ja omaa muotokieltä. Östanliden parantolan suunnittelija Ragnar Wessman on ottanut omaan työhönsä vaikutteita Aallon tuotannosta.¹⁰

Muita suomalaisia funktionalismin edelläkävijöitä ovat Erik Bryggman, Pauli E. Blomsted ja Hilding Ekelund. Suomen ensimmäinen tyyli puhdasta funkista edustava rakennus oli Alvar Aallon suunnitelma Turun Sanomien toimitalo vuodelta 1930. Muita tunnettuja funkkirakennuksia ovat mm. Paimion parantola, Nakkilan kirkko, Viipurin kirjasto, Villa Mairea, Olympiastadion ja Lasipalatsi. Maaseudulle funkkis levisi laajemmin SOK:n suosimana "osuuskauppafunkkiksena", kun uusia myymälöitä ja konttoreita rakennettiin.¹⁰ 1930-lukua voidaan kutsua myös parantoloiden kulta-ajaksi, joten luonnollisesti osa rakennuksista sai tyyli suunnasta vaikutteita. Ohessa esimerkkejä funktionalismin tyyli suunnan edustavista parantola- ja sairaalarakennuksista. tamaan kroonisesti sairaita potilaita.

Paimion parantola, Alvar Aalto (1929-1933).¹⁴

Härmän parantola (1933, laajennettu 1960 ja 1996) Ilmari Launis.¹⁵

Kiljavan parantola (1936-1938), Nurmijärvi, Jussi Paatela.¹⁶

Entinen keskussotilassairaala Tilkka, Olavi Sortta (1934-1936).¹⁷

Arkkitehti Ragnar Wessman

- Arkkitehti Ragnar Wessman oli suomalainen Tampereelta lähtöisin oleva arkkitehti (30.8.1894–7.11.1977)
- Hän valmistui arkkitehdiksi Helsingin Teknillisestä korkeakoulusta 1921.
- Hänen monet opintomatkinsa suuntautuivat Ruotsiin, Norjaan, Tanskaan, Saksaan, Hollantiin, Belgiaan, Ranskaan ja Italiaan. Matkojensa tueksi hän sai Viktor Howlingin matka-apurahan vuonna 1923.
- Valmistuttuaan arkkitehdiksi Wessman työskenteli muun muassa Väinö Vähäkallion toimistossa vuosina 1924-1929 ja Einar Sjöströmin sekä Karl Lindahlin toimistoissa vuosina 1927-1930. Tämän jälkeen hän työskenteli yksityisenä arkkitehtina 1927-1930.
- Vuonna 1929 Wessman palkattiin Lääkintöhallituksen rakennustoimistoon, ja kun toimisto yhdistettiin Rakennushallitukseen vuonna 1940, siirtyi myös Wessman arkkitehti Väinö Vähäkallion johtamaan virastoon. Hänet nimitettiin Rakennushallituksen toimistoarkkitehdiksi vuonna 1942.
- Ragnar Wessman suunnitteli lukuisia asuin- ja liike-taloja kotikaupunkiinsa Helsinkiin. Toimiessaan arkkitehtina Lääkintöhallituksen rakennustoimistossa hän laati suunnitelmia ulkomaille asti.⁶

Esimerkkejä Wessmanin tuotannosta:

- Saarenmaan sairaalan ensimmäinen osa (1936-1940) Virossa
- Hämeenlinnan suojeluskuntatalo (1930)
- Pohjois-Kymen sairaala, Kuusankoski (1953)
- Varkauden sairaala (1950)
- Uudenkaupungin vanha sairaanhoitajien asuntola (1950-luku)
- Kajaanin sairaala (1952)
- Tammisaaren vanha vesitorni 1920-luku

Wessman on tunnustettu erityisesti sairaala-arkkitehtuuristaan. Wessmanin tuotannossa Östanlidin parantola edustaa merkittävää varhaista vaihetta funktionalismin tyyliunnon omaksumisessa. Hänen varhaisemmassa tuotannossa on klassismin piirteitä.

Uudenkaupungin vanha sairaanhoitajien asuntola¹² muistuttaa Östanlidin 1950-luvun tuotantoa.

Saarenmaan sairaala.¹¹

Pohjois-Kymen sairaalassa on paljon samoja piirteitä ja yksityiskohtia kuin Östanlidissa.¹³

Maisema

Östanlidin parantolan länsisiipi ja julkisivua kuvattuna.

Maisema

Maisemarakenne

Pohjanmaan maisemarakenteeseen vaikuttaa voimakkaasti ainutlaatuinen ja yhä jatkuva maankohoaminen. Täällä näkemämme maisema on merivesien huuhtomaa, mikä tarkoittaa sitä, että alue on aikaisemmin ollut Itämeren merenpohjaa. Pohjanmaan maakunnan alue sijoittuu lakeus- ja rannikkovyöhykkeelle.¹⁸ Östanlid kuuluu rannikkovyöhykkeen selänne alueelle, joka on syntynyt maankohoamisen seurauksena. Alueen maaperä on hiekkamoreenia. Maanpinnan korkeus alueella vaihtelee noin 5,2-14,2 mpy. Tämä johtuu alueen sijoitumisesta selänteeseen. Suurin osa rakentamisesta keskittyy korkeammalle selänteelle alueen keskiosiin. Selänteeltä maanpinta laskee loivasti kohti itää ja voimakkaammin kohti länttä. Entisen puutarhan alue sijaitsee matalammalla vyöhykkeellä. Korkeuserot ovatkin parhaiten havaittavissa aivan alueen itäosissa lähellä asutusta, josta aukeaa näkymiä vesistön suuntaan ja korkeuserot ovat jyrkkiä. Hiekkamoreeni on oivallinen kasvualusta mäntymetsälle, jota on alueella runsaasti. Metsä on hyvin kivikkoista. Avoimina alueina ovat säilyneet tie- ja parkkialueet sekä laaja nurmikenttä (entinen hyötupuutarha). Tontin länsiosassa on myös kuusimetsää ja sekametsää. Tontin länsiosissa metsä on hoitamatonta, tontin itäosissa on hoidettua metsää.

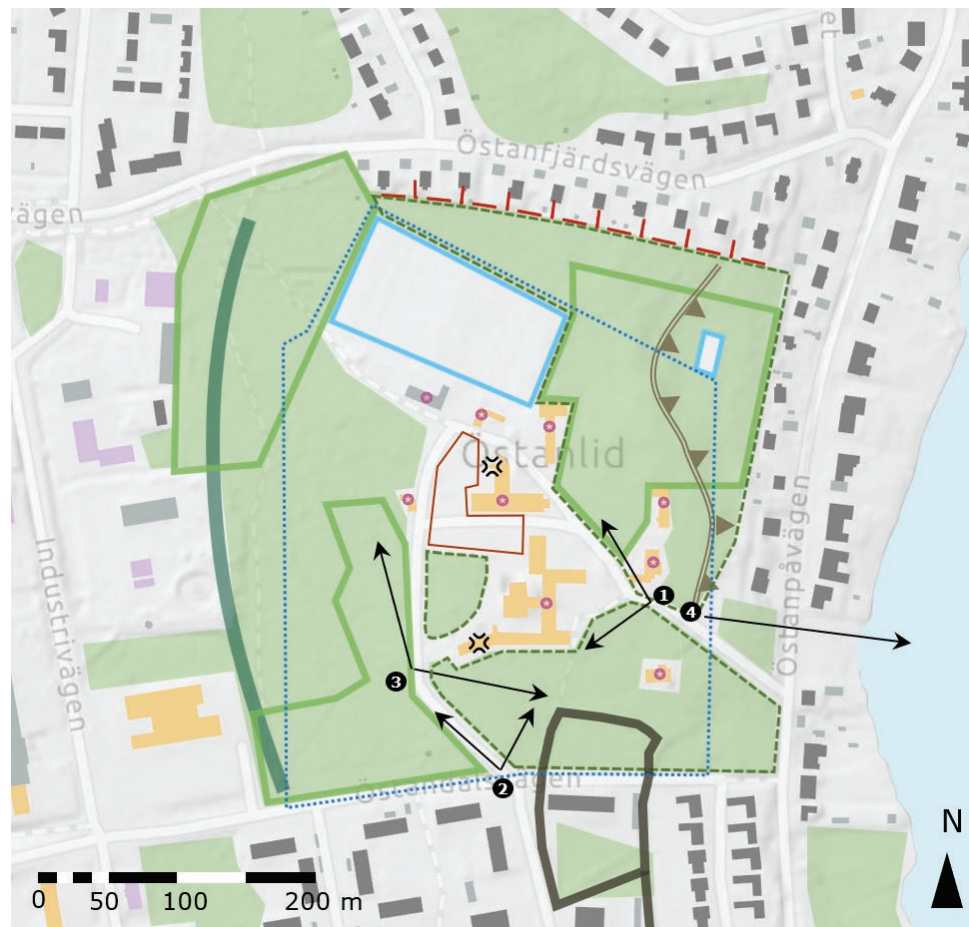

MML taustakartan päällä varjostettu korkeusmalli © GTK.

Kulttuurimaisema

Maisemakuva ja maiseman erityispiirteet

Alueen maisemakuva on erityinen harvan ja korkean mäntymetsän sekä loivan selänteiden ansiosta. Tunnelma on rauhallinen ja kaunis. Alueen laadukas arkkitehtuuri sekä luonnonympäristö tukevat toisiaan. Historia ja paikan vahva henki on hyvin havaittavissa, koska alueen alkuperäisiä piirteitä on säilynyt hyvin. Rakennusten ympärillä on tilaa, mikä tuo alueelle väljyyttä. Vaikka kiinteistön ympärille on rakentunut tiivistä asutusta sekä muuta rakentamista, yhtenäisen maisemakuva alueen sisällä säilyy. Entisen talouspuutarhan pohjoispuolella oleva omakotialue näkyy hieman metsän läpi. Tämä häiritsee vähäisesti paikan levollista tunnelmaa. Alueen tärkeimpiä näkymiä ovat Parantolan pääsisäänkäyntiä kohti (1) sekä parantolan parvekkeellista länsisiipeä kohti (2, 3). Itälaaksontien sisäänkäyntitieltä avautuu mäntymetsän läpi siivolytynyt näkymä koko alueen rakennuskannasta (3). Näkymää rajaa lännessä kappeli ja idässä monumentaalinen rakennusosa C. Pieni mäntymetsä sisäpihalla on tärkeä maisemallinen tekijä muuten suurimmalta osin avoimesta sorakentästä ja parkkipaikasta koostuvalla alueella. Entisen lämpökeskuksen piippua sekä länsisiipeä voidaan pitää maamerkkeinä. Läntisen alueen metsä/puusto toimii näköpuskurina teollisuusaluetta vasten. Muita avoimia alueita alueella ovat entinen puutarha sekä tenniskenttä. Maiseman erityispiirteinä ovat monet alueella kiertävät polut sekä vanha kiviaita 1700-luvulta.

Maisema-analyysi. Seuraavalla sivulla on kuvia alueelta.

Merkintöjen selitykset:

- Teollinen rakennus/halli
- Liike- tai julkinen rakennus
- Asuinrakennus
- Talous- tai muu rakennus

Rakennustiedot MML rakennustietokanta.

- Metsä
- Vesistö
- Maisemallisesti tärkeä metsä
- Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö
- Säilytettävä metsä (Luontoselvitys 2023, Essnature)
- Avoin hajanainen alue
- Avoin historiallinen alue (entinen puutarha ja tenniskenttä)
- Maisemakuvan muutosvyöhyke
- Näköpuskurina toimiva puusto
- Kiinteä muinaisjäännos (kiviaita)
- Maisemallinen lakialue
- Kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennus
- Maamerkki
- Tärkeä näkymä
- Kuvannumero

Kulttuurimaisema

Maisemakuva

Metsäpolku.

Näkymä pääsisäänkäynniltä (1).

Avoin hajanainen alue (sisäpihan laaja avoin sorakenttä).

Näkymä parkkipaikalta vesistön suuntaan (4).

Ramboll

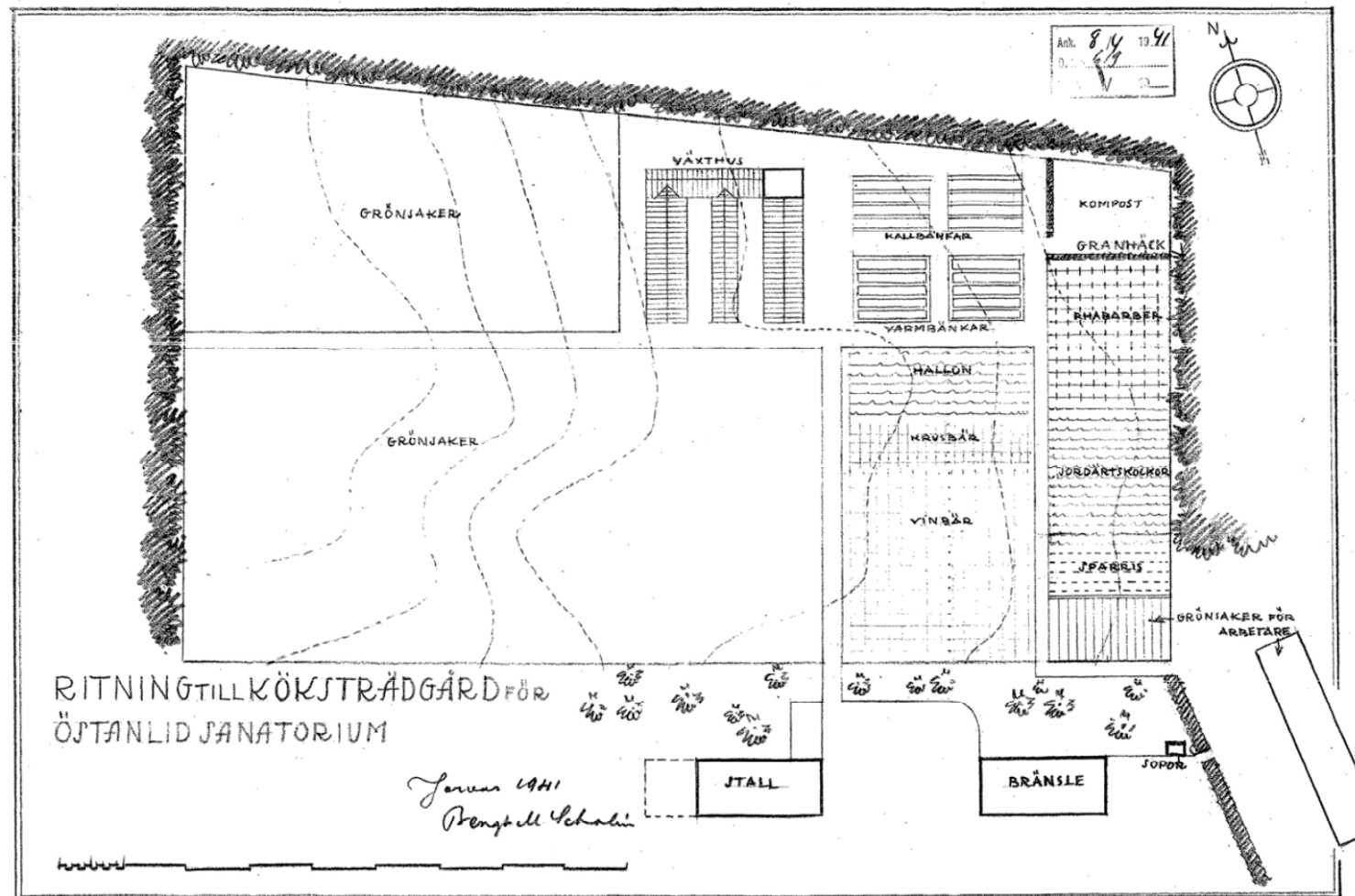

Itälaaksontien sisäänkäyntitieltä avautuu mäntymetsän läpi siivilöitynyt näkymä koko alueen rakennuskannasta (3). Näkymää rajaa lännessä kappeli ja idässä monumentaalinen rakennusosa C (länsisiipi).

Kulttuurimaisema

Puutarhasuunnitelma

Alueelle on laadittu Parantolan perustamisen aikaan puutarhasuunnitelma, jonka suunnittelijana toimi puutarha-arkkitehti Bengt Schalin. Östanlidin ympäristöstä on laadittu inventointi vuonna 2008 silloisen maisema-arkkitehti yo Emma Pitkäjärven toimesta. Inventoinnissa käsitellään Östanlidin piha-aluetta, tämän kasvillisuutta sekä puutarhasuunnitelmaa. Koska parantola rakennettiin sota-aikaan ja resurssit olivat rajallisia, puutarhasuunnitelma jäi osin toteuttamatta. Bengt Schalin laati myös erillisen talouspuutarhasuunnitelman ja parantolan yhteyteen perustettiin 1.3 hehtaarin kokoinen talouspuutarha, jossa viljeltiin marjoja, vihanneksia ja papuja. Talouspuutarha perustettiin niitylle, joka sijaitsee noin 100 metriä parantolan päärakennuksesta. Parantolaan kuului myös muita viljelyalueita, jotka sijaitsivat kauempana parantolasta ja joissa viljeltiin pääasiassa ohraa. Tuotanto kattoi parantolan tarpeet, eli parantola oli siltä osin käytännössä omavarainen. Omavaraisuus oli melko tyypillistä parantolaympäristöille. Viljely talouspuutarhassa loppui suunnilleen samaan aikaan kun parantolan toiminta loppui. Nykyään entisen puutarhanalueella on muutamia marjapensaita ja istutuslaatikoita. Aluetta käytetään leikkimiseen ja pelaamiseen. Alueella on leikkikenttä sekä jalkapallomaalit.²⁶

Östanlidin puutarhasuunnitelma vuodelta 1941.²⁶

Kulttuurimaisema

Puutarhasuunnitelma

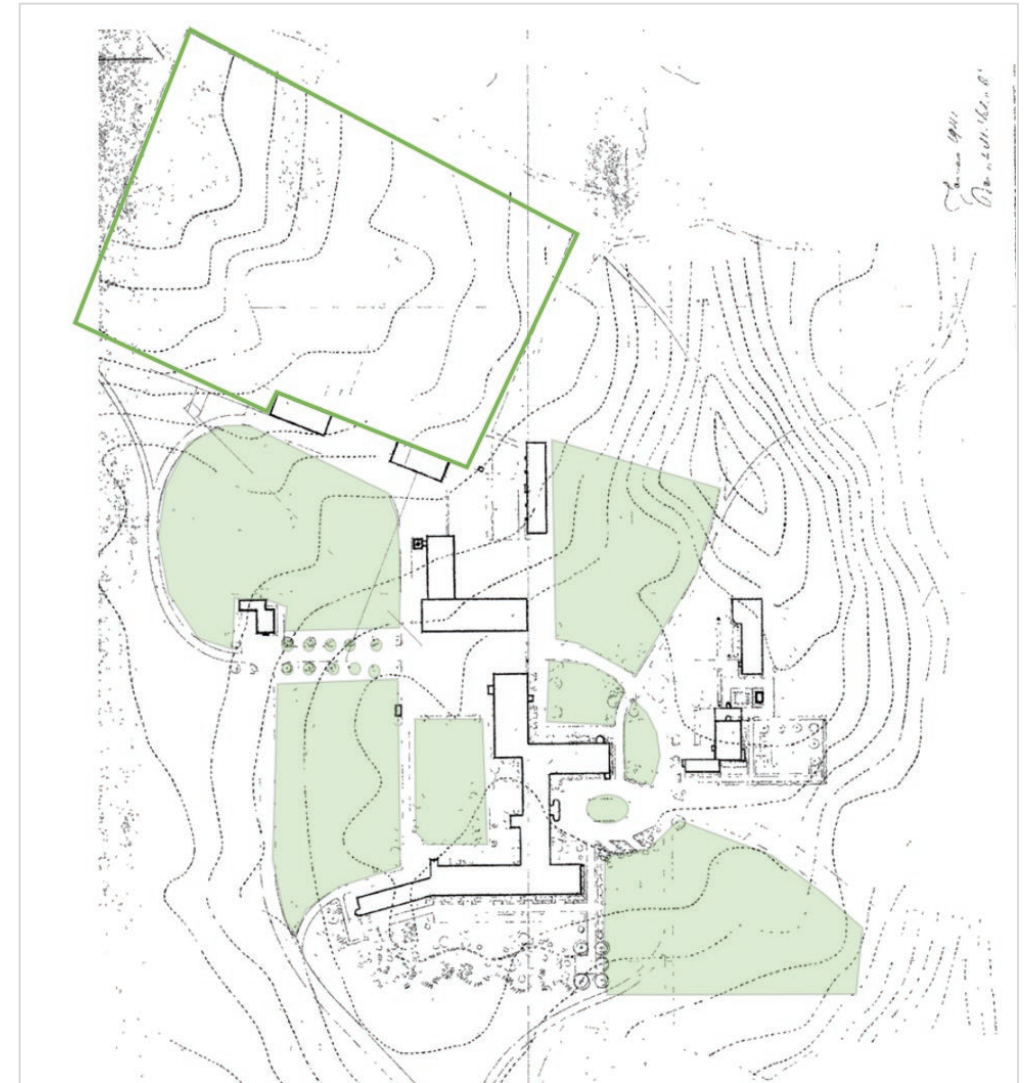
Vasemmalla on Bengt Schalin puutarhasuunnitelma vuodelta 1941 koko Östanlidin piha-alueelta. Ragnar Wessman suunnitteli jossain määrin myös parantolan ympäristöä, esimerkiksi reittien osalta.²⁶

Entisen puutarhan alueella on muutamia marjapuskia ja istutuslaatikoita.

Laajalla nurmikentällä on leikkipaikka ja jalkapallomaalit.

Östanlidin puutarhasuunnitelma vuodelta 1941.²⁶ Suunnitelman on korostettu hahmottamisen tueksi vihreällä värillä joitain yhtenäisiä alueita.

Rakennettu ympäristö

Pihapiiriä kuvattuna. Oikealla entinen parantola, vasemmalla entinen lämpökeskus ja pesula.

Pietarsaaren historia ja kehittyminen

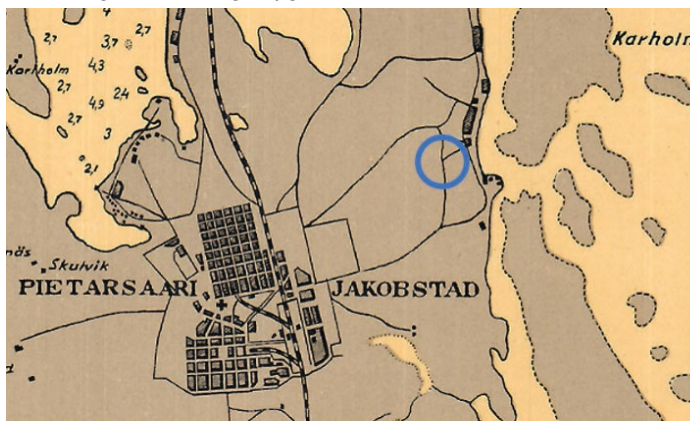
Kaupunkiakenteen laajentuminen

Pietarsaari on perustettu 1652. Se on ollut laivanrakennus- ja merenkulkukaupunki sekä merkittävä historiallinen kauppakaupunki. Maankohoaminen näkyy vesialueiden kaventumisena ja poistumisena.

Östanlidin parantolan rakennukset on rakennettu kaupungin itäpuolelle meren lahden läheisyyteen noin 2 km etäisyydelle keskustasta. Östanfjärdenin rannalla on ollut 1900-luvun alussa asutusta ja osa siitä on säilynyt edelleen. Samoin tiestöä ja peltoja on ollut kaupungin itäpuoleisilla metsäisillä alueilla.

Ote pitäjänkartasta 1840-luvulta. Parantolan alue on merkitty sinisellä ympyrällä. (©JYX).

Ote merikartasta vuodelta 1926. Parantolan alue on merkitty sinisellä ympyrällä. (©Finna, Helsingin kaupungin arkisto)

Vuoden 1947 pitäjänkartassa näkyy rakentuneet parantolan rakennukset, alla osasuurennos (Vanhat kartat © Maanmittauslaitos).

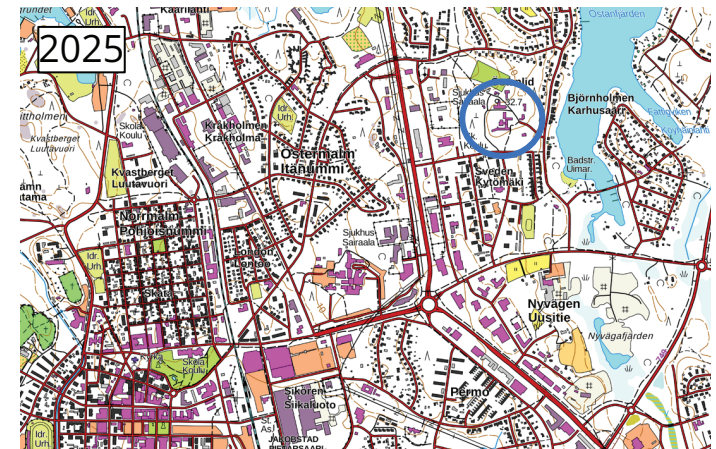
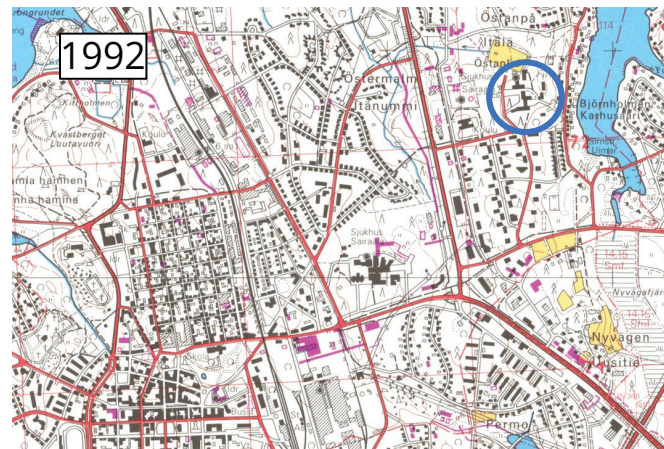
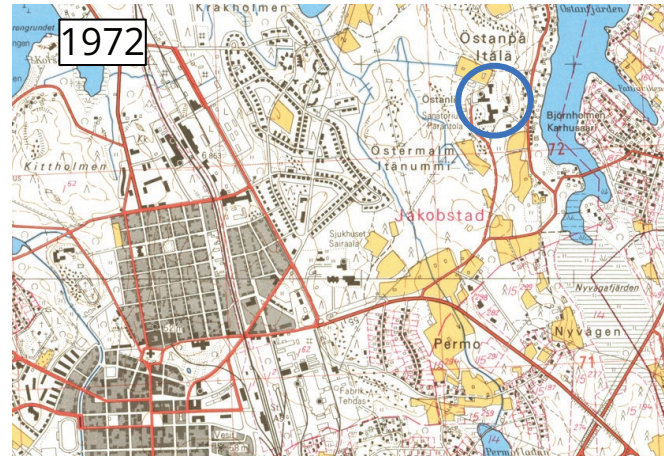
Pietarsaaren historia ja kehittyminen

Kaupunkiakenteen laajentuminen

Östanlidin parantolan lähistöllä on ollut vuosisadan alkupuolella asutusta lähinnä Östanfjärdenin rannalla. Kaupunkirakenne on laajentunut kaupungin kasvaessa ruutukaava-alueen itäpuolelle uusilla asuinalueilla ja tiestöllä 1900-luvun jälkipuoliskolla. Parantola-alueen viereen länsipuolelle on rakentunut koulu ja teollisuusrakennuksia. Pohjois-, itä- ja eteläpuolilla on asuinrakentamista.

Vuoden 1956 pitäjänkarta (Vanhat kartat © MML).
Ramboll

MML Peruskartat vuosilta 1972, 1985, 1992 ja 2025.

Pietarsaaren historia ja kehittyminen

Kaupunkiakenteen laajentuminen

Parantolarakennuksia ympäröivät puustoiset alueet ja peltoalue ovat säilyneet, vaikka lähiympäristöön on tullut myös uudempi rakennuksia. Parantola-alueen ja uudemman rakentamisen väliin on jäänyt metsäisiä alueita sekä teitä. Parantolan rakennusryhmä on säilyttänyt itsenäisen aseman ja metsäisen luonteen kaupungin laajentuessa. Myös alueelle johtavat tiet ovat säilyneet alkuperäisillä paikoillaan.

Östanlin alueella ei ole tapahtunut suuria muutoksia. Huomattavimpana kehityksenä on ollut puuston varttuminen ja metsän tihentyminen.

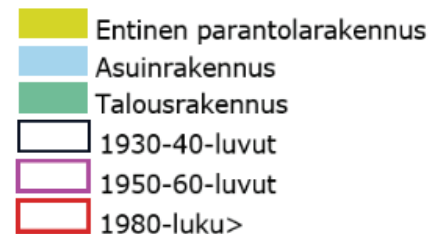
MML Ilmakuvat vuosilta 1943, 1982, 1992 ja 2024.

Rakentumisen vaiheet

Entisen parantolarakennuksen lisäksi alueella on asuinrakennuksia ja talousrakennuksia. Osan rakennusten käyttötarkoitus on muuttunut. Ensimmäiset rakennukset on rakennettu 1930-40-luvulla. Aluetta on täydennysrakennettu ja osaa rakennuksista on laajennettu 1950-60-luvuilla, 1980-luvulla sekä myöhemmin. Täydennysrakentaminen ja laajennukset ovat kokonaisuuden kannalta maltillisia.

Asuinrakennukset sijoittuvat alueen itäosaan. Parantolarakennus keskeisesti alueen eteläosaan. Alkuperäiseltä käyttöltään talousrakennukset sijoittuvat lähinnä luoteisosaan.

Rakennusmassat sijoittuvat keskenään samansuuntaisesti lähes pohjois-etelä-suuntaisina. Rakennukset ovat julkisivumateriaaleiltaan ja väriytykseltään yhtenäisiä, kellertäviä ja sileäksi rapattuja. Rakennusten keskinäinen hierarkia näkyy sijainnin lisäksi koristeaiheissa ja yksityiskohdissa.

Rakennusten rakentamisajankohta on esitetty reunaviivan värillä ja käyttötarkoitus on esitetty värialueena (pohjakartta ©Pietarsaaren kaupunki).

Arkkitehtuurin tyypillisiä piirteitä

Arkkitehti Ragnar Wessman käytti arkkitehtuurissaan Östanlidin alueella tunnistettavia yksityiskohtia, mitkä sitovat rakennuskantaa yhteen. Yksityiskohdat ovat funktionalismin aatteen mukaisesti tarkkaan harkittuja ja hillittyjä. Arkkitehti on käyttänyt samoja piirteitä myös muussa tuotannossaan. Tyypillisiä piirteitä ovat muun muassa nurkkaikkunat, kaarevat terassit, ulospäintyöntyneet ikkunat tai kehystetyt ikkunat, katetut sisäänkäynnit (L-muoto), pyöreät/kaarevat linjat harkituissa kohdissa sekä laajat ikkunapinnat. Lisää yksityiskohtia löytyy selvityksen liitteenä 1 olevista rakennusinventointikorteista.

Alueen arkkitehtuurin tyypillisiä piirteitä.

Arkeologiset kohteet

Polun varrella kiviaita 1700-luvulta.

Muinaisjäännökset

Alueelle on laadittu Keski-Pohjanmaan ArkeologiaPalvelun toimesta arkeologinen päivitysinventointi vuonna 2019. Inventointi laadittiin Pietarsaaren yleiskaavaa 2040 varten. Inventointiin kuului koko kaupungin alue. Suunnittelualueella sijaitsee pieneltä osin kiinteä historiallinen muinaisjäännös, kivimuuuri 1700-luvulta.

Museoviraston rekisteriportaalissa kohdetta kuvataan näin:

"Kohde sijaitsee Östanlidin alueella, jota länsi- ja pohjoispuolilta ympäröi kerrotaloalue, etelässä on peltoja ja niittyjä. Paikalla on neljä muurin katkelmaa. Ne on kasattu luonnonkivistä. Ne ovat 2-4 m leveitä ja 0,2-1,2 m korkeita. Pääasiassa muurit ovat hyvin säilyneitä uuden asutuksen keskellä. Svedenvägenin eteläpuolella ne kehystävät vielä käytössä olevia peltoja ja niittyjä. Suurin osa muurien kehystämistä viljelysaloista on otettu käyttöön 1700-luvulla vanhojen karttojen mukaan."²⁰

Kiviaitaa kuvattuna idän suuntaan.

MML maastokartalla esitetty Östanlidin kiinteä muinaisjäännös.²⁷

Yhteenveto ja suositukset

Näkymä rannan laiturilta Östanlidin entisen parantolan suuntaan.

Yhteenvedo ja suositukset

Östanlidin entinen parantola on harvinaisen hyvin kulttuurihistoriallisen arvonsa säilyttänyt kokonaisuus, jossa kaikki alkuperäiset rakennukset ovat säilyneet ja vielä lähes alkuperäisessä ulkoasussaan. Alue on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY2009), jossa sairaalarakentamisesta tunnettu arkkitehti Ragnar Wessmanin suunnittelema laadukas arkkitehtuuri ja luonnonympäristö tukevat toisiaan. Rakennuksiin on tehty vain vähäisiä muutoksia ja ne on toteutettu onnistuneesti. Muutostoimenpiteet ja peruskorjaukset ovat mahdollistaneet rakennusten käytön jatkumisen, mikä on erittäin arvokasta. Suurimmat muutokset kohdistuvat alueen tärkeimpään rakennukseen, entiseen parantolaan, 2000-luvun alussa, jolloin Östanlid siirtyi yksityiseen omistukseen. Arkkitehti Roger Wingrenin suunnittelemat laajennukset ovat laadukkaita ja sopeutuvat hyvin alueen alkuperäisiin rakennushistoriallisiin arvoihin.

Östanlidin tärkeimmät arvot liittyvät keuhkoparantoloiden historiaan. Tämä käsittää paikan kuivalla selänteellä sijaitsevassa mäntymetsässä, eri rakennustyypit, jotka kuuluivat aluekokonaisuuden toimivuuteen sekä historiallinen todistusvoimaisuus aikakaudesta, jolloin tuberkuloosi oli vakava terveysuhka niin Suomessa kuin ulkomailla. Myös alueen rakennustaiteelliset arvot ovat merkittäviä, sillä parantolarakennusten kulta-aikana funktionalismi rantautui Suomeen. Östanlidin alueella se ilmenee niin rakennuksissa kuin alueen toteutuksessa tehden siitä yhtenäisen.

Entisen parantolan käytön jatkumisen merkitystä ei voida korostaa liikaa. Östanlidin aikakauden sairaalaympäristöt ovat usein purku-uhan alaisia tai vähintäänkin korjausvelkaa on paljon. Purkamispäätöksen on esimerkiksi vuonna 2024 saanut ainakin vuonna 1930 tuberkuloosiparantolaksi valmistunut Kirkonmaan tuberkuloosiparantola Muuramessa²² ja purku-uhan alla on vuonna 1939 tuberkuloosiparantolaksi valmistunut huonokuntoinen Tiurun sairaalarakennus²³ Lappeenrannan Joutsenossa. Jatkosuunnittelussa onkin erityisen tärkeää mahdollistaa alueen kehittyminen kulttuurihistoriallisia arvoja kunnioittaen ja niistä ammentaen.

Suosituks

Rakennuskanta: Alueen kaikki rakennukset suositellaan suojeltavan, lukuun ottamatta entisen puutarhan edustalla sijaitsevaa latoa. Suojeltavaksi esitetyillä rakennuksilla on sekä rakennushistoriallisia, historiallisia että maisemallisia arvoja. Kohde 5 (hiilivarasto) suositellaan suojeltavan osana Östanlidin arvokasta kokonaisuutta.

Rakennuksiin tehtävien korjausten tulisi olla näiden kulttuurihistoriallisesti arvokkaan luonteen säilyttäviä. Palauttavia korjauksia on suositeltu kohteeseen 3 (Östanlidin lämpökeskus ja pesula). Palauttavat korjaukset liittyvät piipun edustalla olevaan lisärakenteeseen. Käytöstä poistuneisiin kohteisiin 2 (Östanlidin kappeli) sekä 4 (Östanlidin sikala ja hevostalli) suositellaan osoitettavan sopivaa käyttöä, jotta rakennusten säilyminen voitaisi turvata myös tulevaisuudessa. Kohteessa 1 (Östanlidin parantola) on suositeltu, että erityisesti itäisen- ja eteläisen julkisivun, länsisiiven sekä rakennusosan B tulisi säilyä alkuperäisen kaltaisena.

Pihapiiri: Uudis- ja korjausrakentamisessa rakennukset tulee sopeuttaa maisemaan ja rakennettuun ympäristöön siten, että ympäristön historialliset erityispiirteet, kuten väljyys ja funktionalismin periaatteet säilyvät.

Maisema: Maiseman osalta suositellaan huomioimaan s. 17 maisema-analyysi. Alueen alkuperäistä puustoa ja erityisesti mäntyjä suositellaan säilytettävän koko alueella mahdollisuuksien mukaan. Erityisesti maisema-analyysissä esitetyt maisemallisesti tärkeät metsäalueet suositellaan säilytettävän. Luonto-arvoiltaan merkittävät metsäalueet (säilytettävä metsä) suositellaan säilytettävän osana maiseman ja luonnon monimuotoisuutta. Avoimelle hajanaiseksi merkitylle alueelle suositellaan alueen jäsentelyä esimerkiksi puilla tai istutuksilla. Maisema-analyysissä esitetyt tärkeät näkymät suositellaan säilytettävän. Arvokkaan rakennuskannan asema maisemassa tulisi säilyä, eikä sitä saa heikentää. Avoin historiallinen alue (puutarha) suositellaan säilytettävän luonteeltaan avoimena.

Arkeologia: Alueella sijaitseva kiinteä muinaisjäännös (historiallisen ajan kiviaita) suositellaan muinaismuistolain (295/1963) nojalla huomioitavan asemakaavoituksessa Museoviraston ohjeistuksen mukaisesti.

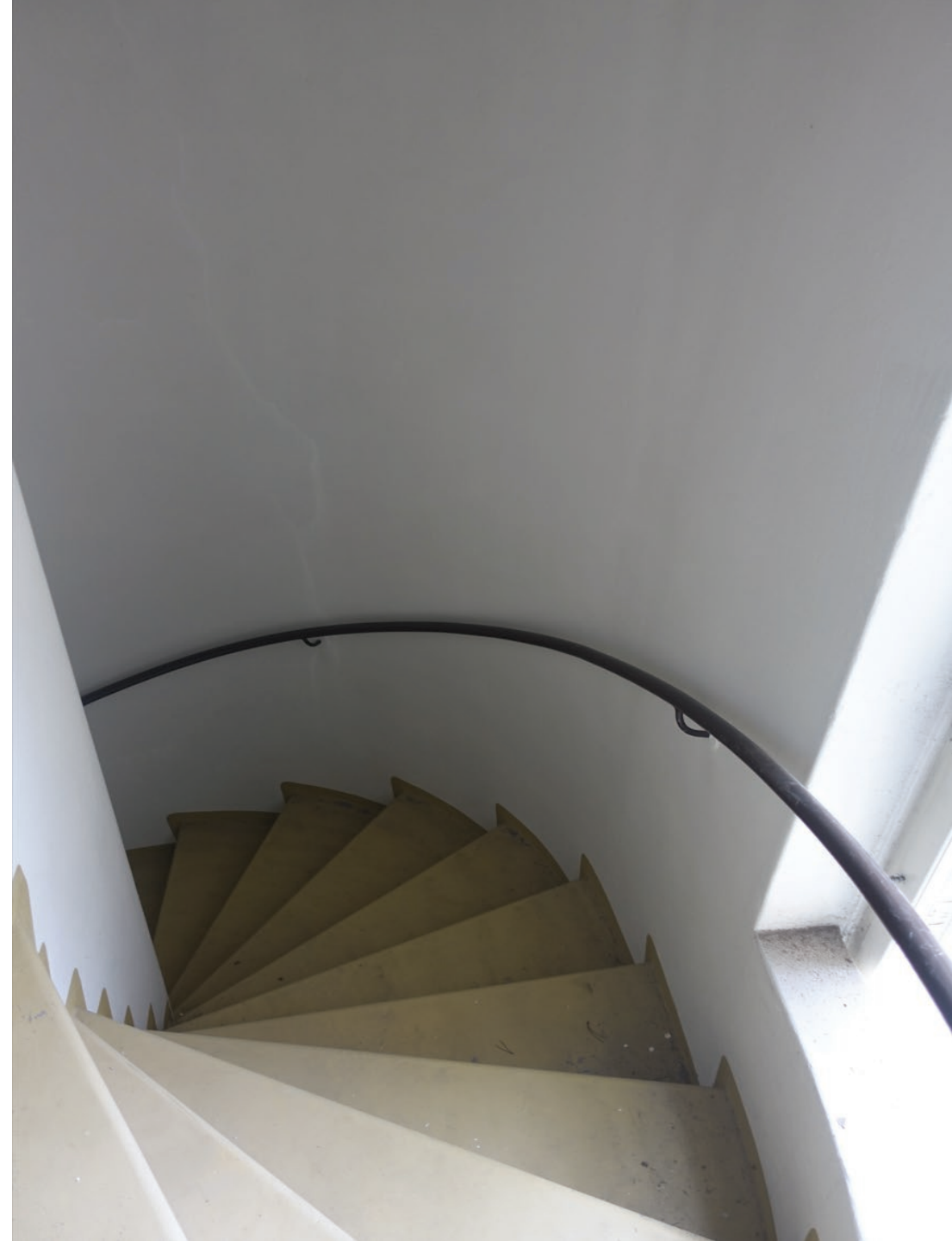
Yhteenvedo ja suositukset

Julkisluonteiset sisätilat:

Julkisluonteisten sisätilojen osalta suositellaan porrashuoneiden suojelemista kohteissa Östanlidin parantola (A, B, C, D), henkilökunnan asuntola (I) sekä Henkilökunnan asuntola (J). Porrashuoneen kulttuurihistoriallisesti arvokas luonne sekä aikakaudelle tyypillisiä alkuperäisiä yksityiskohtia tulisi säilyttää. Mahdollisissa korjaustöissä tulee käyttää alkuperäistä vastaavia materiaaleja. Ennen korjaustoimenpiteitä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.

Parantolan aulatilán kulttuurihistoriallisesti arvokas luonne sekä aikakaudelle tyypillisiä alkuperäisiä yksityiskohtia tulisi säilyttää. Juhlasalin (C) alkuperäisiä ominaispiirteitä tulisi säilyttää.

Lisäksi kappelin (E) siunaustila suositellaan suojeltavan. Kappelin kulttuurihistoriallisesti arvokas luonne sekä aikakaudelle tyypillisiä alkuperäisiä yksityiskohtia ja ominaispiirteitä tulisi säilyttää. Mahdollisissa korjaustöissä tulee käyttää alkuperäistä vastaavia materiaaleja. Ennen korjaustoimenpiteitä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.

Lähteet

1. Pietarsaaren kaupungin rakennusrekisteri ja rakennusvalvonnan arkisto.
2. Pietarsaaren karttapalvelu. <https://karta.jakobstad.fi/ims/>
3. Maanmittauslaitoksen kartta-aineistot:
Historialliset ilmakuvat
<https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/>
Maastokartta
<https://asiointi.maanmittauslaitos.fi/karttapaikka/>
Vanhat peruskartat
<https://www.maanmittauslaitos.fi/asioi-verkossa/vanhat-painetut-kartat>
4. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt, RKY https://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4528 Viitattu 8.1.2025
5. Tuberkuloosin historia:
5 <https://tuberkuloosi.fi/muuta/tuberkuloosilaakityksen-historiaa/> Viitattu 8.1.2025
5.1 <https://seura.fi/ilmiot/historia/tuberkuloosi-talttui-takaharjun-parantolassa-punkaharjulla/> Viitattu 20.1.2025
6. Arkkitehti Ragnar Wessman: <https://www.mfa.fi/kokoelmat/arkkitehdit/ragnar-wessman/> Viitattu 8.1.2025
7. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma, Kaupunginosa 13 Itälä, korttelin 19 osa sekä katu, virkistys ja liikennealuetta (2007) Pietarsaaren kaupunki
8. Arviokirja/lausunto palvelukiinteistön markkina-arvosta, Folkhälsan Östanlid (2022) Simo Mäntylä / MCON Finland Oy
9. Östanlid, ehdotus yleissuunnitelmalle (2006) Arkkitehtitoimisto R.Wingren Ab
10. Funktionalismi: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/11/10/funkkis-kuori-esille-muodon-tarkoituksen> Viitattu 17.1.2025
11. <https://www.saarehaigla.ee/> Viitattu 20.1.2025
12. <https://www.uudenkaupunginsanomat.fi/2020/02/valskarintien-keltainen-talo-asuinkaytossa-huhtikuun-aikana/> Viitattu 20.1.2025
13. Kuva: Pyry Sarkiola / Yle <https://yle.fi/a/74-20007011> Viitattu 20.1.2025
14. Kuva Maija Holma / Alvar Aalto -säätio <https://visit.alvaraalto.fi/fi/kohteet/paimion-parantola/> Viitattu 20.1.2025
15. Kuva: Jussi Asu / Ilkka Pohjalainen <https://ilkkapohjalainen.fi/uutiset/historiallinen-harman-sairaala-tulee-myyntiin-1.4908954?botrequest=true> Viite 20.1.2025
16. <http://www.kiljavansairaala.fi/etusivu.asp> Viitattu 20.1.2025
17. Kuva: Johanna Eronsallo <https://puhtausala.fi/uutishuone/tilkan-toinen-elama/> Viitattu 20.1.2025
18. Maisema: <https://www.obotnia.fi/fi/pohjanmaan-maakunta/luonto-ja-kulttuuriymparisto/maisemarakenne> Viitattu 20.1.2025
19. RKY: https://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4528 Viitattu 23.1.2025

20. Arkeologiset kohteet, Museovirasto: https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjreki/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1000025978 Viitattu 23.1.2025
21. SA-kuva: <http://sa-kuva.fi/neo?tem=webneofin> Viitattu 23.1.2025
22. <https://yle.fi/a/74-20137335> Viitattu 24.1.2025
23. <https://yle.fi/a/74-20069171> Viitattu 24.1.2025
24. Vasa tuberkulosdistrikts kommunalförbund (1965) Östanlid Sanatorium 1941-1965.
25. Brander, Lennart (1990) Östanlid 50 vuotta. Vaasan sairaanhoitopiirin kuntainliitto, Östanliden sairaala, Pietarsaari.
26. Maiseman inventointi: Maisema arkkitehti yo Pitkäljärvi Emma (2008) Östanliden ympäristön inventointi. Historiallisten puutarhojen valtakunnallinen kartoitus, inventointilomake.
27. Arkeologinen inventointi: Keski-Pohjanmaan ArkeologiaPalvelu (2019) Pietarsaaren yleiskaavan arkeologinen inventointi.
28. Luontoinventointi: Essnature (2023) Naturinventering av ett detaljplaneområde kring Östanlid i Jakobstad.
29. Pitäjänkartta 1840-luku. Jyväskylän yliopisto JYX https://www.finna.fi/Search/Results?filter%5B%5D=%7Eformat_ext_str_mv%3A%220%2FMap%2F%22&filter%5B%5D=free_online_boolean%3A1&lookfor=pietarsaari&type=AllFields Viitattu 23.1.2025
30. Uusikaarlepyy-Pietarsaari merikartta 1926. Helsingin kaupunginarkisto, Finna. https://www.finna.fi/Search/Results?filter%5B%5D=%7Eformat_ext_str_mv%3A%220%2FMap%2F%22&filter%5B%5D=free_online_boolean%3A1&lookfor=pietarsaari&type=AllFields . Viitattu 23.1.2025
31. Pitäjänkartta 1947. Vanhat kartat 2025, Maanmittauslaitos. <https://vanhatkartat.fi/#14/63.68732/22.73084>. Viitattu 23.1.2025

Liite 1. Inventointikortit

Kohteet 1 - 9

31.1.2025

Täydennetty julkisluonteisten sisätilojen osalta 25.8.2025

Stina Karhunmaa

Tanja Tarkkanen

Arviointiperusteet

Alueen arvojen määrittämisessä on käytetty vakiintuneita kriteerejä, jotka on lueteltu Laissa rakennusperinnön suojelemisesta 498/2010 8 §:

1. Harvinaisuus tai ainutlaatuisuus (**harvinaisuus**); Kohde/alue on ainutlaatuinen tai se on yksi harvoista tyyppinsä edustajista.
2. Historiallinen tyypillisuus alueelle (**tyypillisuus**); Kohde/alue on maantieteellisistä tai kulttuurisista syistä tai luonnonoloista johtuen alueelle tyypillinen.
3. Aluetta tai tiettyä aikaa kuvaavat tyypilliset piirteet (**edustavuus**); Kohde/alue edustaa jotain omalle ajalleen tai alueelleen ominaista rakennustyyppiä.
4. Alkuperäistä tai sitä vastaavan käytön, rakentamistavan, arkkitehtuurin tai tyylin ilmeneminen ja jatkuminen (**alkuperäisyys**);
5. Merkitys historiallisen tapahtuman tai ilmiön todisteena tai siitä kertovana ja tietoa lisäävänä esimerkkinä (**historiallinen todistusvoimaisuus**); tai
6. Näkyvissä olevat eri aikakausien rakenteet, materiaalit ja tyylipiirteet, jotka ilmentävät rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta (**historiallinen kerroksisuus**).

Arvoluokitus

Rakennusten arvoluokituksessa on käytetty seuraavaa määrittelyä:

Rakennushistoriallinen: rakennushistorialliset arvot viittaavat rakennuksen arkkitehtoniseen ja tekniseen merkittävyyteen. Arvot voivat olla rakennustaiteellisia, mikä tarkoittaa rakennuksen puhtaspiirteisyyttä ja arkkitehtonisen tyylin edustamista tai rakennusperinteisiä, mikä tarkoittaa oman aikakautensa ja alueensa rakennusperinteen tyypillistä edustavuutta. Rakennustekniset arvot viittaavat rakennustekniikan merkittävyyteen; onko rakennuksessa käytetty rakennusteknisesti mielenkiintoisia aikanaan uusia tai uniikkeja ratkaisuja.

Maisemalliset arvot: Pihapiiri muodostaa maisemallisen kokonaisuutensa ja luo itsenäisesti ympäristöllisiä sekä maisemallisia arvoja tai pihapiiri on maisemallisesti tai kaupunkikuvallisesti merkittävä osa ympäristökokonaisuutta ja näkyy ympäristöönsä hyvin.

Historialliset arvot: asutushistoriallisesti arvokas, teollisuus-, kauppa-, liikenne-, sivistys-, aate-, henkilö-, kaava-, hallinta tai sosiaalishistoriallisesti arvokas.

Nimi: Östanlidin parantola

Osoite: Itärannantie 32

Kiinteistönumero: 598-13-18-16

Nykyinen kaavamerkintä: YS/s

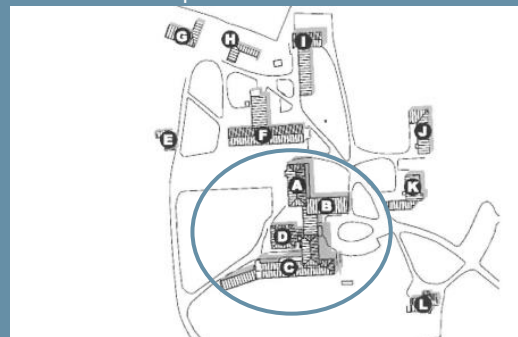
Pihapiirin kuvaus:

Entisen parantolan pihapiiri sijaitsee Pietarsaaren keskustaaajaman koillisosassa, Itälän kaupunginosassa. Sijainti korkealla kuivalla kankaalla harvan mäntymetsän ympäröimänä ajateltiin olevan parantoloille ihanteellinen paikka. Pihapiirin rakennukset on sijoitettu tontille väljästi ja suorassa kulmassa toisiinsa nähden. Poikkeuksen tekevät rakennukset G ja N, jotka noudattavat puutarhan linjausta. Pihapiiri on valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö (RKY2009) Östanlidin parantola.

Suosituks:

Uudis- ja korjausrakentamisessa rakennukset tulee sopeuttaa maisemaan ja rakennettuun ympäristöön siten, että ympäristön historialliset erityispiirteet, kuten väljyys ja funktionalismin periaatteet säilyvät.

Kartta: Asemapiirros R. Wessman.

Ramboll

Kuvaus ja rakennushistoria

Rakennus A, B, C, D

Nykyinen käyttötarkoitus: monitoimikeskus, jossa tarjotaan vanhusten majoitusta ja terveyden edistämistä.

Entinen käyttötarkoitus: keuhkoparantola

Rakennusvuosi: 1940

Suunnittelija: arkkitehti Ragnar Wessman / laajennusten suunnittelija arkkitehti R. Wingren

Kerroskorkeus: Rakennusosa A) kolme, rakennusosa B) kolme, rakennusosa C) 4-6 kerrosta

Perustus: kellari

Runkomateriaali: tiili

Julkisivumateriaali ja väri: vaalea, kellertävä rappaus

Katon muoto ja materiaali: aumakatto, konesaumattu punainen peltikate

Muuta: rakennuksessa on kolme rakennusosaa A (kuntoutusosasto), B (juhlasali) C (hoivaosasto) ja D (allasosasto). Rakennusosat A, B ja C ovat alkuperäisiä. Rakennusosaa C on korotettu yhdellä kerroksella vuoden 1960 piirustusten mukaan. Rakennusosa D on uima-allasosasto v. 2007.

Näkymä rakennuksen pääsisäänkäynniltä. Itäinen julkisivu.

Entinen parantolarakennus edustaa funktionalismin tyylisuuntaa. Massiivisesta rakennuksesta on onnistuttu tekemään kevyt jakamalla kokonaisuus rakennusosiin, jotka funktionalismin periaatteiden mukaan palvelevat mahdollisimman hyvin tiettyä tarkoitusta. Tämän vuoksi rakennusosat ovat eri korkuisia ja muotoisia –tietyn rakennusosan ulkonäkö antaa viitteitä myös tämän funktiosta. Esimerkiksi rakennusosa B (juhlasali) poikkeaa kaarevilla yksityiskohdilla sekä laajalla ikkunapinta-alalla muista rakennusosista. Yhdessä eri rakennusosat muodostavat eheän ja mielenkiintoisen kokonaisuuden.

Rakennus on säilynyt lähes alkuperäisessä ulkomuodossaan. Mittavimmat rakennuksen sisätiloja sekä julkisivua koskevat muutokset on tehty arkkitehti R. Wingrenin suunnitelmien mukaisesti alueen siirryttyä yksityisomistukseen vuonna 2003. Wingren suunnitteli uudelleen v. 1988 arkkitehtitoimisto Olli Vilkkula Oy:n suunnitelmien mukaan toteutetun uima-allasosaston (D), joka sijoittuu sisäpihan puolelle rakennuksen läntiselle julkisivulle. Samaan aikaan vuonna 2007 tehtiin lasinen kaareva laajennusosa rakennuksen pohjoiselle julkisivulle, niin ikään rakennuksen sisäpihalle.

Tärkeimpiä rakennusosia ovat: Alvar Aallon suunnitteleman Paimion parantolan mallin mukainen länsisiipi parvekkeineen ja lepohuoneineen sekä rakennusosa B (juhlasali). Tärkeitä rakennusosia, julkisivun muutostöidenpiteitä sekä rakennuksen julkisivun monia laadukkaita yksityiskohtia esitellään tarkemmin seuraavilla sivuilla.

Pihapiiri rakennuksineen muodostaa valtakunnallisesti ainutlaatuisen yhtenäisen kokonaisuuden, joka luo itsenäisesti maisemallisia arvoja (harvinaisuus). Sairaalarakentamisesta tunnetun arkkitehti Wessmanin suunnittelema parantola edustaa funktionalismin tyylisuuntaa, mikä näkyy rakennuksen muotokielessä ja rakennusosien monimuotoisuudessa (edustavuus). Rakennuksen laadusta kertovat monet tarkkaan harkitut, hillityt rakennustaiteelliset yksityiskohdat. Rakennus on poikkeuksellisen hyvin säilyttänyt alkuperäisen ulkomuotonsa erityisesti itäisellä julkisivulla (alkuperäisyys). Rakennusta on laajennettu ainoastaan sisäpihan puolella (läntinen julkisivu). Lisäksi on tehty muutamia peruskorjauksia, kuten ikkunoiden vaihtoa. Laajennukset ja muutostöidenpiteet on suunniteltu ja tehty laadukkaasti yhteistyössä Museoviraston kanssa ja ne soveltuvat hyvin rakennuksen arvokkaaseen luonteeseen. Laajennusosissa on näkyvissä oman aikakautensa rakenteita ja materiaaleja, jotka ilmentävät rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta (historiallinen kerroksisuus). Rakennus toimii historiallisena todistusaineistona ja tietoa lisäävänä esimerkkinä aikakaudesta, jolloin tuberkuloosi oli vakava terveysuhka Suomessa ja maailmalla (historiallinen todistusvoimaisuus).

Rakennushistoriallisesti arvokas: x
Historiallisesti arvokas: x
Maisemallisesti arvokas: x

Suosituks

Rakennus suositellaan suojeltavan. Rakennukseen tehtävien korjausten tulisi olla tämän kulttuurihistoriallisesti arvokkaan luonteen säilyttäviä. Erityisesti itäinen- ja eteläinen julkisivu, länsisiipi sekä rakennusosa B tulisi säilyä alkuperäisen kaltaisena.

Kuvaraportti

Valokuvat marraskuu 2024

Itäinen julkisivu, pääsisäänkäynti (rakennusosat C, B ja A) .

Pääsisäänkäynti.

Ramboll

Portaikon näyttävät
ikkunat.

Portaikko sisältä.

Rakennusosa B (juhlasali) ja rakennusosa A (kuntoutusosasto) idästä päin kuvattuna.

Rakennus kuvattuna kaakosta, kuvassa näkyy
rakennusosat C ja B.

Rakennusosat B ja A.

Kuvaraportti

Valokuvia marraskuu 2024

Läntinen julkisivu (rakennusosat A, D, B ja C) .

Rakennusosa A, pohjoinen ja läntinen julkisivu.

Allasosasto, takana vuoden 2007 laajennusosa sekä rakennusosan C eteläinen julkisivu.

Rakennusosa D (allasosasto).

Allasosaston viherkatto.

Allasosaston (D) sisäänkäynti kahvioon vasemmalla. Kahvio sisältä oikealla.

Rakennusosan C laajennusosa vuodelta 2007.

kuvaraportti

Tärkeitä yksityiskohtia:

- Länsisiipi parvekkeineen ja lepohuoneineen on Alvar Aallon suunnitteleman Paimion parantolan mallin mukainen. Rakennusosa on yksi rakennuksen tärkeimmistä tunnusmerkeistä yhdessä pitkän yhtenäisen julkisivun kanssa. Usein parvekkeita on lasitettu, joten rakenteen säilyminen lähes alkuperäisessä muodossaan on harvinaista.
- Rakennusosa B (juhlasali), jossa kattomuoto on tehty kaarevaksi ja eteläisellä julkisivulla on suuret massasta hieman ulospäin työntyvät ikkunat. Saman rakennusosan pohjoisella julkisivulla on kaarevaksi muotoiltu ulospäintyöntynyt porrashuone, jossa on kierreportaat. Rakennusosaan on oma sisäänkäynti, jonka yhteydessä on pieni pyöreä ikkuna.
- Muita merkittäviä yksityiskohtia ovat porrashuoneisiin tehdyt koko kerroskorkeuden täyttävät ikkunat. Näitä löytyy itäiseltä julkisivulta rakennusosan C ulospäintyöntyneestä rakennusosasta. Rakennusosan A läntisellä julkisivulla sekä rakennusosan C läntisellä julkisivulla.

Porrashuoneiden ikkunarivejä.

Länsisiipi

Näkymä Itälaaksontien sisäänkäyntitieltä.

Näkymä eteläiseltä julkisivulta.

Näkymä eteläiseltä julkisivulta. Harmaana näkyy kesällä 2024 tehty koerappaus.

Näkymä länsisiiven parvekkeelta. Osa tiloista on myöhemmin lasitettu.

Länsisiiven pohjoinen julkisivu. Ilmastointikone on piilotettu matalan muurin taakse.

Rakennusosa B (juhlasali)

Juhlasalin eteläinen julkisivu ja pääsisäänkäynti.

Juhlasalin kaarevat muodot korostuvat itäisellä julkisivulla.

Henkilökunnan sisäänkäynti rakennusosaan B vasemmalla. Porrashuone oikealla.

Kuvaraportti

Rakennuksen julkisivuun tehdyt muutostyönteet:

- Ikkunoita on vaihdettu v. 2024 rakennuksen itäisellä julkisivulla. Ikkunat vastaavat ulkonäöltään alkuperäisiä ikkunoita.
- Rakennuksen rappaus on alkuperäinen. Kesällä 2024 rakennusosan C pohjoiselle julkisivulle on tehty koerappaus.
- Vuonna 2022 rakennusosan B (juhlasali) huopakaton uusinta.
- Vanhojen valokuvien perusteella ainakin osassa rakennusta on alun perin ollut punainen tiilikate.

Rakennuksen eri ikkunamuotoja:

Rakennuksessa on laitososissa neliön- ja suorakaiteen muotoiset ikkunat vaihtelevalla jaolla. Lisäksi on käytetty nauhaikkunoita ja erikoisuutena yksi pyöreänmuotoinen ikkuna. Isompia lasipintoja on käytetty yleisesti portaikkojen yhteydessä.

Ikkunoiden monet muodot.

Yksityiskohtia

Syöksytorvet on integroitu tyylikkäästi rakennuksen julkisivuun (kuva läntiseltä julkisivulta).

Vaihdettu ikkuna vuodelta 2024.

Osa länsisiiven parven yksiköistä on lasitettu myöhemmin. Lasitus on toteutettu julkisivua heikentämättä syvemmälle rakenteeseen.

Alkuperäinen ikkuna.

Myöhemmin lisättyä tekniikkaa on pyritty naamioimaan seinäkkeillä (eteläinen julkisivu).

Kuvaraportti

Vanhoja valokuvia (30-40-luku)⁹

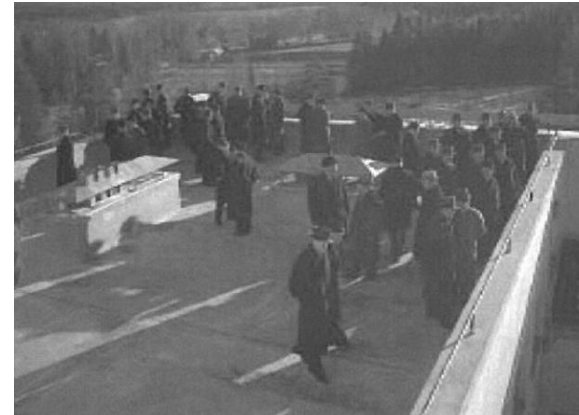
Pietarsaaren kaupunginmuseo, kuva-arkisto.

Länsisiipi.

Läntinen julkisivu.

Rakennusosan C tasakatto.

Näkymä rakennusosan C katolta.
Rakennusosassa A tiilikate.

Pääsisäänkäynti.

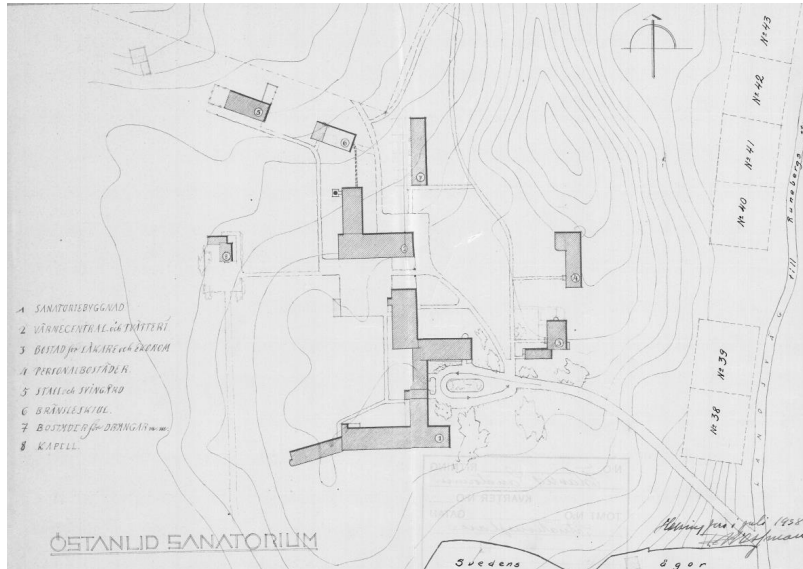
Länsisiiven parveke.

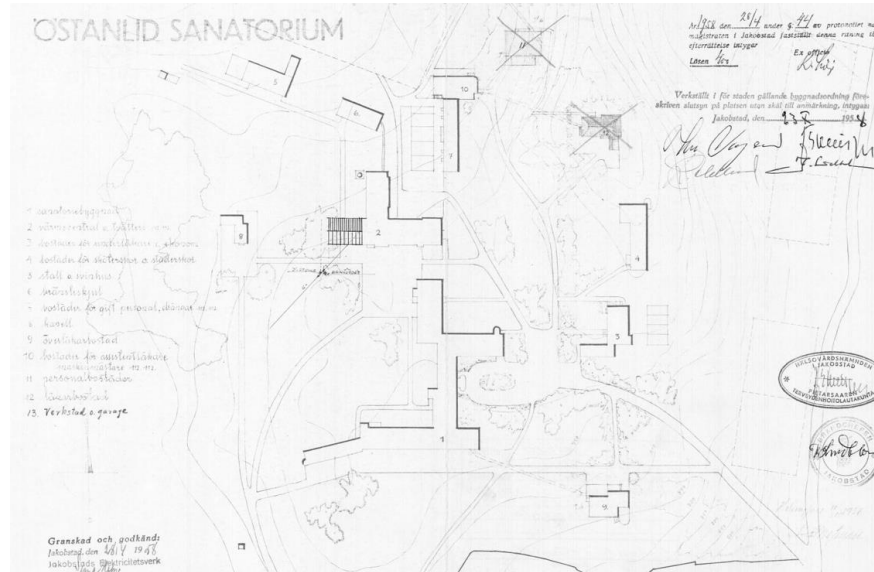
Itäinen julkisivu. Rakennusosaa C on kuvassa korotettu jo yhdellä kerroksella.
Valokuva 1960-luvulta.⁷

Rakennuspiirustukset

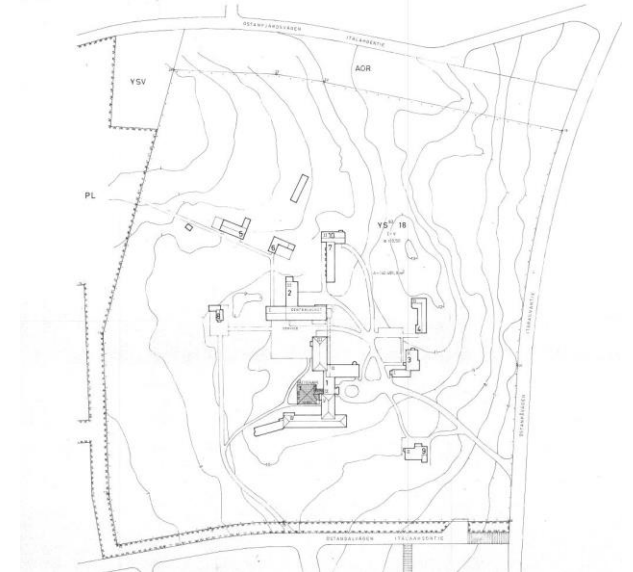
Asemapiirros

Alkuperäinen asemapiirros vuodelta 1938.

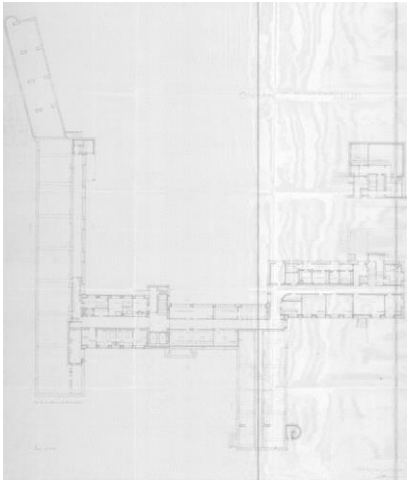
Asemapiirros vuodelta 1958. 1950-luvun lopussa lisärakennettiin kuvan rakennus/rakennusosat nro 9, 10 ja rakennuksen 2 lisäosa.

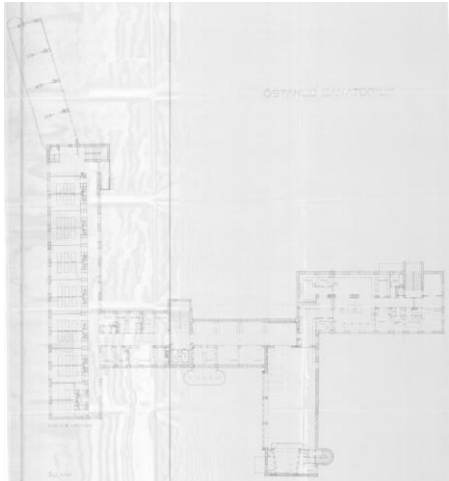
Asemapiirros vuodelta 1987. Piirroksessa näkyy parantolarakennuksen laajennusosa D (terapia-allas).

Rakennuspiirustukset

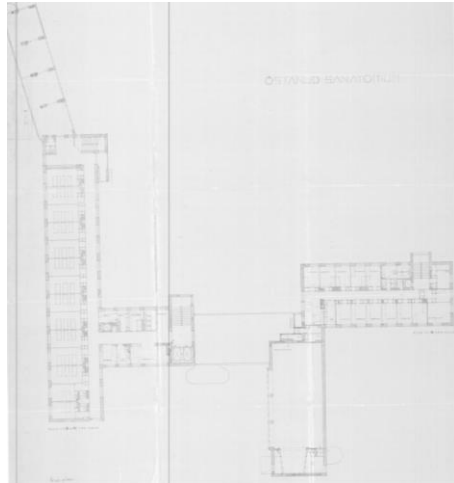
Pohjapiirustukset vuodelta 1938 (alkuperäiset)

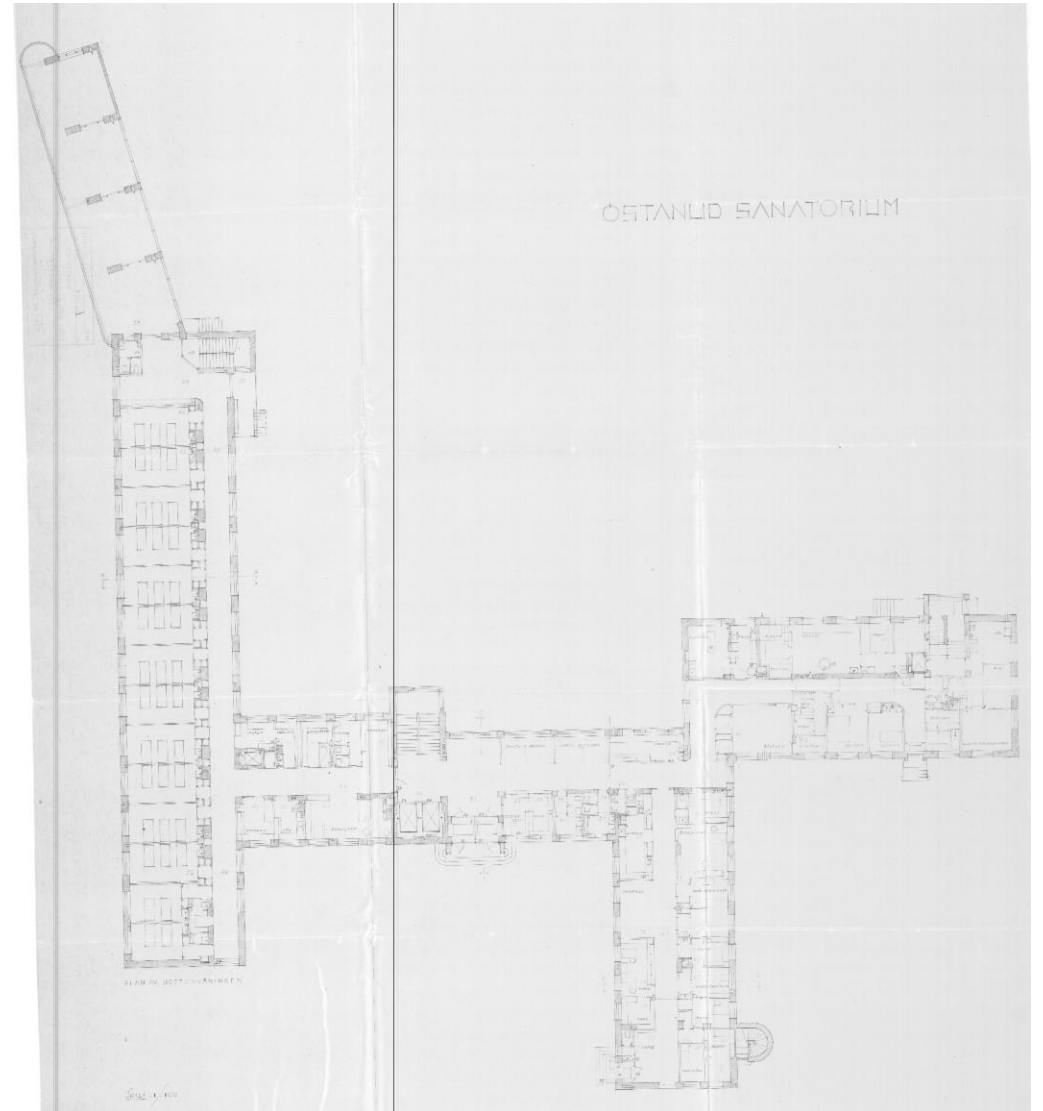
Kellarikerros.

Toinen kerros.

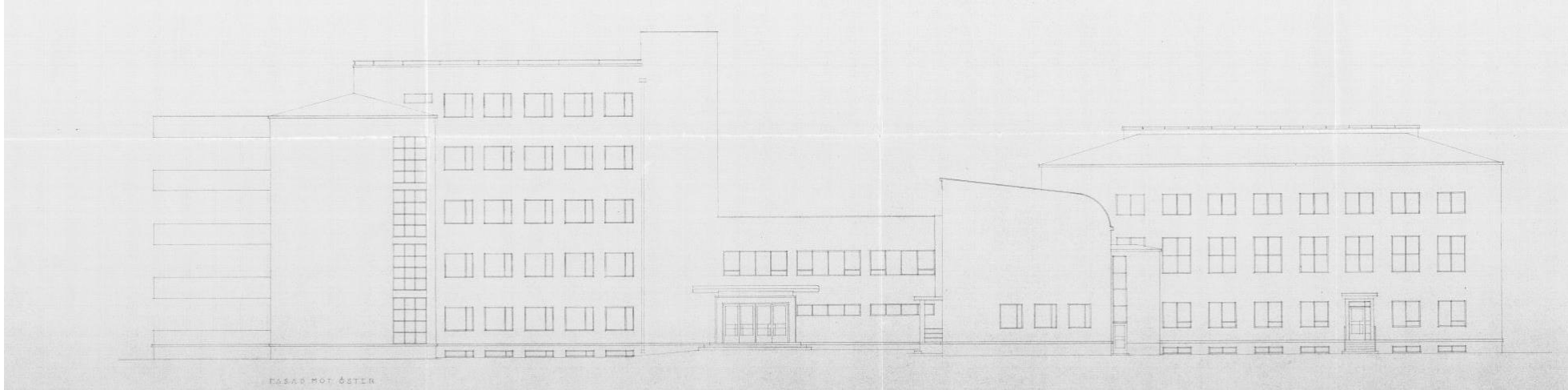
3-4 kerros.

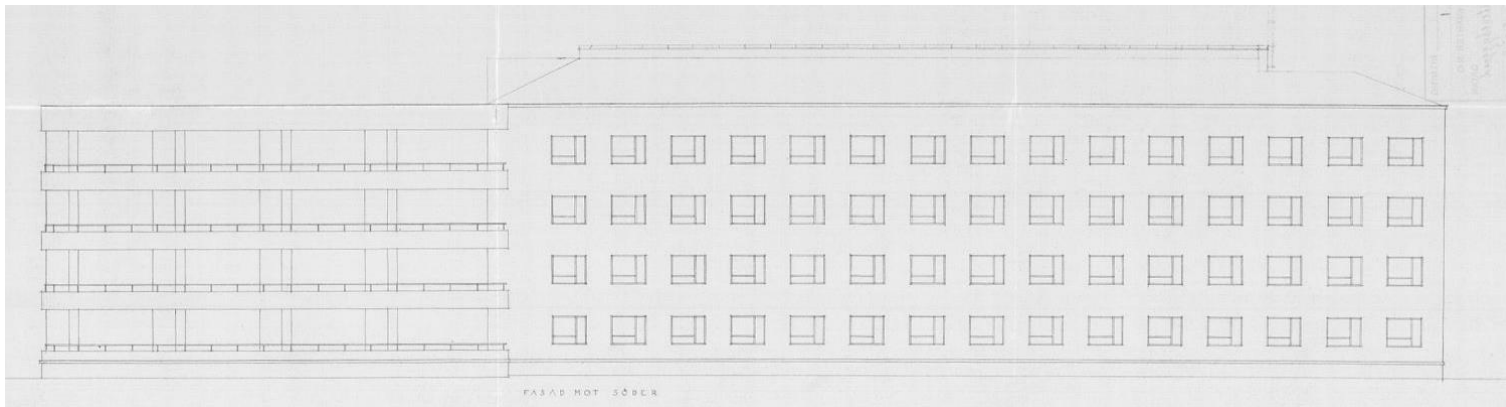
Maantasokerros.

Rakennuspiirustukset

Julkisivut (alkuperäiset)

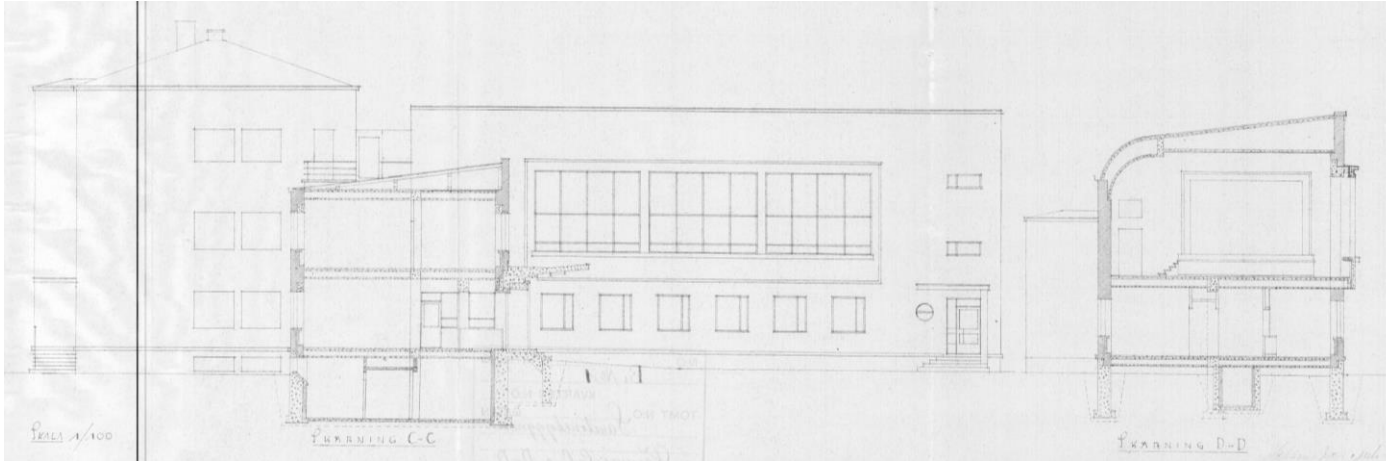
Itäinen julkisivu.

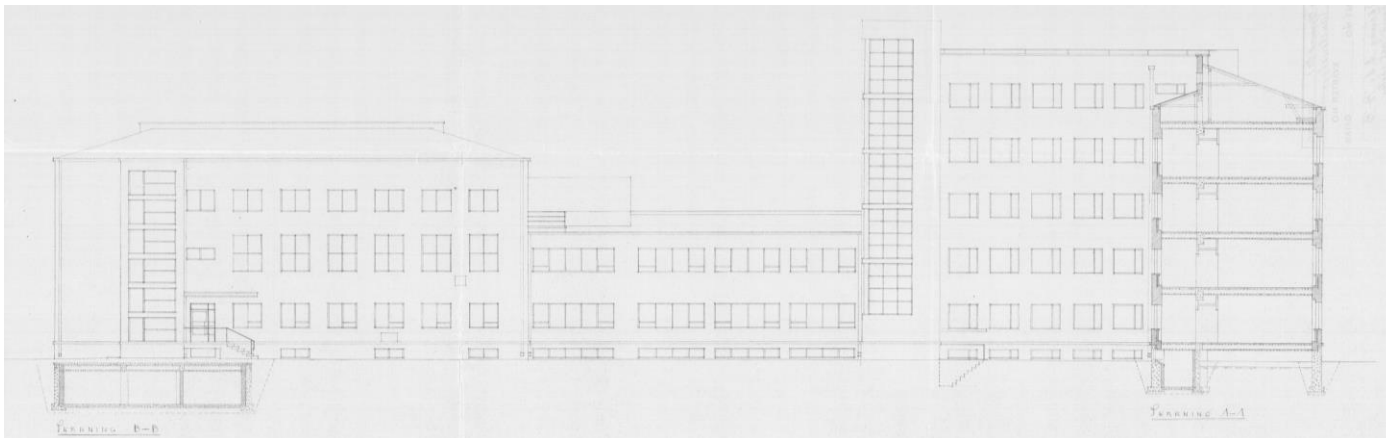
Eteläinen julkisivu.

Rakennuspiirustukset

Leikkaukset (alkuperäiset)

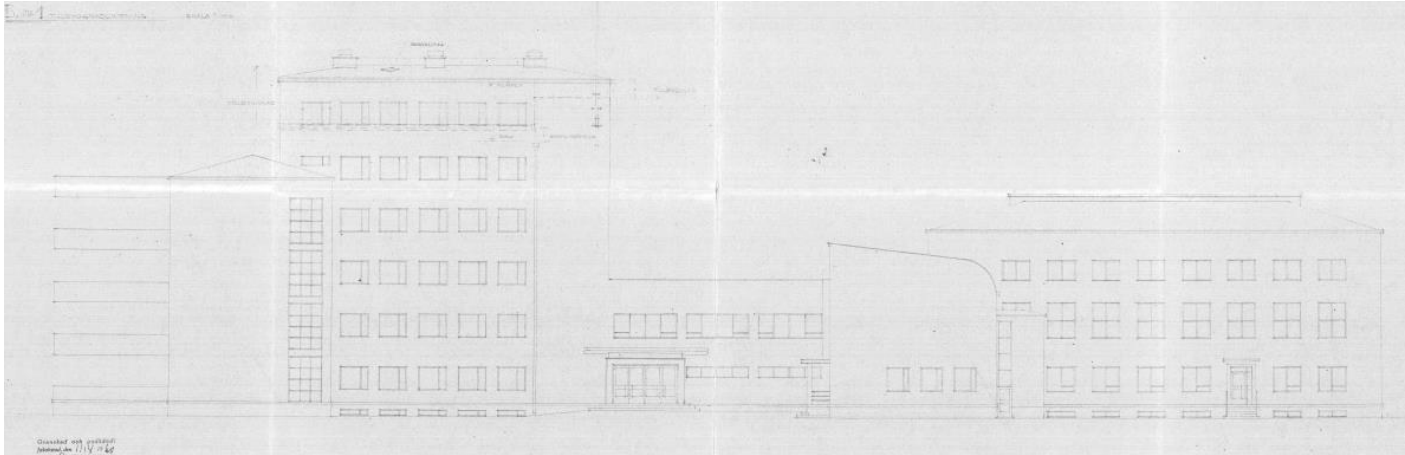
Eteläinen julkisivu.

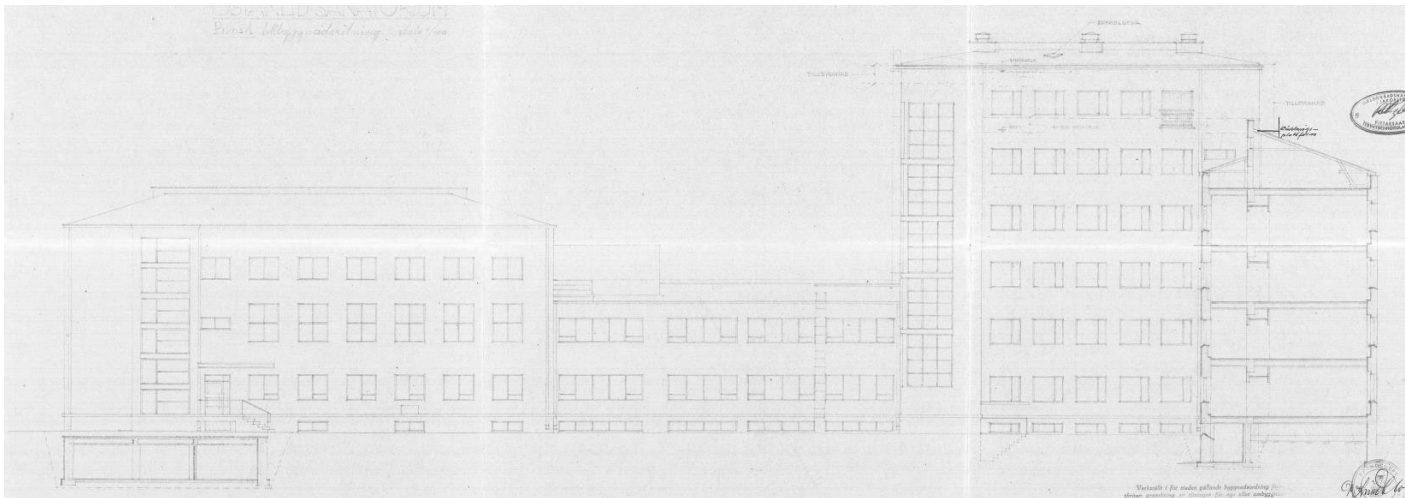
Läntinen julkisivu.

Rakennuspiirustukset

Muutospiirustuksia (vuodelta 1960, Arkkitehti R. Wessman)

Itäinen julkisivu. Rakennusosan C muutospiirustukset vuodelta 1960. Rakennusosaa korotettiin yhdellä kerroksella ja katto muutettiin tasakatosta aumakatoksi.

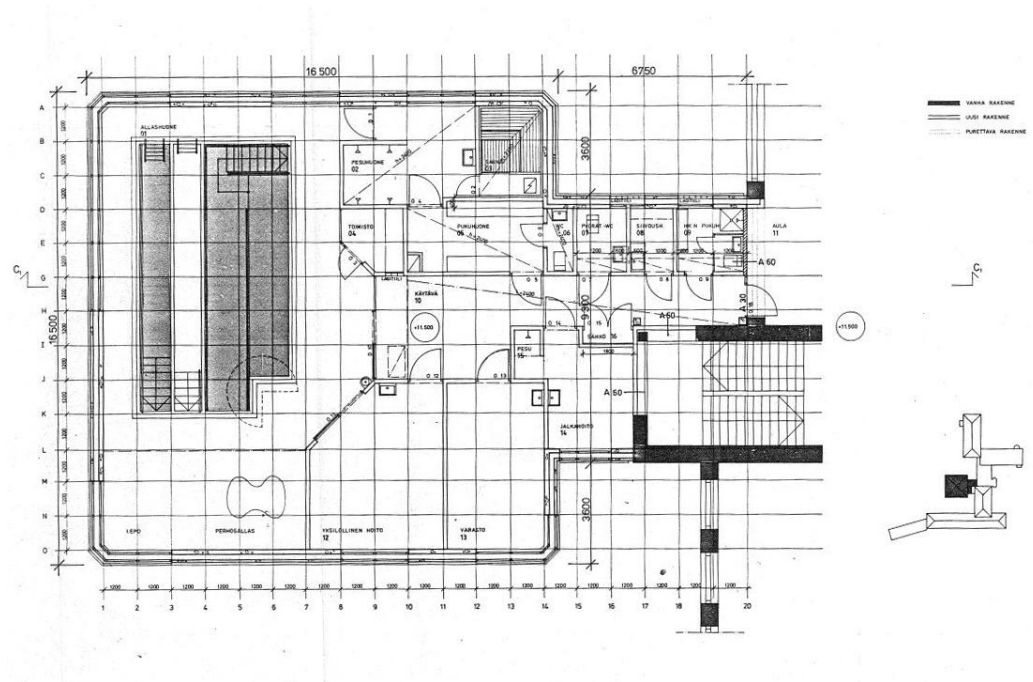

Leikkaus (läntinen julkisivu).

Rakennuspiirustukset

Muutospiirustuksia (vuodelta 1987)

Piirustukset ovat arkkitehtitoimisto Olli Vilkkula Oy:n laatimat.

Rakennusosan D (allasosasto) pohjapiirros.

Valokuva vuodelta 2006.⁹

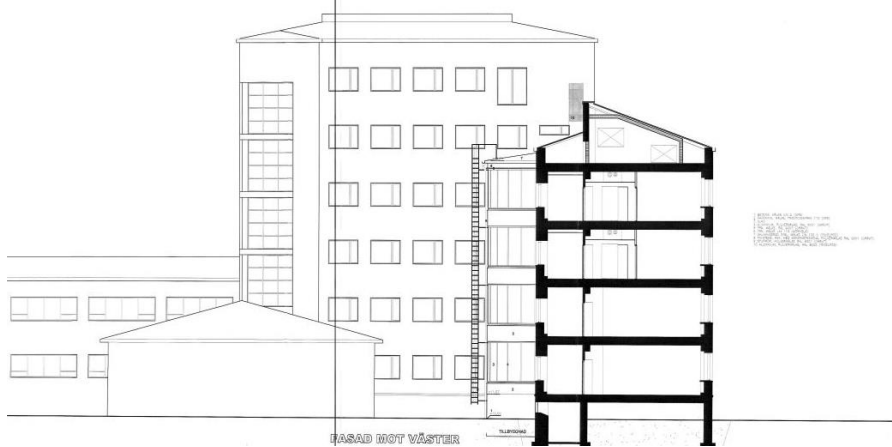

Rakennusosan D (allasosasto) läntinen julkisivu.

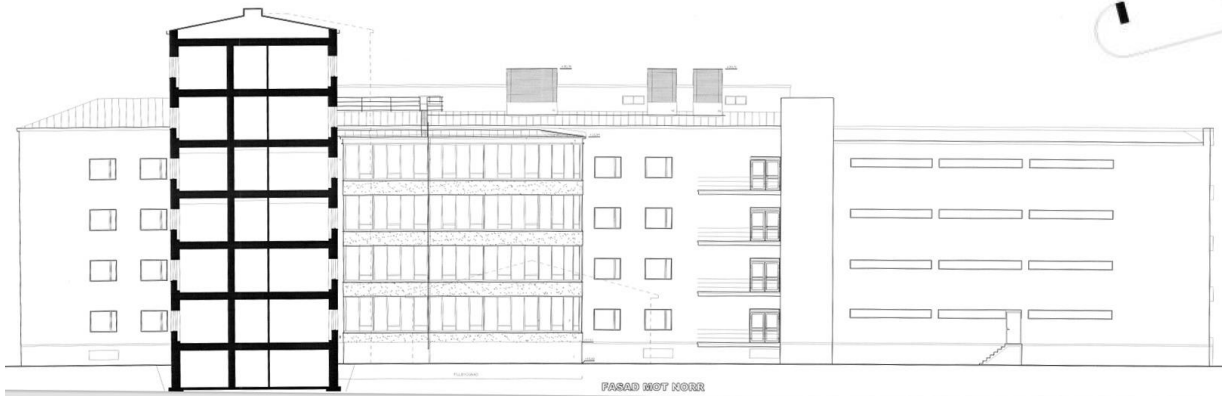
Rakennuspiirustukset

Muutospiirustuksia (vuodelta 2007)

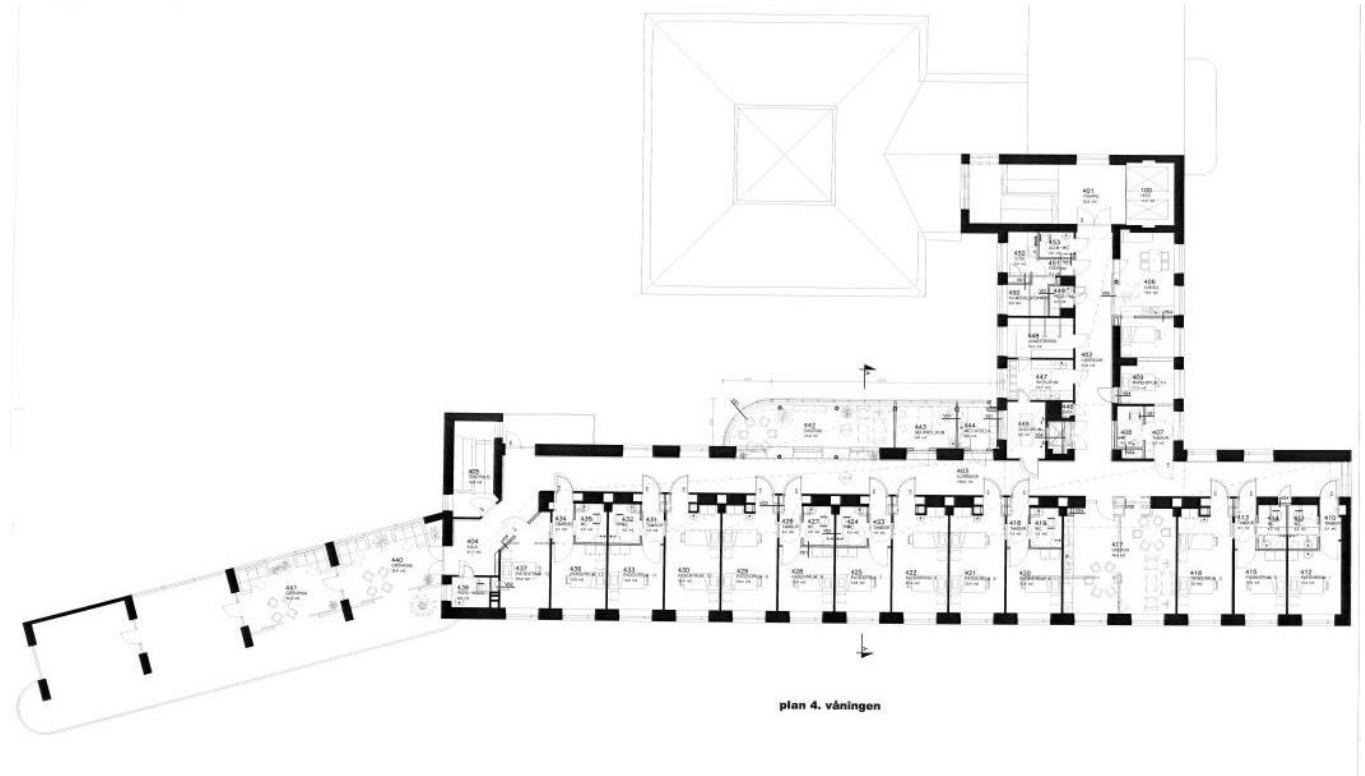
Piirustukset ovat arkkitehtitoimisto R. Wingren Ab laatimat

Läntinen julkisivu (leikkaus). Rakennusosan C laajennusosan muutospiirustukset.

Pohjoinen julkisivu (leikkaus). Rakennusosan C laajennusosan muutospiirustukset.

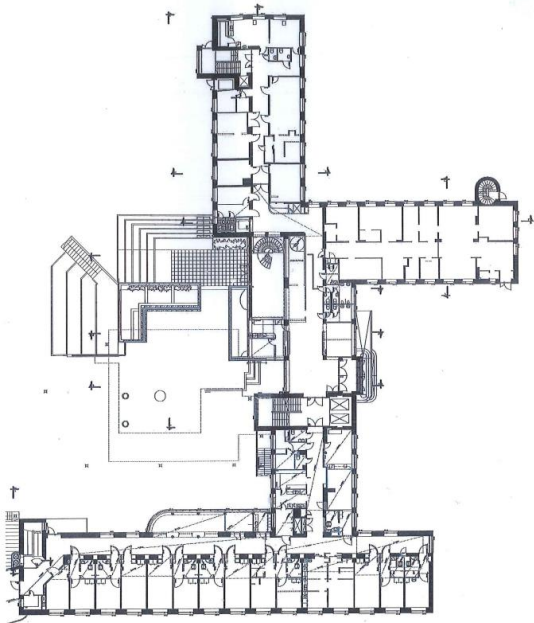

Pohjapiirros. Rakennusosan C laajennusosan muutospiirustukset.

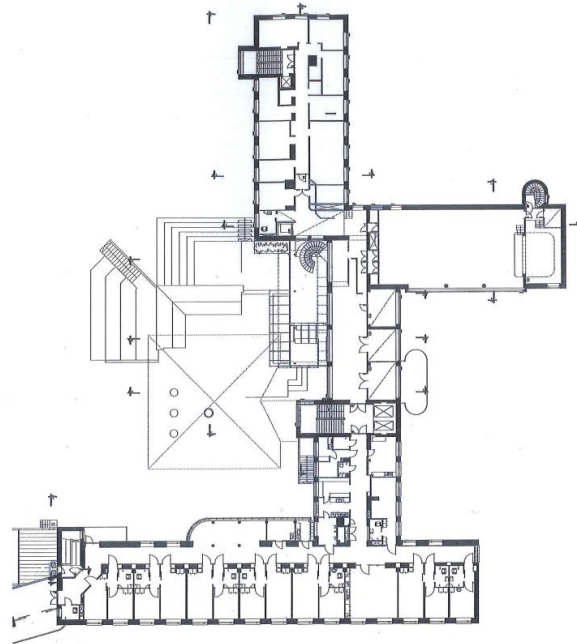
Rakennuspiirustukset

Muutospirustuksia (vuodelta 2008, allasosasto D)

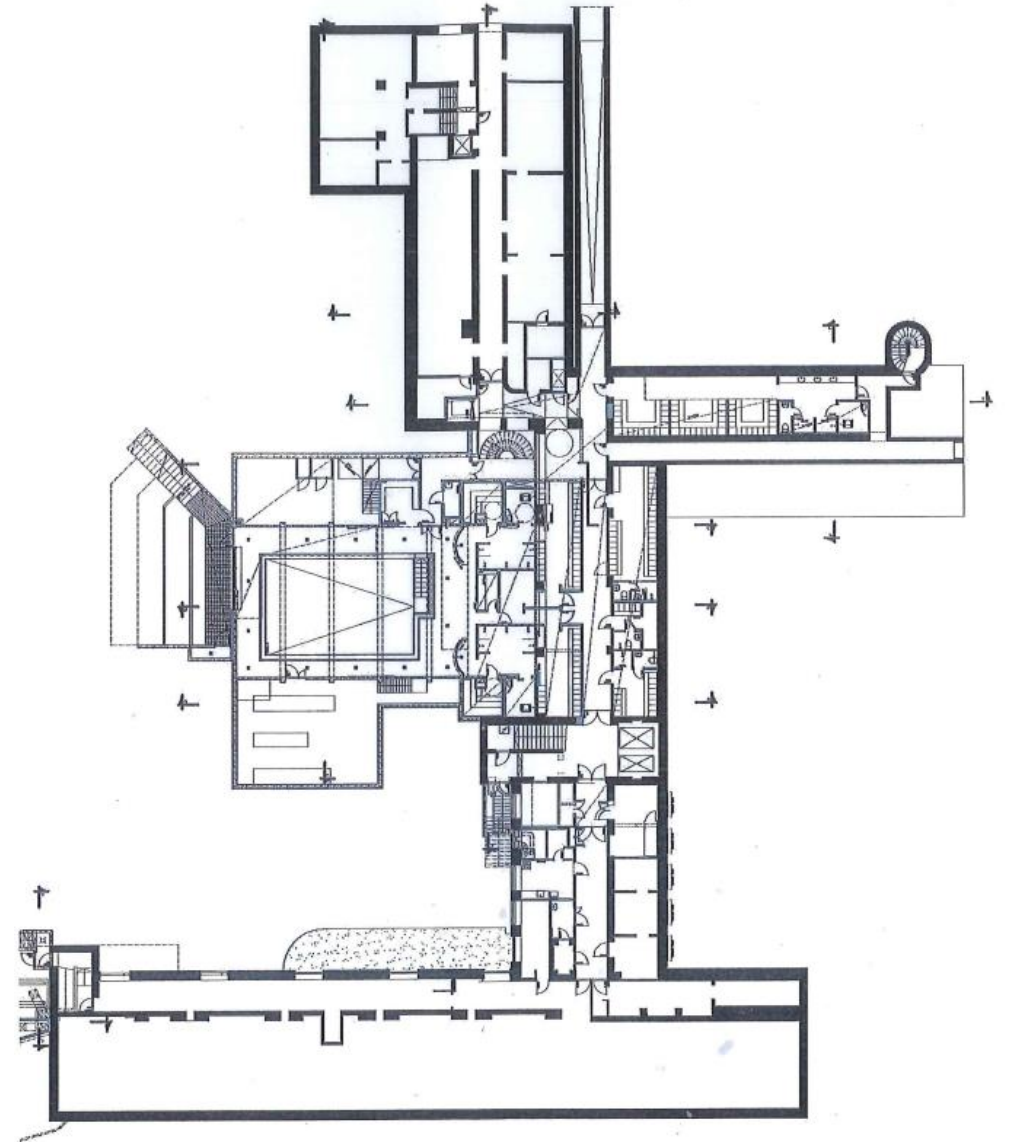
Piirustukset ovat arkkitehtitoimisto R. Wingren Ab laatimat

Maantasokerros.

II kerros.

Pohjapiirros, kellarikerros

Julkisluontoisten sisätilojen arviointi

Valokuvat huhtikuu 2025

Aula

Tuulikaappi aulatilasta kuvattuna.

Tuulikaappi sisältä kuvattuna.

Yksityiskohta.

Kuvaus: Aikakaudelleen tyypillinen väljä aulaila, jossa hieno tuulikaappi ja yksityiskohtia.

Arviointi: Aulatilassa on säilynyt aikakaudelle tyypillisiä piirteitä sekä yksityiskohtia (tuulikaappi, valaisimet, vetimet jne.)

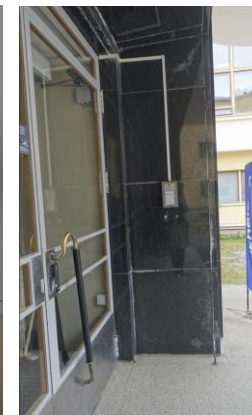
Suosituks: Aulatilaa kulttuurihistoriallisesti arvokas luonne sekä aikakaudelle tyypillisiä alkuperäisiä yksityiskohtia tulisi säilyttää. Ennen korjaustoimenpiteitä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.

Aulatilaa kuvattuna.

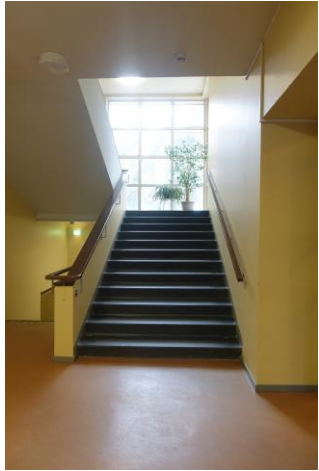
Alkuperäinen valaisin ja sisäänkäynti.

Julkisluontoisten sisätilojen arviointi

Valokuvat huhtikuu 2025

Porrashuone C

Porrashuone maantasokerroksessa.

Porrastasanne.

Porrashuoneen tasanne ja yksityiskohtia.

Porrashuone.

Kuvaus: Väljä porrashuone, jossa porrastasanteella nurkkaikkunat. Kaiteen käsijohteet ovat puiset. Välitasanteella on upotetut patterit. Porrasaskelmien reunat ovat pyöristettyjä.

Arviointi: Porrashuone on säilynyt alkuperäisessä ulkoasussaan ja siinä on hienoja funktionalismin tyyliisuuntia ilmentäviä yksityiskohtia.

Suositukset: Porrashuone suositellaan suojeltavan kaavassa. Porrashuoneen kulttuurihistoriallisesti arvokas luonne, ominaispiirteet sekä aikakaudelle tyypillisiä alkuperäisiä yksityiskohtia tulisi säilyttää. Mahdollisissa korjaustöissä tulee käyttää alkuperäistä vastaavia materiaaleja. Ennen korjaustoimenpiteitä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.

Julkisluontoisten sisätilojen arviointi

Valokuvat huhtikuu 2025

Porrashuone A

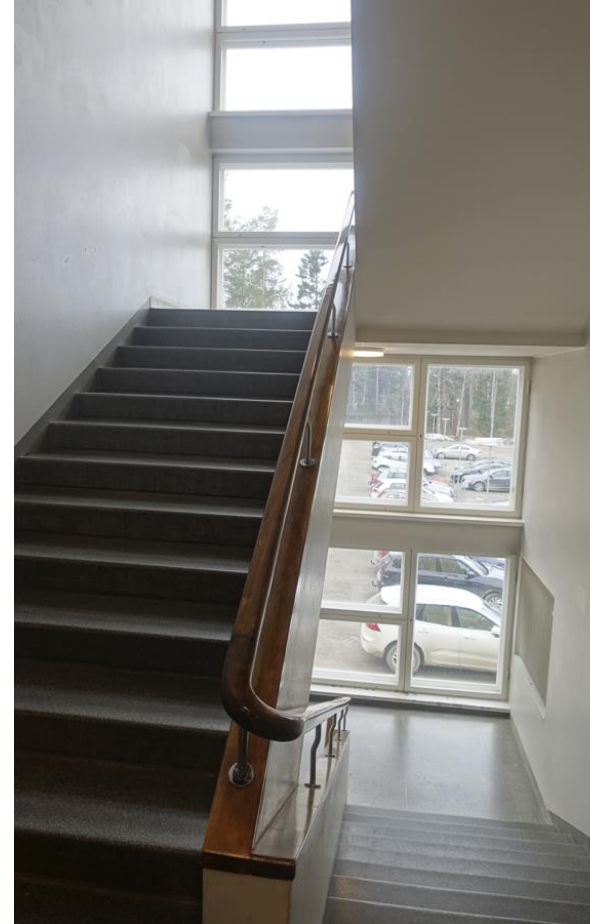
Yksityiskohtia.

Upotettu patteri.

Yksityiskohtia.

Porrashuone.

Kuvaus: Melko väljä porrashuone, jossa on porrastasanteella koko seinän kokoiset ikkunat. Kaiteen käsijohteet ovat puiset. Välitasanteella on upotetut patterit. Porrasaskelmien reunat ovat pyöristettyjä.

Arviointi: Porrashuone on säilynyt alkuperäisessä ulkoasussaan ja siinä on hienoja funktionalismin tyyliä ilmentäviä yksityiskohtia.

Suositukset: Porrashuone suositellaan suojeltavan kaavassa. Porrashuoneen kulttuurihistoriallisesti arvokas luonne, ominaispiirteet sekä aikakaudelle tyypillisiä alkuperäisiä yksityiskohtia tulisi säilyttää. Mahdollisissa korjaustöissä tulee käyttää alkuperäistä vastaavia materiaaleja. Ennen korjaustoimenpiteitä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.

Julkisluontoisten sisätilojen arviointi

Valokuvat huhtikuu 2025

Julasali B

Juhlasali.

Juhlasalin sisäänkäynti ja varastotila.

Salitilaa kuvattuna.

Kuvaus: Entinen juhlatila/nykyinen liikuntasali. Saliin on tehty uusia rakenteita (valkoiset kopit). Salissa on kaareva kattolinja. Päädyssä on haitariovi, jonka takana on varasto. Seinällä on alkuperäiset upotetut patterit.

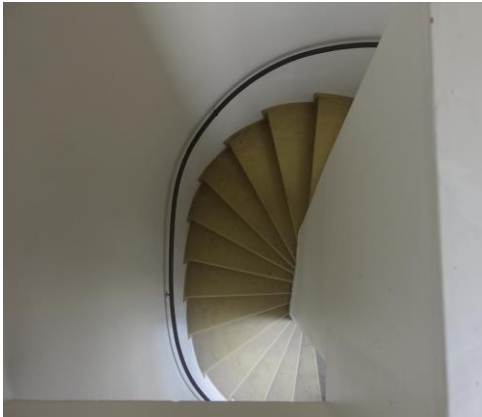
Arviointi: Salia on muutettu jonkin verran ja sen alkuperäiset tyylipiirteet juhlasalina ovat kadonneet. Salissa on säilynyt joitain funktionalismin tyyliisuuntaa edustavia alkuperäisiä ominaispiirteitä (kaareva katto, ikkunat, upotetut patterit jne.).

Suosituks: Juhlasalin alkuperäisiä ominaispiirteitä tulisi säilyttää. Ennen korjaustoimenpiteitä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.

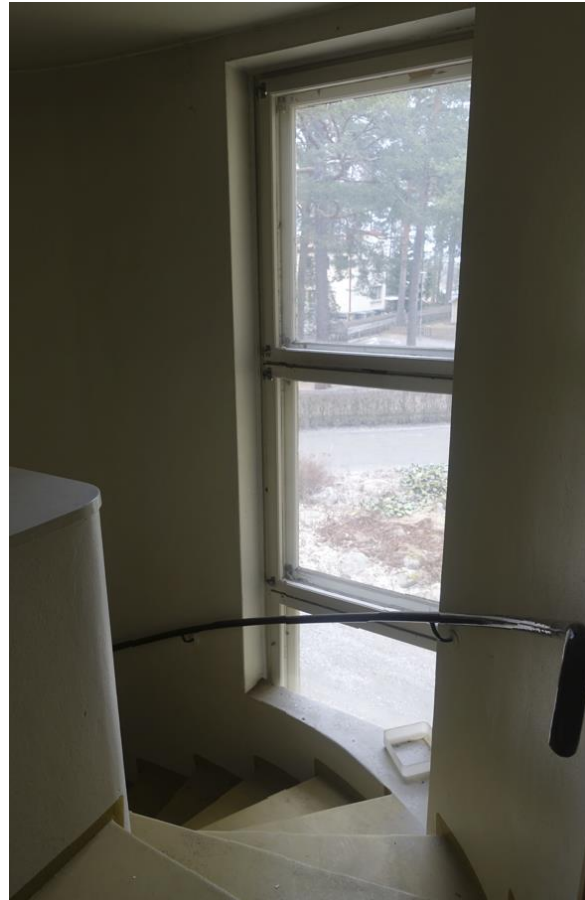
Julkisluontoisten sisätilojen arviointi

Valokuvat huhtikuu 2025

Juhlasalin portaikko B / Poistumistie

Yksityiskohtia.

Yksityiskohtia.

Porrashuone.

Kuvaus: Kiinteä erityisen tyylikäs kierreporras, joka toimii entisen juhlasalin poistumistienä.

Arviointi: Juhlasali on arvokas tila, jonka tilahierarkia jatkuu poistumistiessä. Portaikko on säilynyt alkuperäisessä ulkoasussaan ja se on erityisen hieno. Kaarevan muodon toistuminen kertoo tilan erityisyydestä. Porrasaskelmien reunat ovat pyöristettyjä.

Suositukset: Porrashuone suositellaan suojeltavan kaavassa. Porrashuoneen kulttuurihistoriallisesti arvokas luonne, ominaispiirteet sekä aikakaudelle tyypillisiä alkuperäisiä yksityiskohtia tulisi säilyttää. Mahdollisissa korjaustoissa tulee käyttää alkuperäistä vastaavia materiaaleja. Ennen korjaustoimenpiteitä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.

Nimi: Östanlidin kappeli

Osoite: Itärannantie 32

Kiinteistönumero: 598-13-18-16

Nykyinen kaavamerkintä: YS/s

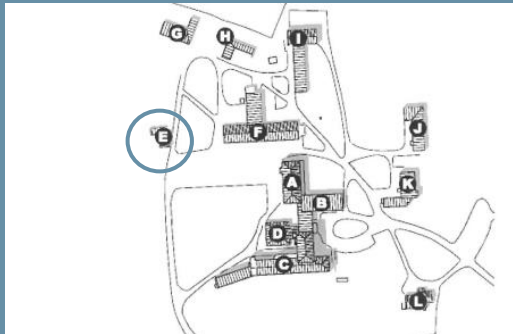
Pihapiirin kuvaus:

Entisen parantolan pihapiiri sijaitsee Pietarsaaren keskustaajaman koillisosassa, Itälän kaupunginosassa. Sijainti korkealla kuivalla kankaalla harvan mäntymetsän ympäröimänä ajateltiin olevan parantoloille ihanteellinen paikka. Pihapiirin rakennukset on sijoitettu tontille väljästi ja suorassa kulmassa toisiinsa nähden. Poikkeuksen tekevät rakennukset G ja N, jotka noudattavat puutarhan linjausta. Pihapiiri on valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö (RKY2009) Östanlidin parantola.

Suosituks:

Uudis- ja korjausrakentamisessa rakennukset tulee sopeuttaa maisemaan ja rakennettuun ympäristöön siten, että ympäristön historialliset erityispiirteet, kuten väljyys ja funktionalismin periaatteet säilyvät.

Kartta: Asemapiirros R. Wessman.

Ramboll

Kuvaus ja rakennushistoria

Rakennus E

Nykyinen käyttötarkoitus: ei käytössä

Entinen käyttötarkoitus: kappeli, ruumishuone ja ruumiinavaus

Rakennusvuosi: 1940

Suunnittelija: arkkitehti Ragnar Wessman

Kerroskorkeus: 1

Perustus: betoni

Runkomateriaali: tiili

Julkisivumateriaali ja väri: vaalea rappaus

Katon muoto ja materiaali: kappeliosa taitekatto, takaosa piilopulpettikatto, katemateriaalina punainen konesaumattu pelti

Muuta: Rakennuksen ikkunoissa on henkilökunnalle suunnitellun rakennusosan tiloissa valkoiset kalterit sisäpuolella.

Näkymä rakennuksen pääsisäänkäynniltä. Eteläinen julkisivu.

Kappeli edustaa Östanlidin muun rakennuskannan tapaan funktionalismin tyyliisuuntaa. Entisessä kappelissa on selkeästi kaksi rakennusosaa, joista korkeampi ja rakennustaiteellisesti edustavampi taitekattoinen osa on kappeli ja toinen vaatimattomampi osa on henkilökunnan käyttöä varten. Pohjapiirroksista käy ilmi, että rakennuksessa on myös ruumishuone sekä ruumiinavauksia varten suunniteltu huone, mikä todennäköisesti tarkoittaa, että keuhkopotilaiden kuolinsyitä on tutkittu alueella eikä niitä ole haluttu tartuntavaaran takia siirtää muualle. Itäisellä julkisivulla avautuu iso ulospäintyöntynyt kehystetty ikkuna alttarin edustalla. Eteläisellä julkisivulla on korkea ja leveä peiliovi, mistä ruumiit kannettiin sisään. Sisäänkäyntiä on korostettu yksinkertaisella ulospäintyöntyvällä kehyksellä. Monumentaalisessa julkisivussa on klassismin piirteitä. Rakennuksen ikkunat ja ovet ovat alkuperäiset. Katemateriaali on uusittu.

Itäinen julkisivu.

Arvot

Pihapiiri rakennuksineen muodostaa valtakunnallisesti ainutlaatuisen yhtenäisen kokonaisuuden, joka luo itsenäisesti maisemallisia arvoja (harvinaisuus). Sairaalarakentamisesta tunnetun arkkitehti Wessmanin suunnittelema rakennus edustaa funktionalismin tyyliisuuntaa, mikä näkyy rakennuksen muotokielessä sekä rakennusosien jäsentelyssä (edustavuus). Rakennus on säilyttänyt alkuperäisen ulkomuotonsa (alkuperäisyys). Kohde on yksi harvoista tyyppinsä edustajista (harvinaisuus).

(harvinaisuus). Rakennus toimii historiallisena todistusaineistona ja tietoa lisäävänä esimerkkinä siitä, kuinka Östanlidin alueella on parantolan perustamisen aikaan eletty (historiallinen todistusvoimaisuus).

Rakennushistoriallisesti arvokas: x
Historiallisesti arvokas: x
Maisemallisesti arvokas: x

Suosituks

Rakennus suositellaan suojeltavan. Rakennukseen tehtävien korjausten tulisi olla tämän kulttuurihistoriallisesti arvokkaan luonteen säilyttäviä. Rakennukselle suositellaan osoitettavan sopivaa käyttöä, jotta tämän säilyminen turvataan myös tulevaisuudessa.

Kuvaraportti

Valokuvat marraskuu 2024

Pihapiiriä kuvattuna rakennusosan C laajennukselta. Kappelin sijainti merkitty punaisella kuvaan nuolella.

Kappeli kuvattuna parkkipaikalta.

Ramboll

Itäisen julkisivun ulospäintyöntynyt ikkuna. Ulkoa ja sisältä.

Kappelin pääsisäänkäynti.

Julkisivut pohjoinen-länsi. Yksityiskohtia pohjoiselta julkisivulta.

Julkisluontoisten sisätilojen arviointi

Valokuvat huhtikuu 2025

Kappeli

Kuvaus: Pieni siunauskappelinä toiminut tila. Ristin edessä on kiinteä betoninen koroke arkulle. Puiset kattopalkit ovat hyvin säilyneitä.

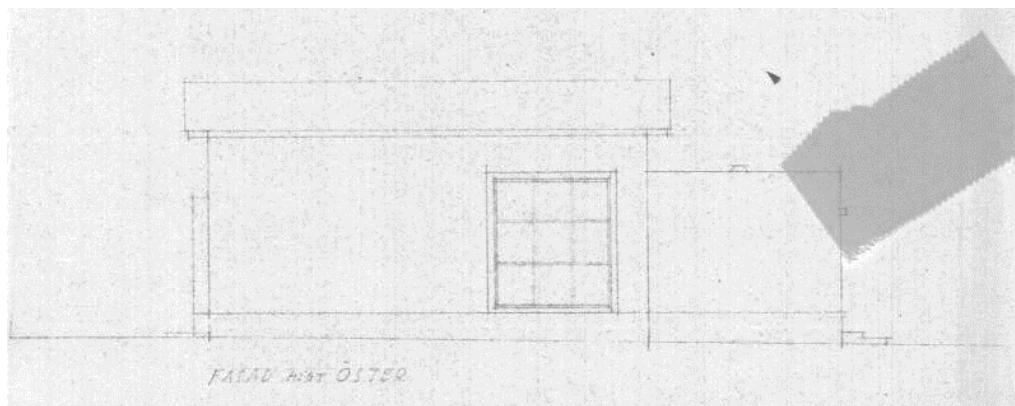
Arviointi: Kappelitila on säilynyt alkuperäisessä ulkoasussaan.

Suosituks: Kappelitila suositellaan suojeltavan. Kappelin kulttuurihistoriallisesti arvokas luonne sekä aikakaudelle tyypillisiä alkuperäisiä yksityiskohtia ja ominaispiirteitä tulisi säilyttää. Mahdollisissa korjaustöissä tulee käyttää alkuperäistä vastaavia materiaaleja. Ennen korjaustoimenpiteitä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.

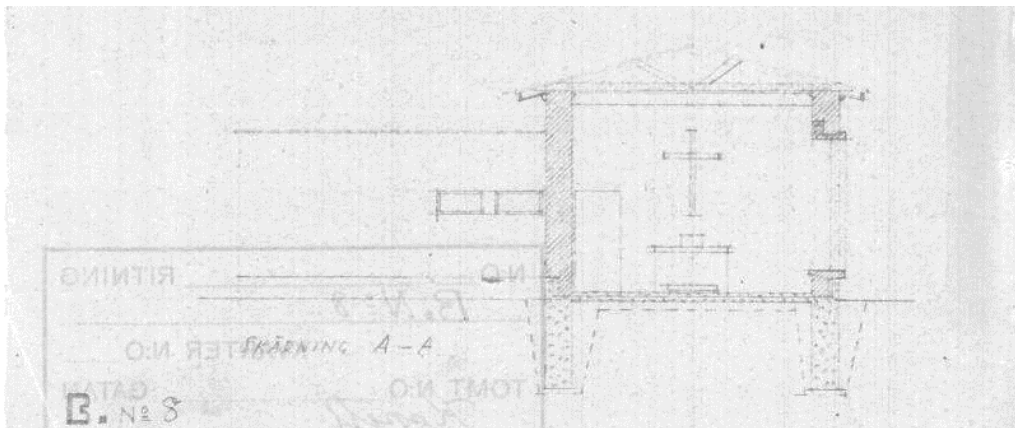
Siunauskappelin sisätilaa kuvattuna.

Rakennuspiirustukset

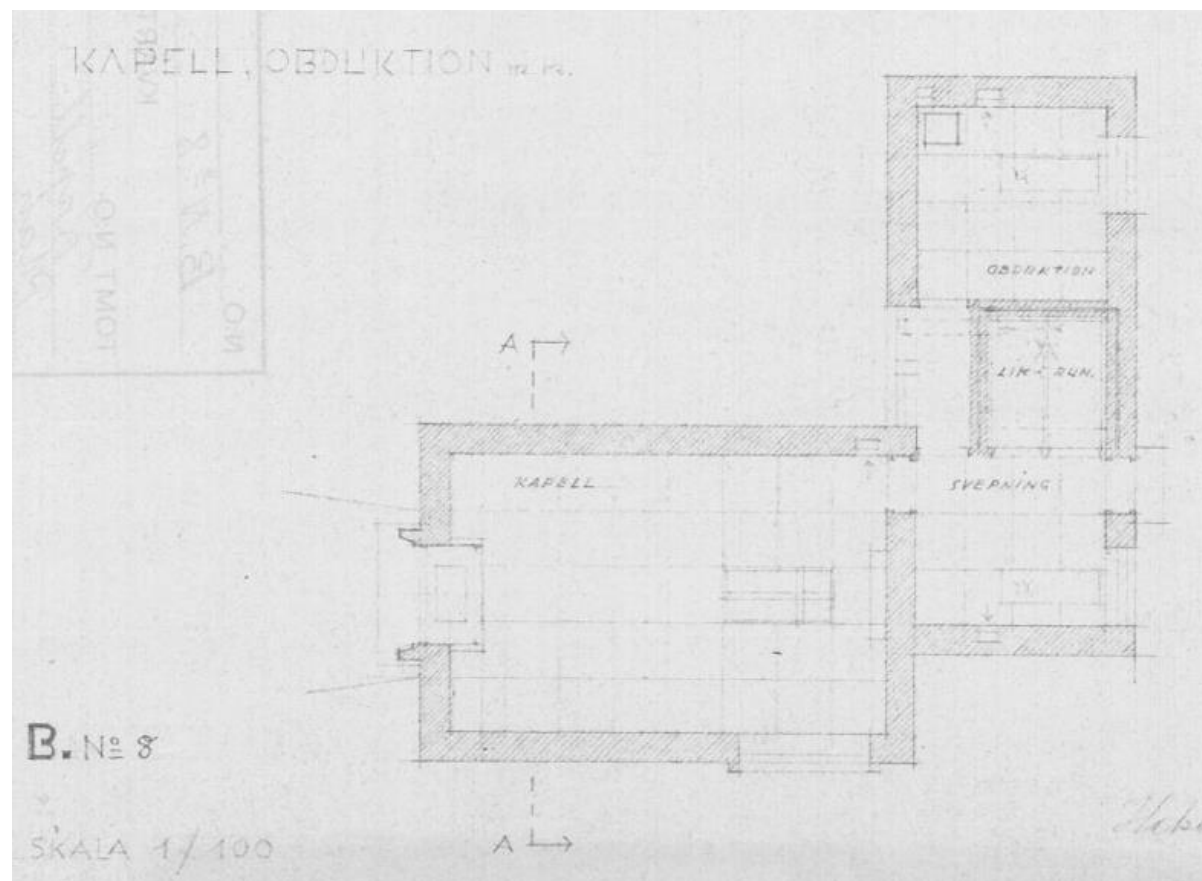
Alkuperäiset rakennuspiirustukset vuodelta 1938.

Itäinen julkisivu

Leikkaus A-A'.

Pohjapiirros.

Nimi: Östanlidin lämpökeskus ja pesula

Osoite: Itärannantie 32

Kiinteistönumero: 598-13-18-16

Nykyinen kaavamerkintä: YS/s

Pihapiirin kuvaus:

Entisen parantolan pihapiiri sijaitsee Pietarsaaren keskustaajaman koillisosassa, Itälän kaupunginosassa. Sijainti korkealla kuivalla kankaalla harvan mäntymetsän ympäröimänä ajateltiin olevan parantoloille ihanteellinen paikka. Pihapiirin rakennukset on sijoitettu tontille väljästi ja suorassa kulmassa toisiinsa nähden. Poikkeuksen tekevät rakennukset G ja N, jotka noudattavat puutarhan linjausta. Pihapiiri on valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö (RKY2009) Östanlidin parantola.

Suosituks:

Uudis- ja korjausrakentamisessa rakennukset tulee sopeuttaa maisemaan ja rakennettuun ympäristöön siten, että ympäristön historialliset erityispiirteet, kuten väljyys ja funktionalismin periaatteet säilyvät.

Kartta: Asemapiirros, R. Wessman.

Ramboll

Kuvaus ja rakennushistoria

Rakennus F

Nykyinen käyttötarkoitus: ruokala

Entinen käyttötarkoitus: lämpökeskus ja pesula

Rakennusvuosi: 1940

Suunnittelija: arkkitehti Ragnar Wessman

Kerroskorkeus: 1 1/2

Perustus: betoni/kellari

Runkomateriaali: tiili

Julkisivumateriaali ja väri: vaalea rappaus

Katon muoto ja materiaali: taitekatto ruokalan ja pesulan osassa (pitkä rakennusosa). Pannuhuoneen rakennusosassa on piilopulpettikatto. Katemateriaalina on punainen konesaumattu pelti. 1980-luvun laajennuksessa on piilopulpettikatto, katemateriaalina musta huopa.

Muuta: Rakennuksen pannuhuoneen korkea piippu toimii alueella maamerkkinä.

Julkisivut länsi-etelä.

Entinen lämpökeskus ja pesula edustaa Östanlidin muun rakennuskannan tapaan funktionalismin tyyliä. Rakennusta on laajennettu arkkitehti Ragnar Wessmanin v. 1954 piirustusten mukaan lännen suuntaan. Lisärakennus sisältää autotalli- ja verstastiloja. Rakennuksen käyttötarkoitusta on muutettu vuonna 1983, jolloin pesulasta tehtiin ruokala. Samaan aikaan rakennusta jatkettiin uudella sisäänkäynnillä idän suuntaan. Sisäänkäynti erottuu muusta rakennusmassasta matalammalla korkeudella. Rakennusosassa on piilopulpettikatto. Rakennusosasta on tunnistettavissa postmodernin arkkitehtuurin piirteitä mm. rakennusmateriaaleissa. Julkisivussa on käytetty lasia, betonia sekä profiilipeltiä. Eteläiselle julkisivulle on lisätty punavalkoraitaiset markiisit mahdollisesti samoihin aikoihin. Piipun edustalle on tehty pieni ja matala lisärakenne, jonka julkisivumateriaalina on maalattu profiilipelti. Rakennuksen katemateriaali on uusittu.

Rakennuksessa on muutamia hillittyjä rakennustaiteellisia yksityiskohtia, joilla on haluttu korostaa tiettyjä rakennuksen osia. Esimerkiksi pääsisäänkäynti eteläisellä julkisivulla: sisäänkäynnin edustalla olevia ikkunoita on korostettu ulospäintyöntyneellä kehyksellä. Sisäänkäyntiä on korostettu seinämällä ja katteella, jotka muodostavat L-muotoisen kehyksen. Sisäänkäynnin yhteydessä olevassa toisessa seinämässä on kaareva linjaus. Itäisellä julkisivulla on laaja ulospäintyöntynyt ikkunapinta-ala, mikä muistuttaa parantolan juhlasalin ikkunaa.

Arvot

Pihapiiri rakennuksineen muodostaa valtakunnallisesti ainutlaatuisen yhtenäisen kokonaisuuden, joka luo itsenäisesti maisemallisia arvoja (harvinaisuus). Sairaalarakentamisesta tunnetun arkkitehti Wessmanin suunnittelema rakennus edustaa funktionalismin tyyliä, mikä näkyy rakennuksen pelkistetyssä muotokielessä ja hillityissä rakennustaiteellisissa yksityiskohdissa (edustavuus). Rakennus on hyvin säilyttänyt alkuperäisen ulkomuotonsa ja siihen tehdyt laajennukset ovat linjassa rakennuksen alkuperäisten rakennustaiteellisten arvojen kanssa (alkuperäisyys). Piipun edustalla oleva lisärakenne on rakennuksen kulttuurihistorialliseen arvoon nähden sopimaton. Laajennusosassa on näkyvissä oman aikakautensa rakenteita ja materiaaleja, jotka ilmentävät rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta (historiallinen kerroksisuus). Rakennus toimii historiallisena todistusaineistona ja tietoa lisäävänä esimerkkinä siitä, kuinka Östanlidin alueella on parantolan perustamisen aikaan eletty (historiallinen todistusvoimaisuus).

Rakennushistoriallisesti arvokas: x
Historiallisesti arvokas: x
Maisemallisesti arvokas: x

Suosituks

Rakennus suositellaan suojeltavan. 80-luvun laajennusosa sekä peltinen lisärakenne voidaan jättää suojelun ulkopuolelle. Rakennukseen tehtävien korjausten tulisi olla tämän kulttuurihistoriallisesti arvokkaan luonteen säilyttäviä ja palauttavia.

Kuvaraportti

Valokuvat marraskuu 2024

Julkisivut etelä-länsi.

Julkisivut etelä-itä.

Ramboll

Eteläisen julkisivun sisäänkäynti, jossa kaareva seinämä.

Eteläistä julkisivua.

Vuoden 1983 käyttötarkoituksen muutoksen yhteydessä tehty uusi sisäänkäynti.

Rakennusta kuvattuna parantolan rakennusosan D edustalta.

Kuvaraportti

Valokuvat marraskuu 2024

Rakennus kuvattuna parkkipaikalta. Julkisivut itä-pohjoinen.

Lähikuva itäisestä julkisivusta.

Ramboll

Lähikuva piipun juuresta ja lisärakenteesta pohjoisella julkisivulla.

Itäinen julkisivu. Taustalla entisen parantolan rakennusosa A.

Lähikuva eteläisestä julkisivusta.

Pohjoista julkisivua kuvattuna.

Kuvaraportti

Valokuvat marraskuu 2024

Entinen pesula ja lämpökeskus mäntyjen lomassa.

Eteläinen julkisivu. Edessä kokonaisuuteen sopimaton rakenne.

Julkisivut länteen ja pohjoiseen (huhtikuu 2025).

Vanhat valokuvat

Vasemmalla henkilökunnan asuntola (I) ja oikealla lämpökeskus ja pesula (F).

ØSTANOIL SANATORIUM
VÆRMECENTRAL, TVÆTTERI MM.

1/100

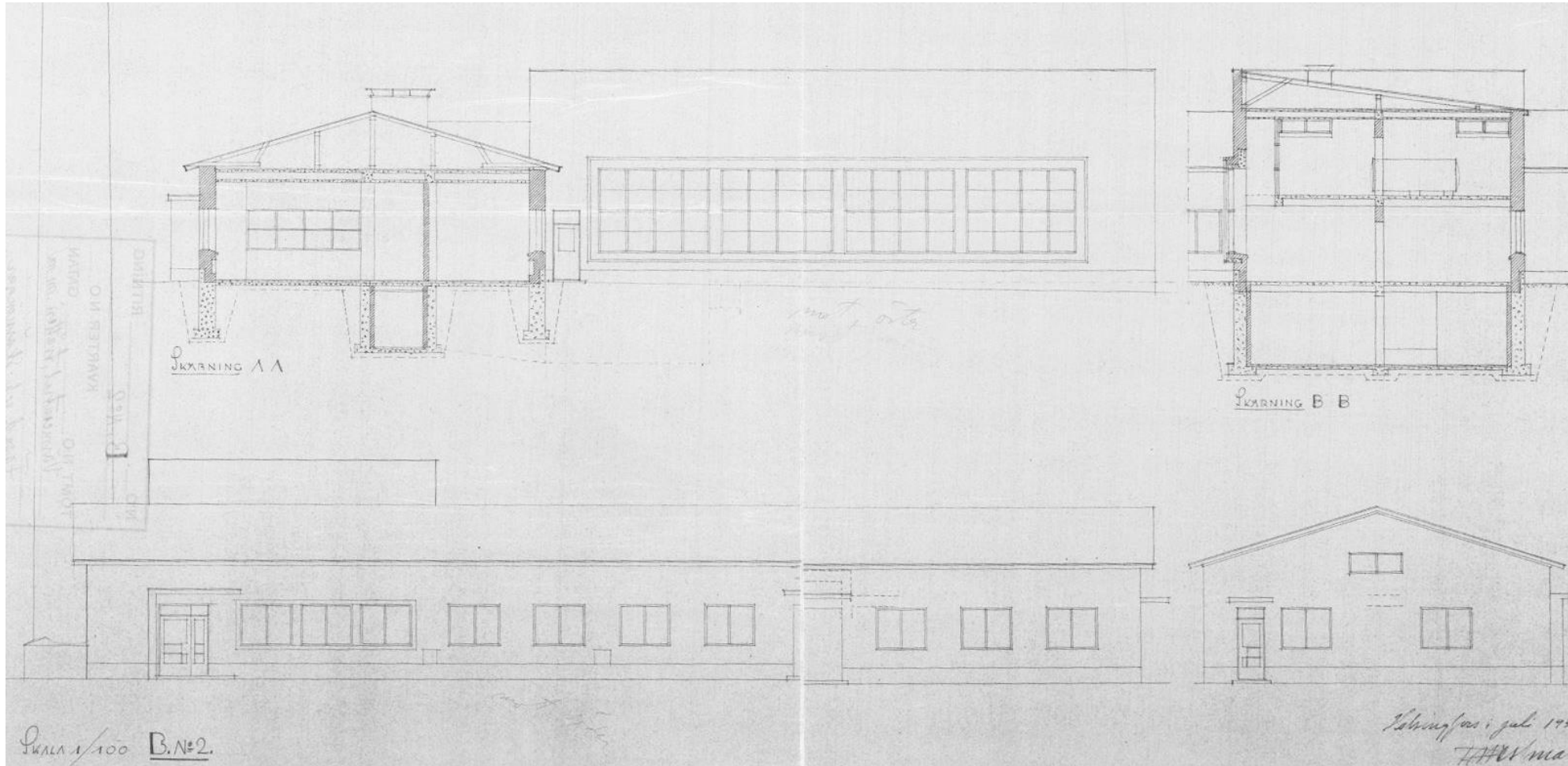
1918

I. W. M. M. C.

Pohjapiirros.

Rakennuspiirustukset

Julkisivu- ja leikkauskuvia vuodelta 1938 (alkuperäiset)

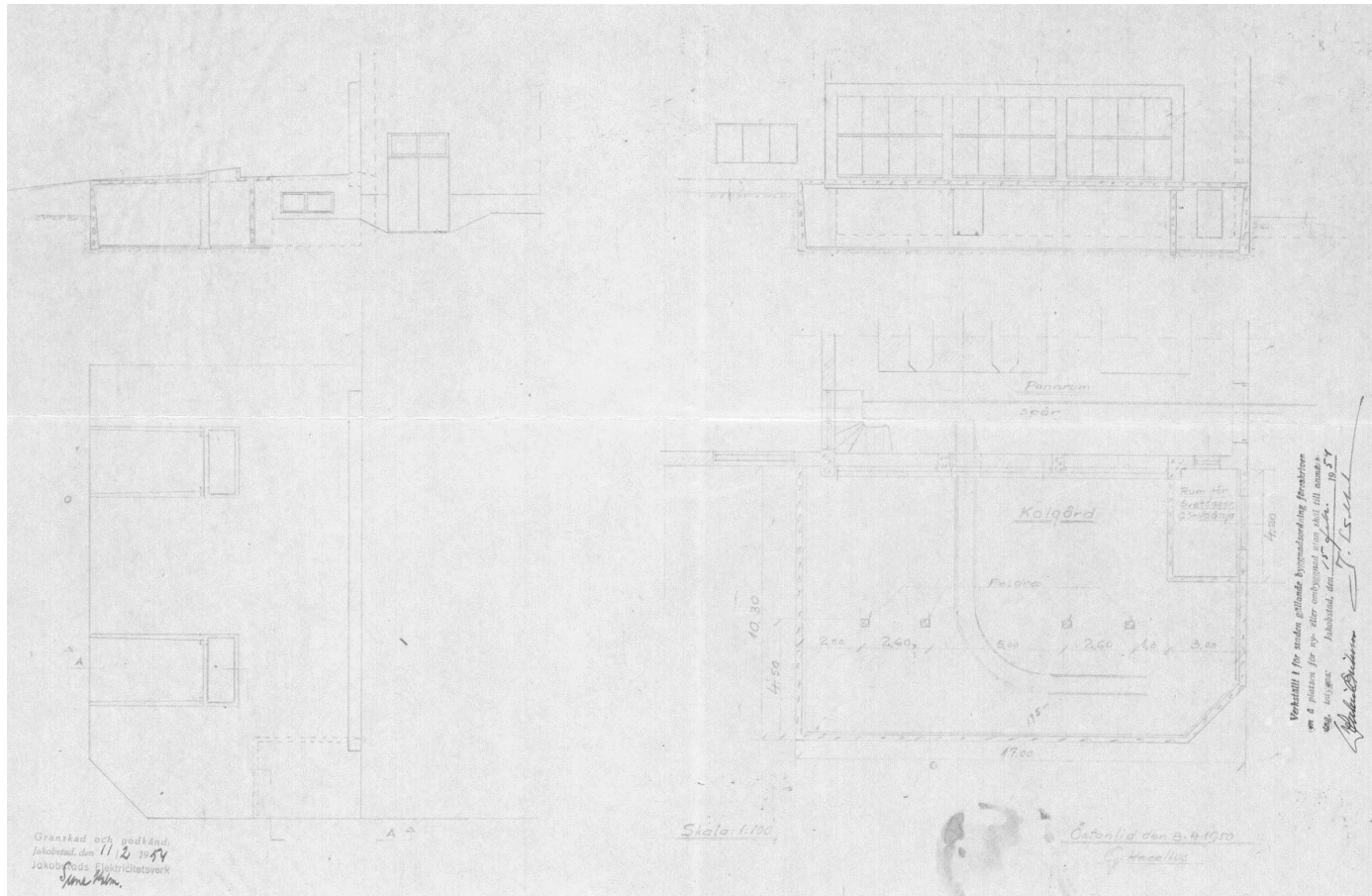

Leikkaus A-A', leikkaus B-B'
(pohjoinen julkisivu, eteläinen
julkisivu ja

Rakennuspiirustukset

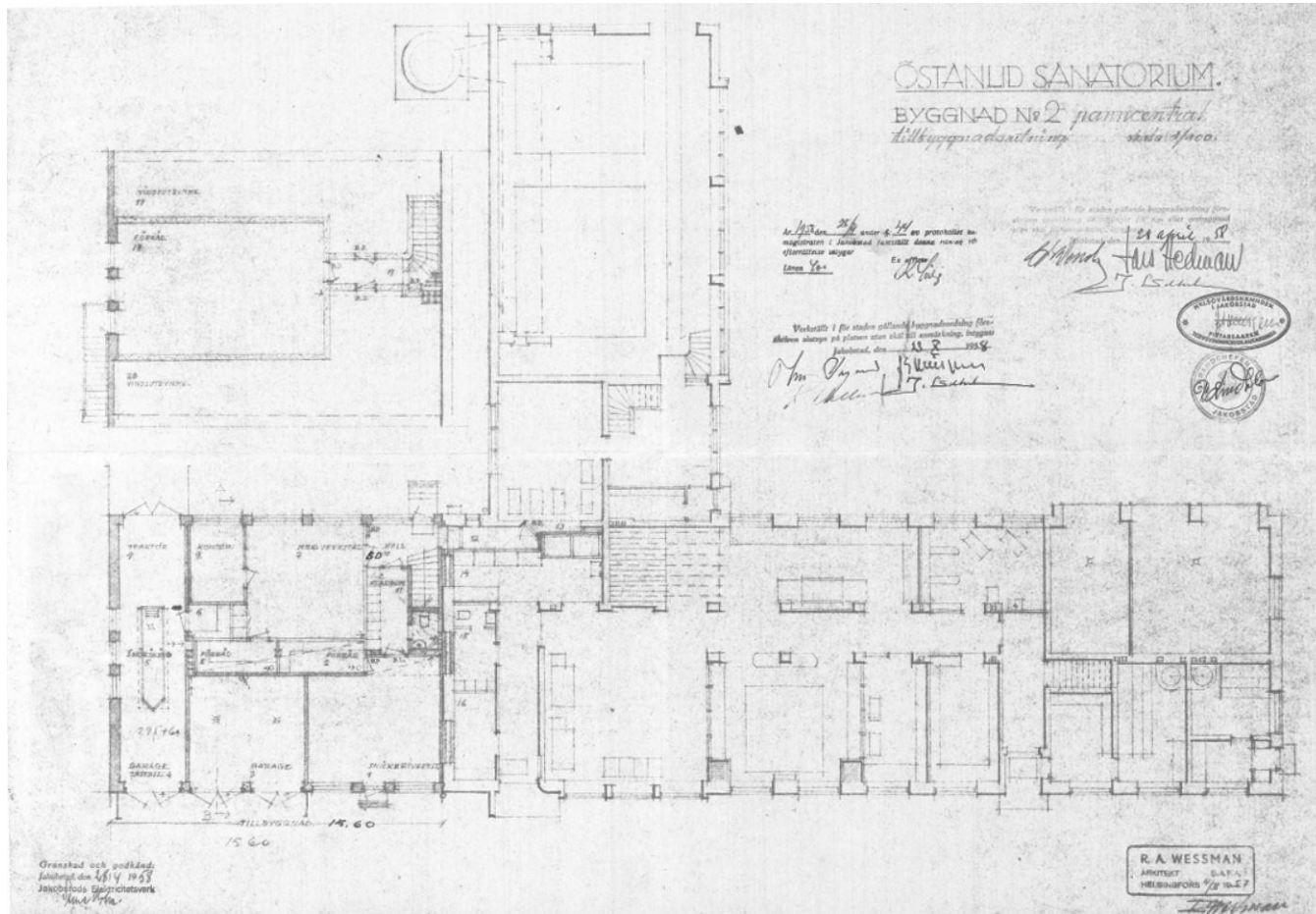
Muutospiirustuksia (vuodelta 1954)

Piirustukset ovat arkkitehtitoimisto R. A. Wessman

Pohjapiirros

Piirustukset ovat arkkitehtitoimisto R. A. Wessman

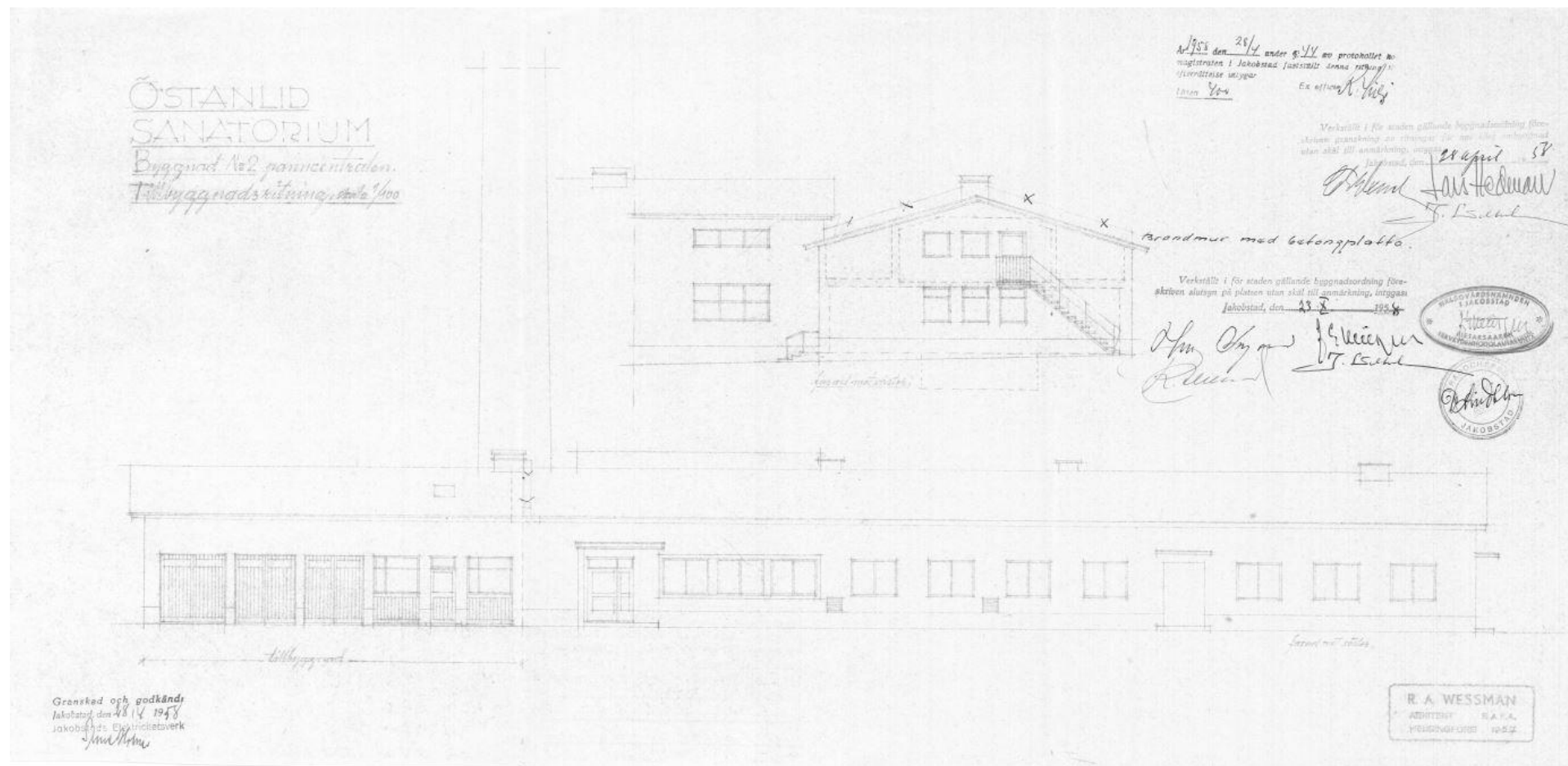

Pohjapiirros, laajennusosa länsiosa.

Rakennuspiirustukset

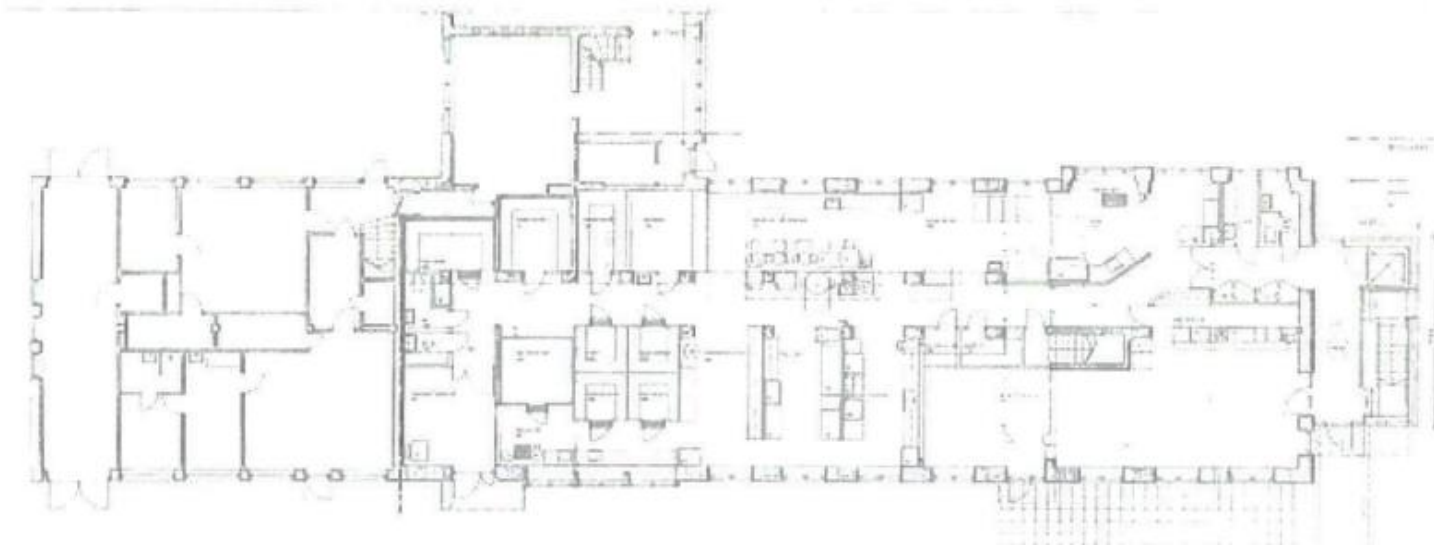
Muutospirustuksia (vuodelta 1958)

Piirustukset ovat arkkitehtitoimisto R. A. Wessman

Rakennuspiirustukset

Muutospirustuksia (vuodelta 1983)

Pohjapiirros⁹.

Nimi: Östanlidin sikala ja hevostalli

Osoite: Itärannantie 32

Kiinteistönumero: 598-13-18-16

Nykyinen kaavamerkintä: YS/s

Pihapiirin kuvaus:

Entisen parantolan pihapiiri sijaitsee Pietarsaaren keskustaaajan koillisosassa, Itälän kaupunginosassa. Sijainti korkealla kuivalla kankaalla harvan mäntymetsän ympäröimänä ajateltiin olevan parantoloille ihanteellinen paikka. Pihapiirin rakennukset on sijoitettu tontille väljästi ja suorassa kulmassa toisiinsa nähden. Poikkeuksen tekevät rakennukset G ja N, jotka noudattavat puutarhan linjausta. Pihapiiri on valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö (RKY2009) Östanlidin parantola.

Suosituks:

Uudis- ja korjausrakentamisessa rakennukset tulee sopeuttaa maisemaan ja rakennettuun ympäristöön siten, että ympäristön historialliset erityispiirteet, kuten väljyys ja funktionalismin periaatteet säilyvät.

Kartta: Asemapiirros R. Wessman.

Ramboll

Kuvaus ja rakennushistoria

Rakennus G

Nykyinen käyttötarkoitus: ei käytössä

Entinen käyttötarkoitus: sikala ja hevostalli

Rakennusvuosi: 1940

Suunnittelija: arkkitehti Ragnar Wessman

Kerroskorkeus: 1

Perustus: betoni

Runkomateriaali: tiili, puu

Julkisivumateriaali ja väri: vaalea, kellertävä rappaus / pohjoinen laajennusosa pystysuunainen vaalea beigeiksi maalattu peiterimalauditus.

Katon muoto ja materiaali: taitekatto, katemateriaalina punainen konesaumattu pelti

Muuta: Ikkunat ovat pitkällä julkisivulla kolmijakoiset ja kuusiruutuiset. Ikkunanpuitteet ovat vihreät.

Näkymä rakennuksen pääsisäänkäynniltä. Eteläinen julkisivu.

Entinen hevostalli ja sikala edustaa Östanlidin muun rakennuskannan tapaan funktionalismin tyyliä.

Rakennuksen runkoa on jatkettu lännen suuntaan arkkitehti Ragnar Wessmanin v. 1954 piirustusten mukaan. Suunniteltu laajennus näkyy asemapiirroksissa. Pohjoisen rakennusosa on alkuperäisissä rakennuspiirustuksissa piirretty avokatokseksi. Rakennusosa on todennäköisesti vuonna 1954 laajennuksen rakentamisen aikaan rakennettu umpeen.

Katemateriaali on uusittu. Rakennuksen ovet ja ikkunat ovat alkuperäiset.

Arvot

Pihapiiri rakennuksineen muodostaa valtakunnallisesti ainutlaatuisen yhtenäisen kokonaisuuden, joka luo itsenäisesti maisemallisia arvoja (harvinaisuus). Sairaalarakentamisesta tunnetun arkkitehti Wessmanin suunnittelema rakennus edustaa funktionalismin tyyliä, mikä näkyy rakennuksen pelkistetyssä muotokielessä, materiaaleissa ja yhteneväisyydessä alueen muun rakennuskannan kanssa (edustavuus). Rakennus on hyvin säilyttänyt alkuperäisen ulkomuotonsa ja siihen tehdyt laajennukset ovat linjassa alkuperäisen rakennuksen kanssa (alkuperäisyys). Rakennus toimii historiallisena todistusaineistona ja tietoa lisäävänä esimerkkinä siitä, kuinka Östanlidin alueella on parantolan perustamisen aikaan eletty (historiallinen todistusvoimaisuus).

Rakennushistoriallisesti arvokas: x

Historiallisesti arvokas: x

Maisemallisesti arvokas: x

Suosituks

Rakennus suositellaan suojeltavan. Rakennukseen tehtävien korjausten tulisi olla tämän kulttuurihistoriallisesti arvokkaan luonteen säilyttäviä. Rakennukselle suositellaan osoitettavan sopivaa käyttöä, jotta tämän säilyminen voitaisi turvata myös tulevaisuudessa.

Kuvaraportti

Valokuvat marraskuu 2024

Julkisivut pohjoinen-länsi.

Julkisivut itä-pohjoinen. Lähimpänä puurakenteinen laajennusosa.

Eläinten ulkohäkkejä puurakenteisen laajennusosan itäisellä julkisivulla.

Julkisivut pohjoinen-itä.

Lähikuvia pohjoisesta julkisivusta.

Kuvaraportti

Valokuvat marraskuu 2024

Lähikuva eteläisestä julkisivusta.

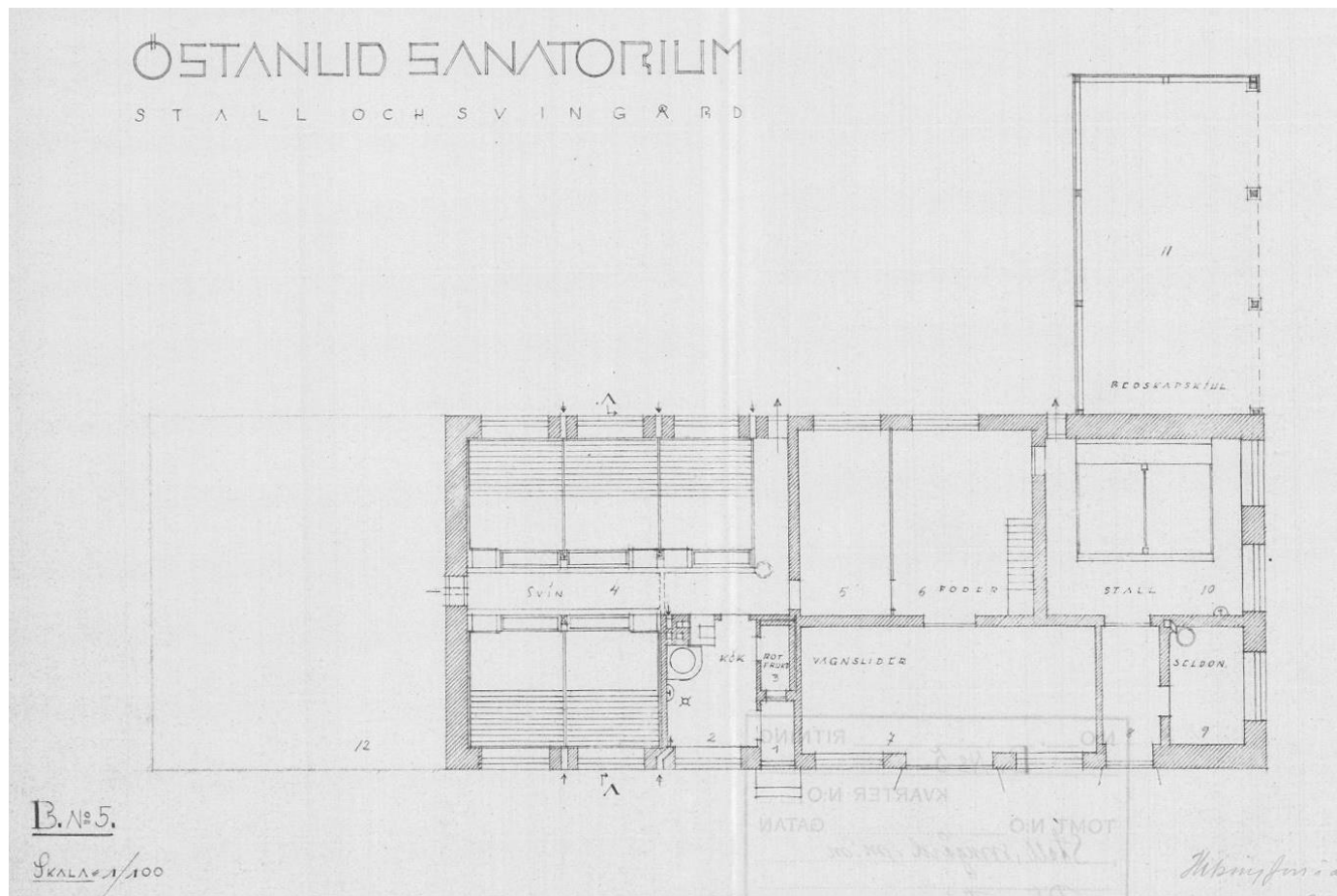
Lähikuva ikkunasta.

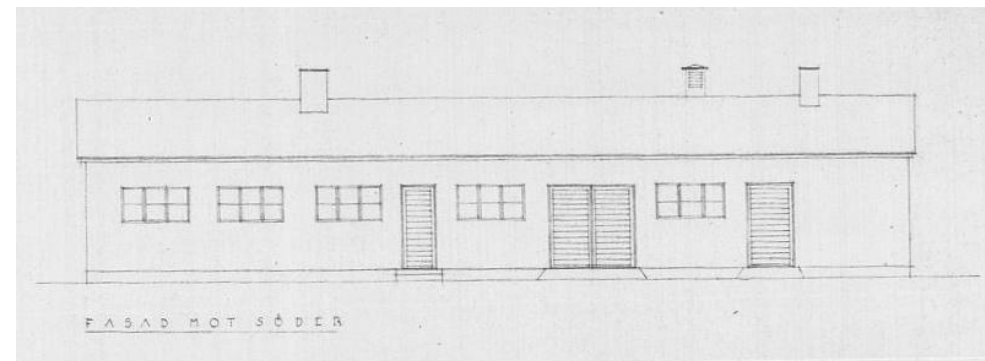
Julkisivut länsi-etelä.

Rakennuspiirustukset

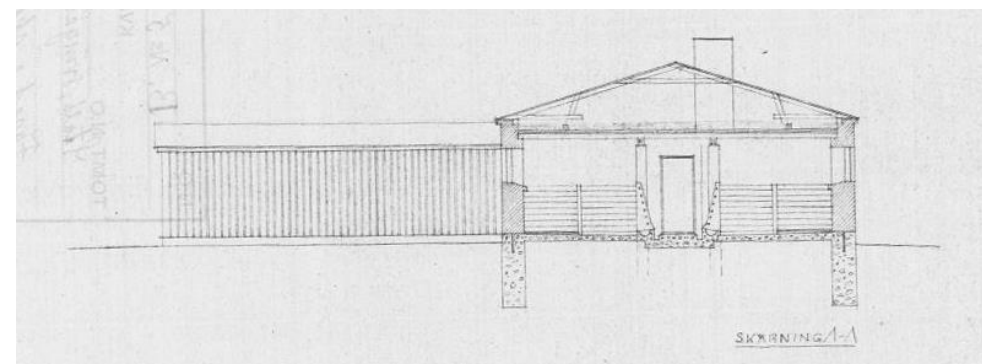
Pohjapiirustukset vuodelta 1938 (alkuperäiset)

Pohjapiirros.

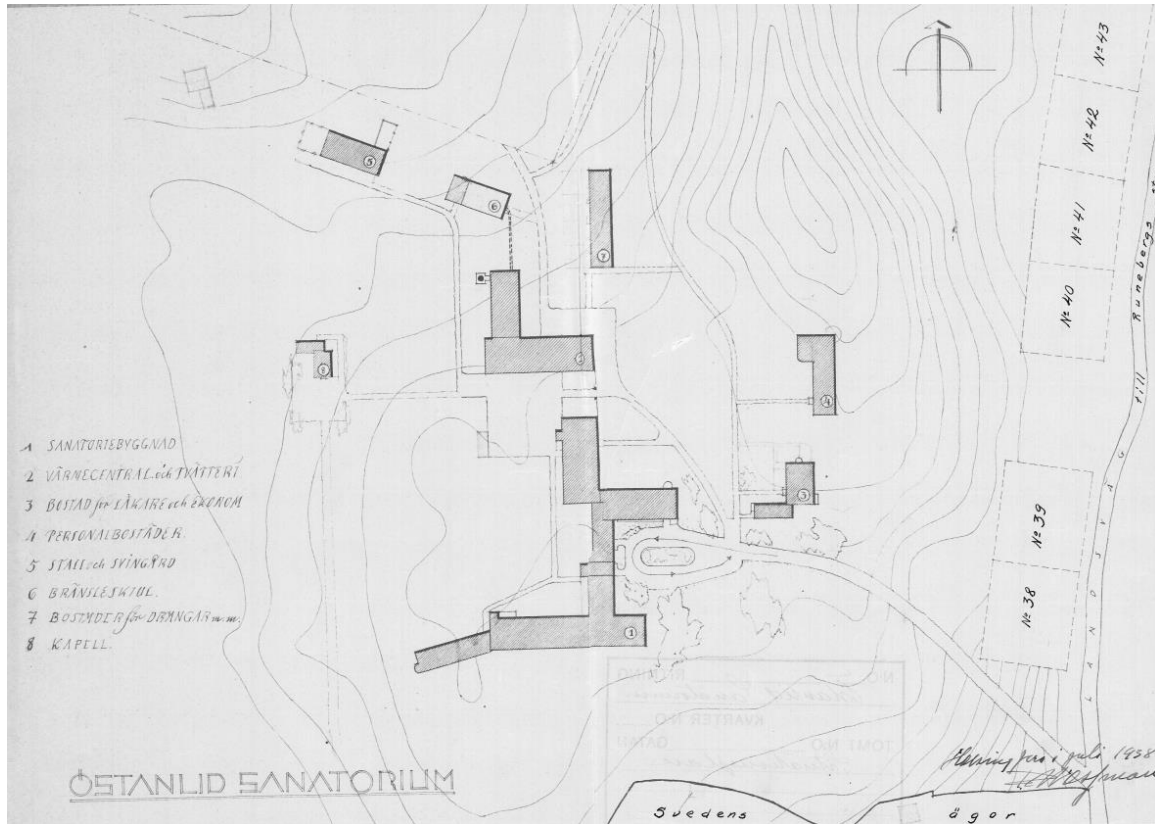
Eteläinen julkisivu.

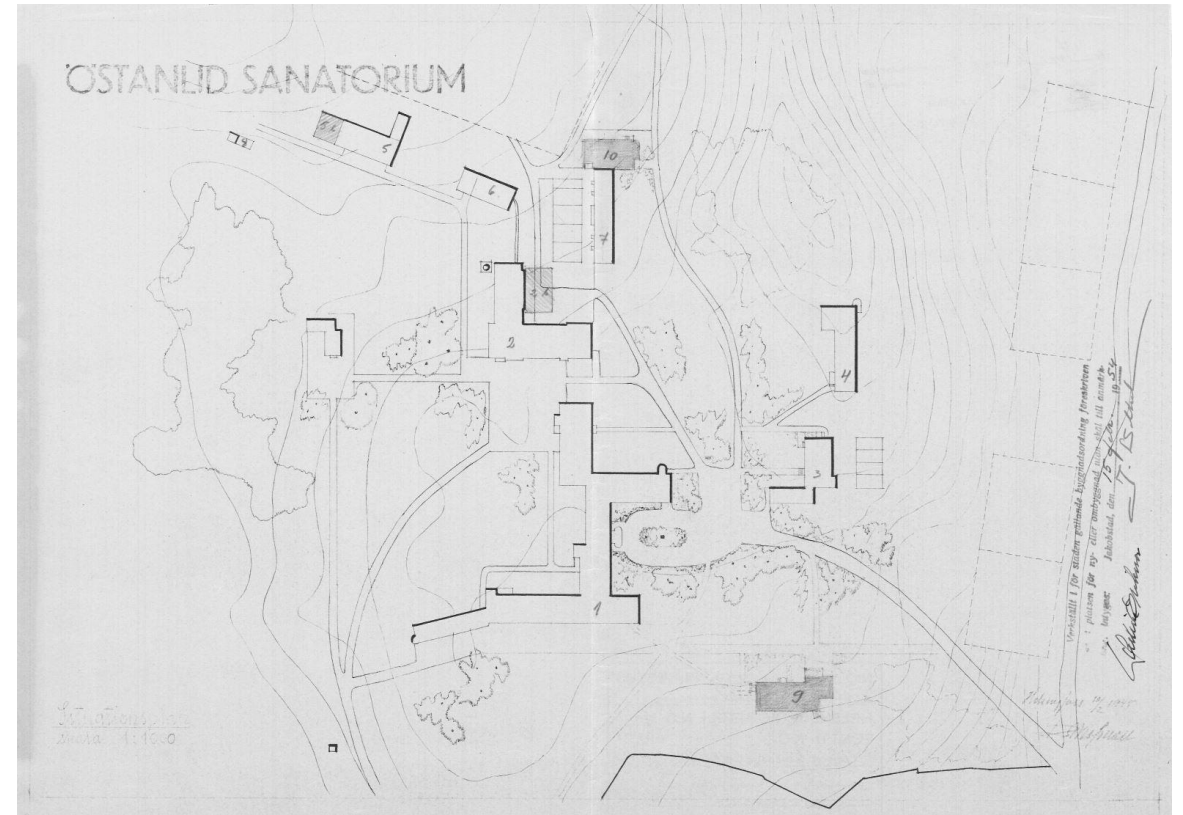
Leikkaus A-A'.

Rakennuspiirustukset

Asemapiirroksat

Alkuperäinen asemapiirros arkkitehti R. Wessman v. 1938

Muutospiirros, asemapiirros arkkitehti R. Wessman v. 1954.

Nimi: Östanlidin hiilivarasto

Osoite: Itärannantie 32

Kiinteistönumero: 598-13-18-16

Nykyinen kaavamerkintä: YS/s

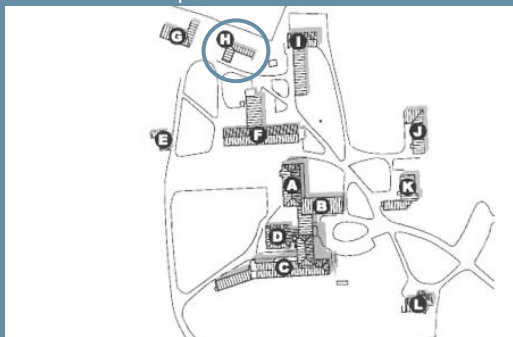
Pihapiirin kuvaus:

Entisen parantolan pihapiiri sijaitsee Pietarsaaren keskustaaajaman koillisosassa, Itälän kaupunginosassa. Sijainti korkealla kuivalla kankaalla harvan mäntymetsän ympäröimänä ajateltiin olevan parantoloille ihanteellinen paikka. Pihapiirin rakennukset on sijoitettu tontille väljästi ja suorassa kulmassa toisiinsa nähden. Poikkeuksen tekevät rakennukset G ja N, jotka noudattavat puutarhan linjausta. Pihapiiri on valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö (RKY2009) Östanlidin parantola.

Suosituks:

Uudis- ja korjausrakentamisessa rakennukset tulee sopeuttaa maisemaan ja rakennettuun ympäristöön siten, että ympäristön historialliset erityispiirteet, kuten väljyys ja funktionalismin periaatteet säilyvät.

Kartta: Asemapiirros R. Wessman.

Ramboll

Kuvaus ja rakennushistoria

Rakennus H

Nykyinen käyttötarkoitus: varasto ja leikki

Entinen käyttötarkoitus: hiilivarasto

Rakennusvuosi: 1940

Suunnittelija: arkkitehti Ragnar Wessman

Kerroskorkeus: 1

Perustus: betoni

Runkomateriaali: tiili, betoni

Julkisivumateriaali ja väri: vaalea rappaus / maalattu betoni / laajennusosassa vaakasuuntainen laudoitus.

Katon muoto ja materiaali: lapekatto, katemateriaalina tumma huopakate

Muuta: rakennuksen aukotukset ovat korkealla ja niissä on ritalät.

Etelä-länsi julkisivu.

Entinen hiilivarasto edustaa Östanlidin muun rakennuskannan tapaan funktionalismin tyyliisuuntaa, vaikka rakennus on muita alueen rakennuksia vaatimattomampi. Rakennusta on laajennettu lautarakenteisella osalla pohjoisella julkisivulla 1950-luvun lopussa. Hiilivarastosta on ollut pihassa suora yhteys lämpökeskuksen pannuhuoneeseen.

Alkuperäinen hiilivarasto koostuu katetusta puuliiteristä sekä kattamattomasta hiilen varastointialueesta. Hiilen varastointialueen itäisen julkisivun muuriosa on vaurioitunut. Varasto-osaa käytetään nykyään lasten leikkeihin ja peleihin. Seinään on kiinnitetty muun muassa koripallokori.

Lautarakenteinen laajennusosa koostuu umpinaisesta varasto-osasta sekä katetusta avovarastosta. Katoksen betoniseinä on otettu kiipeilykäyttöön.

Rakennuksen ovet ja rappaus ovat alkuperäiset.

Arvot

Pihapiiri rakennuksineen muodostaa valtakunnallisesti ainutlaatuisen yhtenäisen kokonaisuuden, joka luo itsenäisesti maisemallisia arvoja (harvinaisuus). Sairaalarakentamisesta tunnetun arkkitehti Wessmanin suunnittelema rakennus edustaa funktionalismin tyyliisuuntaa, mikä ilmenee lähinnä materiaaleissa ja yhteneväsyydessä alueen muun rakennuskannan kanssa (edustavuus). Rakennus on säilyttänyt alkuperäisen ulkomuotonsa ja siihen tehty laajennus on linjassa alkuperäisen rakennuksen kanssa (alkuperäisyys). Rakennus toimii historiallisena todistusaineistona ja tietoa lisäävänä esimerkkinä siitä, kuinka Östanlidin alueella on parantolan perustamisen aikaan eletty (historiallinen todistusvoimaisuus).

Rakennushistoriallisesti arvokas: x
Historiallisesti arvokas: x
Maisemallisesti arvokas: x

Suosituks

Rakennus suositellaan suojeltavan osana Östanlidin entisen parantolan arvokasta kokonaisuutta. Rakennukseen tehtävien korjausten tulisi olla tämän kulttuurihistoriallisesti arvokkaan luonteen säilyttäviä.

Kuvaraportti

Valokuvat marraskuu 2024

Julkisivut pohjoinen-itä.

Julkisivut pohjoinen-länsi. Laajennusosa on lautarakenteinen.

Ramboll

Julkisivut etelä-itä. Hiilivaraston seinämään on kiinnitetty koripallokori.

Hiilivaraston seinämille on piirretty pelejä.

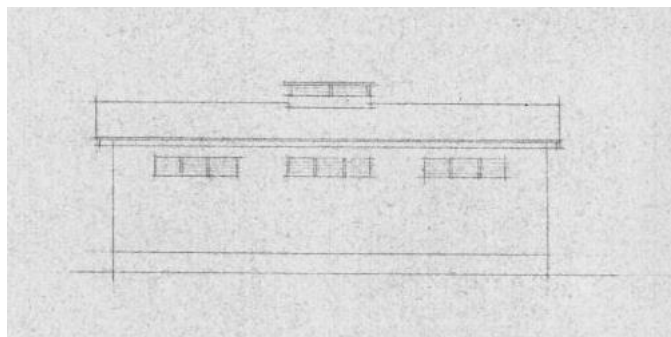
Lautarakenteisen avovaraston kattotuolit ovat hienot. Betoniseinällä voi kiipeillä.

Rakennuspiirustukset

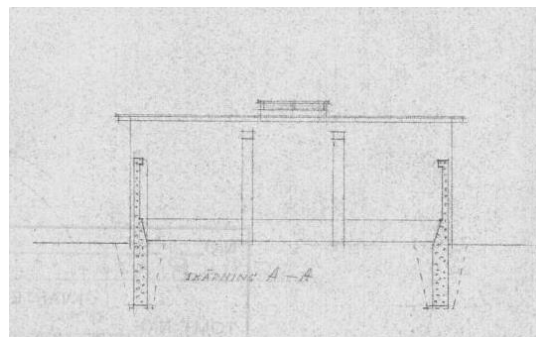
Rakennuspiirustukset vuodelta 1938 (alkuperäiset)

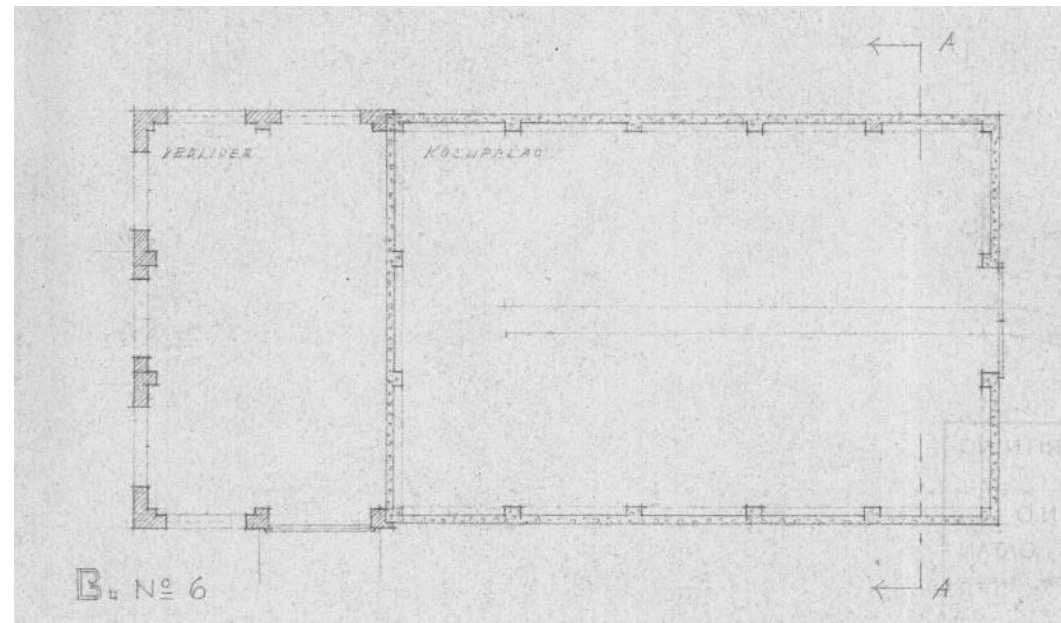
Eteläinen julkisivu.

Läntinen julkisivu.

Leikkaus A-A'.

Pohjapiirros.

Nimi: Östanlidin henkilökunnan asuntola

Osoite: Itärannantie 32

Kiinteistönumero: 598-13-18-16

Nykyinen kaavamerkintä: YS/s

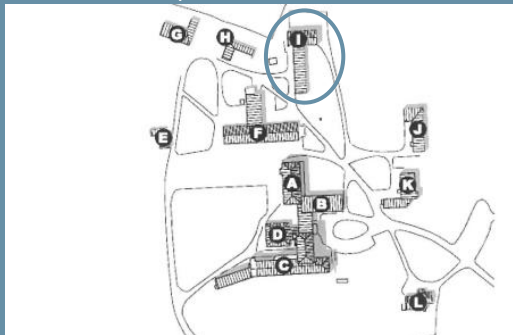
Pihapiirin kuvaus:

Entisen parantolan pihapiiri sijaitsee Pietarsaaren keskustaaajan koillisosassa, Itälän kaupunginosassa. Sijainti korkealla kuivalla kankaalla harvan mäntymetsän ympäröimänä ajateltiin olevan parantoloille ihanteellinen paikka. Pihapiirin rakennukset on sijoitettu tontille väljästi ja suorassa kulmassa toisiinsa nähden. Poikkeuksen tekevät rakennukset G ja N, jotka noudattavat puutarhan linjausta. Pihapiiri on valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö (RKY2009) Östanlidin parantola.

Suosituks:

Uudis- ja korjausrakentamisessa rakennukset tulee sopeuttaa maisemaan ja rakennettuun ympäristöön siten, että ympäristön historialliset erityispiirteet, kuten väljyys ja funktionalismin periaatteet säilyvät.

Kartta: Asemapiirros R. Wessman.

Ramboll

Kuvaus ja rakennushistoria

Rakennus I

Nykyinen käyttötarkoitus: iltapäiväkerho ja vuokra-asuntoja

Entinen käyttötarkoitus: henkilökunnan asuntola

Rakennusvuosi: 1940

Suunnittelija: arkkitehti Ragnar Wessman

Kerroskorkeus: 1 ja laajennusosa 2

Perustus: kellari

Runkomateriaali: tiili

Julkisivumateriaali ja väri: vaalea rappaus

Katon muoto ja materiaali: alkuperäinen rakennusosa piilopulpetti, lisärakennus taitekatto, katemateriaalina punainen konesaumattu pelti

Muuta: piirustusten mukaan laajennusosan alkuperäinen katemateriaali on ollut tiili. Kaiteissa on käytetty metalliputkia.

Läntinen julkisivu.

Entinen henkilökunnan asuntola edustaa Östanlidin muun rakennuskannan tapaan funktionalismin tyyliä. Rakennusta on laajennettu kaksikerroksisella samalla tyyliä edustavalla lisärakennuksella vuoden 1954 piirustusten mukaan. Laajennus on niin ikään arkkitehti R. Wessmanin käsialaa. Laajennus on sijoitettu pitkän ja matalan rakennuksen jatkoksi pohjoisosaan.

Osa rakennuksen sisäänkäynneistä on sijoitettu syvennyksiin. Näistä näyttävin lienee laajennusosan itä-etelä nurkkauksessa, johon on sisäänkäynnin yhteyteen suunniteltu lasinen nurkkaus. Sokkelia on 50-luvulle tyypillisesti koristeltu liuske kivillä. Syvennyksen nurkkauksessa on pyöreäprofiilinen pilari. Muutoin sisäänkäyntien yhteydessä on kevyt lippakatos. Laajennusosan pohjois-itä nurkkaus on kaareva. Rakennuksen ovet, ikkunat ja rappaus ovat alkuperäiset. Katemateriaali on uusittu.

Laajennusosa vuodelta 1954. Julkisivut itä-pohjoinen.

Arvot

Pihapiiri rakennuksineen muodostaa valtakunnallisesti ainutlaatuisen yhtenäisen kokonaisuuden, joka luo itsenäisesti maisemallisia arvoja (harvinaisuus). Sairaalarakentamisesta tunnetun arkkitehti Wessmanin suunnittelema rakennus edustaa funktionalismin tyyliä, mikä näkyy rakennuksen yksinkertaisessa muotokielessä ja tarkoin harkituissa yksityiskohdissa (edustavuus). Rakennus on säilyttänyt alkuperäisen ulkomuotonsa ja siihen tehty laajennus on linjassa alkuperäisen rakennuksen kanssa (alkuperäisyys). Laajennusosassa on näkyvissä oman aikakautensa rakenteita ja materiaaleja, jotka ilmentävät rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta (historiallinen kerroksisuus). Rakennus toimii historiallisena todistusaineistona ja tietoa lisäävänä esimerkkinä siitä, kuinka Östanlidin alueella on parantolan perustamisen aikaan eletty (historiallinen todistusvoimaisuus).

Rakennushistoriallisesti arvokas: x
Historiallisesti arvokas: x
Maisemallisesti arvokas: x

Suosituks

Rakennus suositellaan suojeltavan. Rakennukseen tehtävien korjausten tulisi olla tämän kulttuurihistoriallisesti arvokkaan luonteen säilyttäviä.

Kuvaraportti

Valokuvat marraskuu 2024

Läntinen julkisivu.

Yksityiskohta läntinen julkisivu.

Pohjoinen julkisivu.

Julkisivut pohjoinen-länsi. Etusijalla laajennusosa.

Julkisivu pohjoinen.

Pohjoinen julkisivu yksityiskohta.

Alkuperäiset ikkunat.

Kuvaraportti

Valokuvat marraskuu 2024

Itäinen julkisivu.

Sisäänkäynti laajennusosaan.

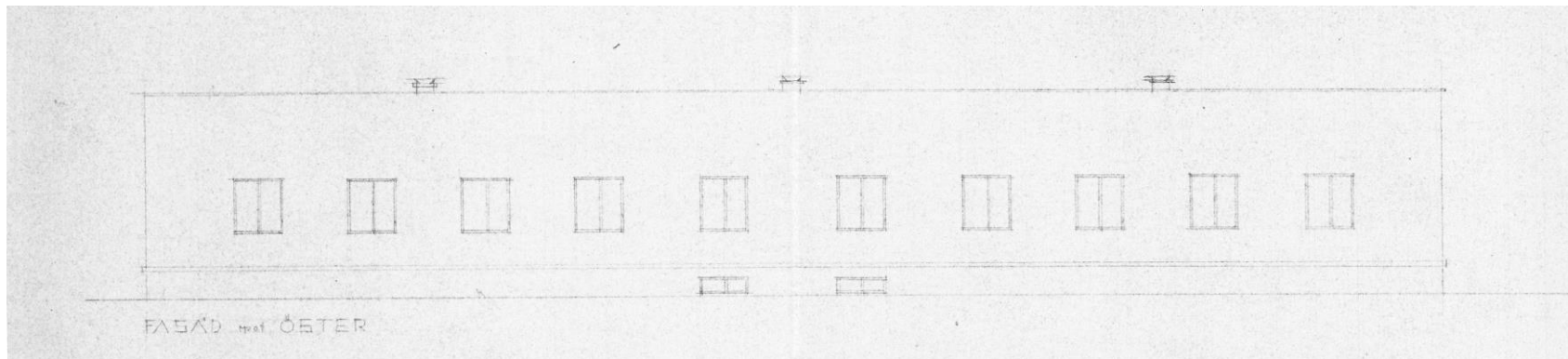
Itäinen julkisivu
(alkuperäinen rakennusosa).

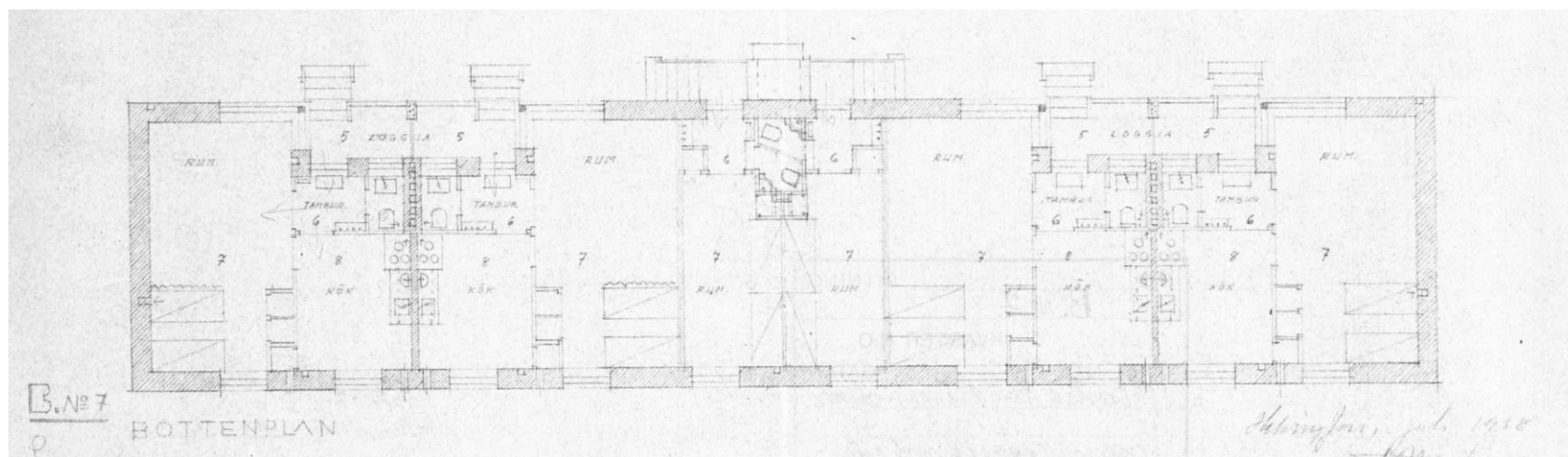
Pohjoisen ja itäisen julkisivun kulmaus
on pyöristetty.

Rakennuspiirustukset

Rakennuspiirustukset vuodelta 1938 (alkuperäiset)

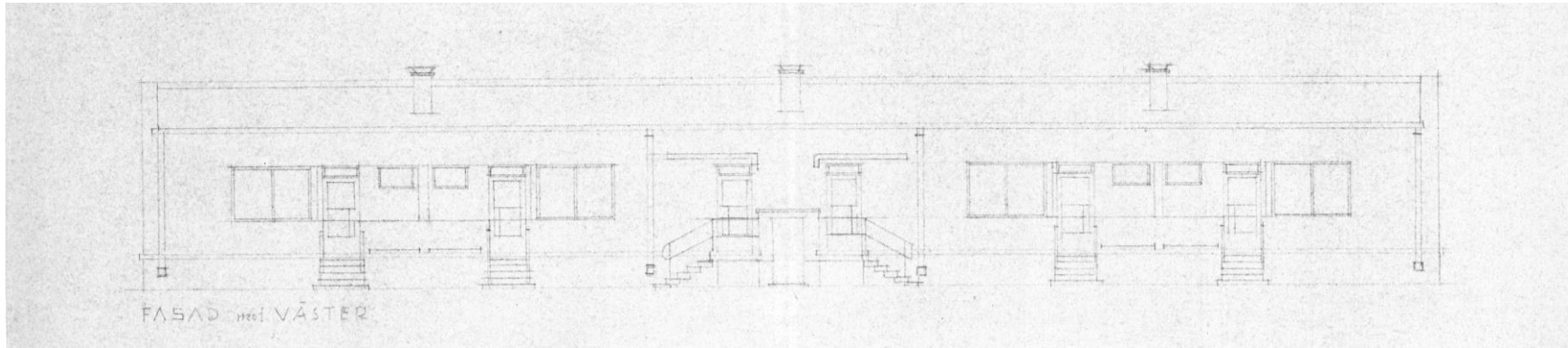
Itäinen julkisivu.

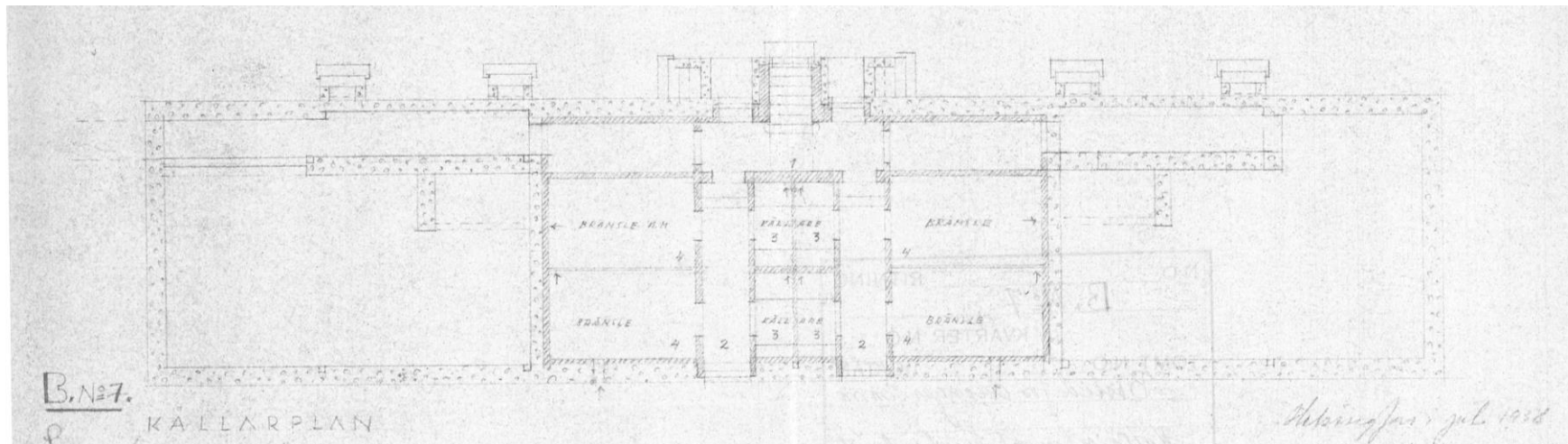
Pohjapiirros.

Rakennuspiirustukset

Rakennuspiirustukset vuodelta 1938 (alkuperäiset)

Läntinen julkisivu.

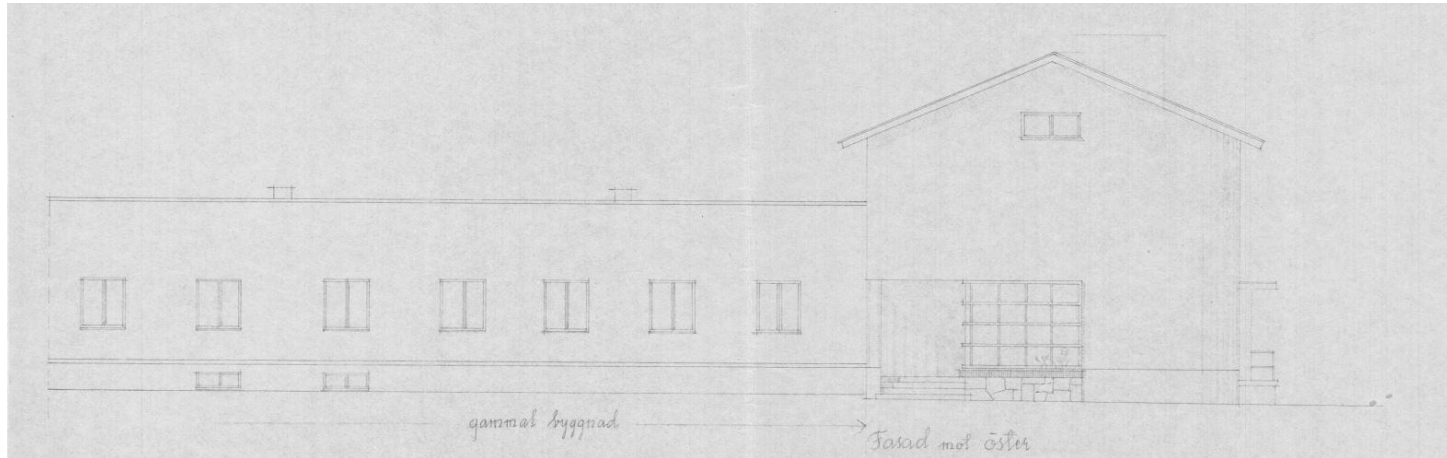

Pohjapiirros, kellarikerros.

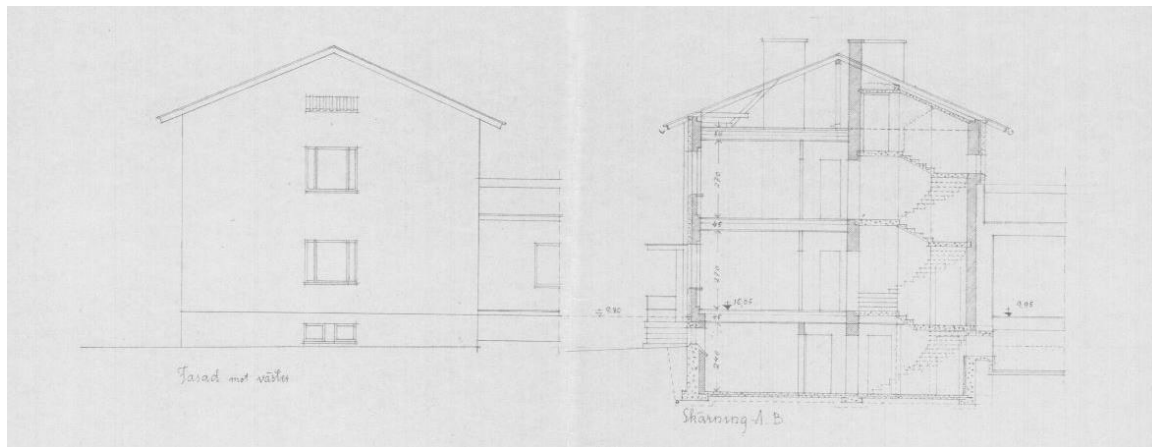
Rakennuspiirustukset

Muutospirustuksia, lisärakennus (vuodelta 1954)

Piirustukset ovat arkkitehtitoimisto R. A. Wessman

Itäinen julkisivu.

Läntinen julkisivu ja leikkaus B-B'.

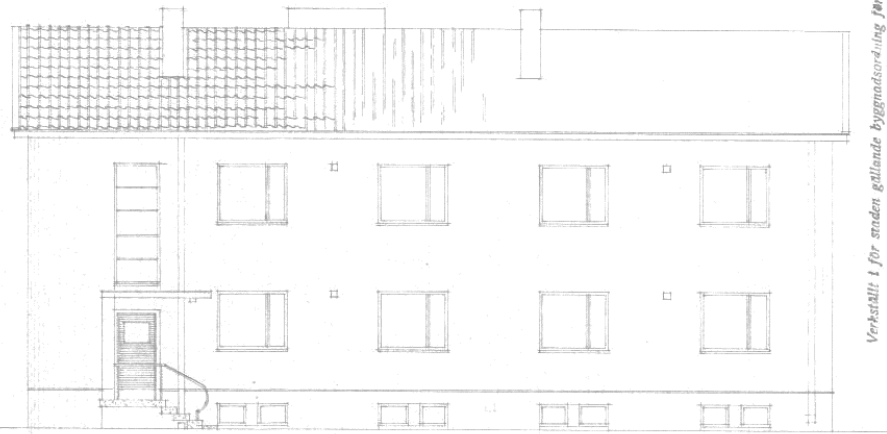
Rakennuspiirustukset

Muutospirustuksia, lisärakennus (vuodelta 1954)

Piirustukset ovat arkkitehtitoimisto R. A. Wessman

ÖSTANLID SANATORIUM

Bostadsbyggnad
för personal

Verkställt i för änden gällande byggnadsordning förskriften
och i planerna för ny- eller ombyggnad utan skäl till ändring
15 g. 1954
R. A. Wessman
18.1.1945

Granskad och godkänd:
Jakobstad, den 11/12 1954
Jakobstads Elektricitetsverk

Skala 1:100

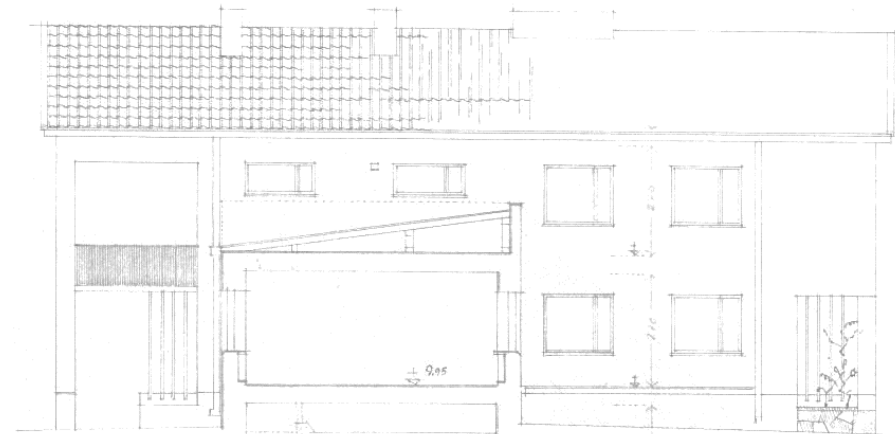
Helsingfors 18.1.1945

R. A. Wessman

Pohjoinen julkisivu.

ÖSTANLID SANATORIUM

Bostadsbyggnad
för personal

Verkställt i för änden gällande byggnadsordning förskriften
och i planerna för ny- eller ombyggnad utan skäl till ändring
15 g. 1954
R. A. Wessman
18.1.1945

Granskad och godkänd:
Jakobstad, den 11/12 1954
Jakobstads Elektricitetsverk

Skala 1:100

Helsingfors 18.1.1945

R. A. Wessman

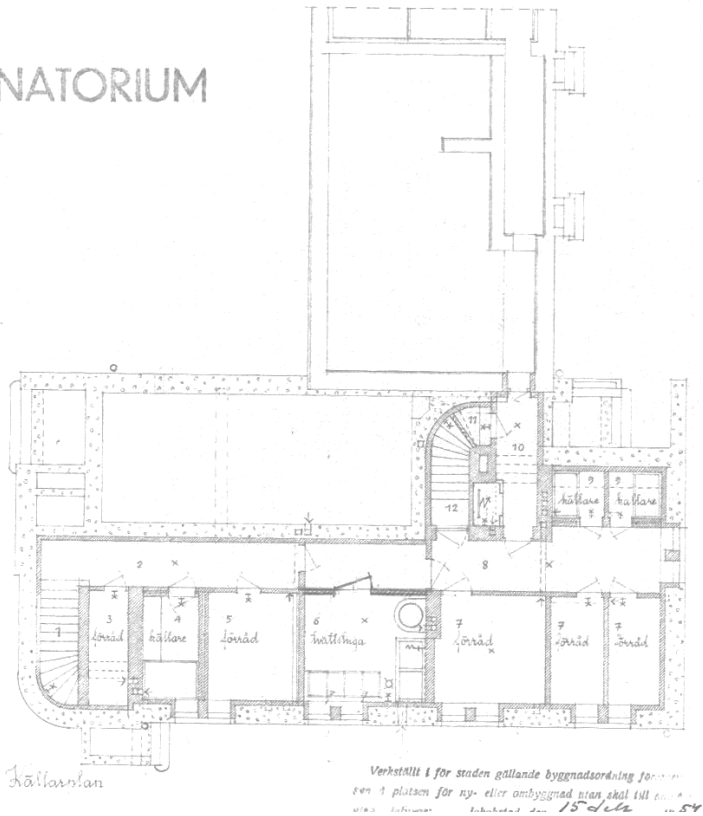
Eteläinen julkisivu.

Rakennuspiirustukset

Muutospiirustuksia, lisärakennus (vuodelta 1954)

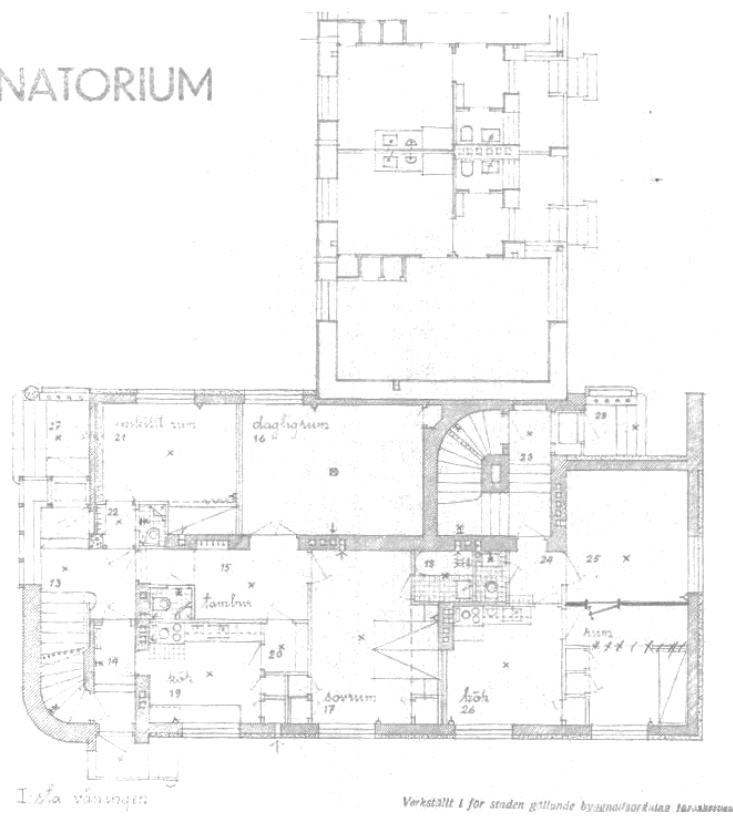
Piirustukset ovat arkkitehtitoimisto R. A. Wessman

ANATORIUM

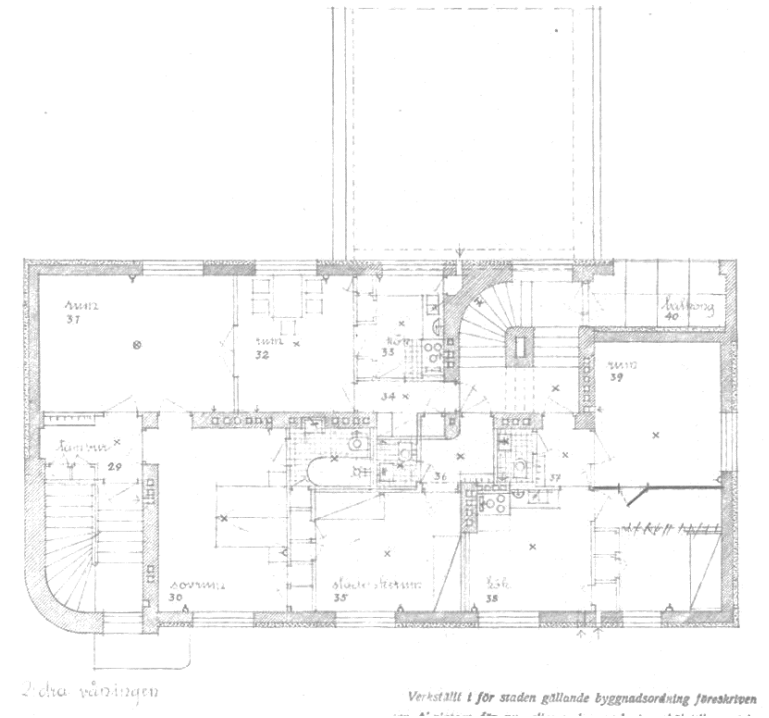
Pohjapiirros, kellar.

ANATORIUM

Pohjapiirros, 1 kerros.

ANATORIUM

Pohjapiirros, 2 kerros.

Julkisluontoisten sisätilojen arviointi

Valokuvat huhtikuu 2025

Porrashuone pohjoisen julkisivun yhteydessä

Porrastasanne.

Sisäänkäynti.

Porrastasanne.

Sisäänkäynti.

Porrashuone.

Kuvaus: Kapeahko vaatimattomampi porrashuone, joka on osittain spiraalin muotoinen. Porrasaskelmien reunat ovat pyöristettyjä.

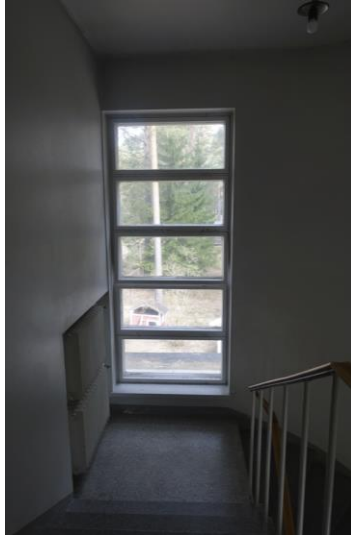
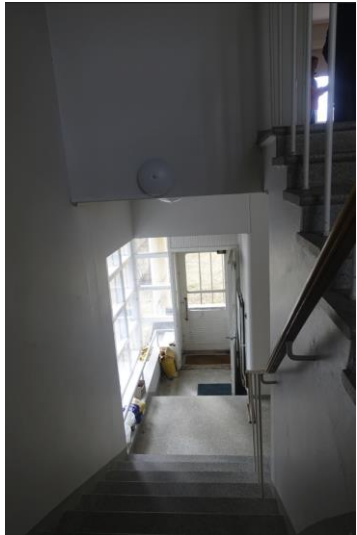
Arviointi: Porrashuone on säilynyt alkuperäisessä ulkoasussaan ja ilmentää funktionalismin tyyliin kuuluva tilojen hierarkiaa rakennuksessa.

Suositukset: Porrashuone suositellaan suojeltavan kaavassa. Porrashuoneen kulttuurihistoriallisesti arvokas luonne sekä aikakaudelle tyypillisiä alkuperäisiä yksityiskohtia tulisi säilyttää. Mahdollisissa korjaustöissä tulee käyttää alkuperäistä vastaavia materiaaleja. Ennen korjaustoimenpiteitä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.

Julkisluontoisten sisätilojen arviointi

Valokuvat huhtikuu 2025

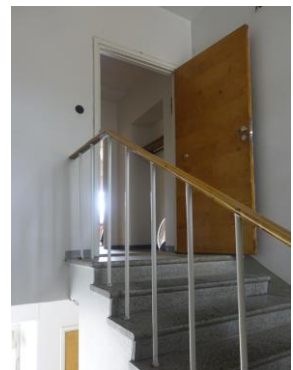
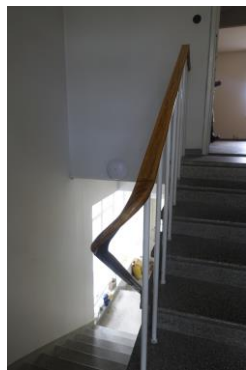
Porrashuone itäisen julkisivun yhteydessä

Kuvaus: Väljempi, valoisa porrashuone, jossa on porrastasanteella ikkuna. Kaiteen käsijohteet ovat puiset. Välitasanteella on upotetut patterit. Porrasaskelmien reunat ovat pyöristettyjä.

Arviointi: Porrashuone on säilynyt alkuperäisessä ulkoasussaan ja siinä on hienoja funktionalismin tyyllisuuntaa ilmentäviä yksityiskohtia. Porrashuone ilmentää funktionalismin tyyllisuuntaan kuuluvaa hierarkiaa rakennuksessa.

Suositukset: Porrashuone suositellaan suojeltavan kaavassa. Porrashuoneen kulttuurihistoriallisesti arvokas luonne sekä aikakaudelle tyypillisiä alkuperäisiä yksityiskohtia tulisi säilyttää. Mahdollisissa korjaustöissä tulee käyttää alkuperäistä vastaavia materiaaleja. Ennen korjaustoimenpiteitä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.

Yksityiskohtia.

Yksityiskohtia.

Porrashuone.

Nimi: Östanlidin henkilökunnan asuntola

Osoite: Itärannantie 32

Kiinteistönumero: 598-13-18-16

Nykyinen kaavamerkintä: YS/s

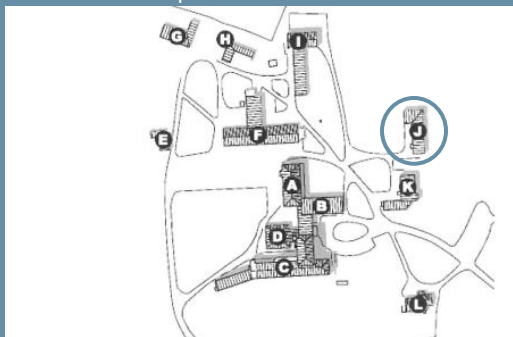
Pihapiirin kuvaus:

Entisen parantolan pihapiiri sijaitsee Pietarsaaren keskustaaajan koillisosassa, Itälän kaupunginosassa. Sijainti korkealla kuivalla kankaalla harvan mäntymetsän ympäröimänä ajateltiin olevan parantoloille ihanteellinen paikka. Pihapiirin rakennukset on sijoitettu tontille väljästi ja suorassa kulmassa toisiinsa nähden. Poikkeuksen tekevät rakennukset G ja N, jotka noudattavat puutarhan linjausta. Pihapiiri on valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö (RKY2009) Östanlidin parantola.

Suosituks:

Uudis- ja korjausrakentamisessa rakennukset tulee sopeuttaa maisemaan ja rakennettuun ympäristöön siten, että ympäristön historialliset erityispiirteet, kuten väljyys ja funktionalismin periaatteet säilyvät.

Kartta: Asemapiirros R. Wessman.

Ramboll

Kuvaus ja rakennushistoria

Rakennus J

Nykyinen käyttötarkoitus: asuntoja

Entinen käyttötarkoitus: henkilökunnan asuntola

Rakennusvuosi: 1940

Suunnittelija: arkkitehti Ragnar Wessman

Kerroskorkeus: 2

Perustus: kellari

Runkomateriaali: tiili

Julkisivumateriaali ja väri: vaalea rappaus

Katon muoto ja materiaali: piilopulpetti, katemateriaalina punainen konesaumattu pelti

Muuta: ikkunat ovat suurimmalta osin kaksijakoiset. Laatua lisäävänä yksityiskohtana mainittakoon, että punaiset syöksytorvet on integroitu rakennuksen julkisivuun. Kaiteissa on käytetty metalliputkia.

Läntinen julkisivu.

Entinen henkilökunnan asuntola edustaa Östanlidin muun rakennuskannan tapaan funktionalismin tyyliä. Rakennus muodostaa parin viereisen entisen asuntolarakennuksen (K) kanssa. Pitkä kaksikerroksinen rakennus on L-muotoinen.

Rakennuksessa on muutamia hillittyjä rakennustaiteellisia yksityiskohtia, joilla on haluttu korostaa tiettyjä rakennuksen osia. Pohjoisen rakennusosan länsi-etelä nurkkaus on muodoltaan kaareva. Kaarevuusteema jatkuu pohjois-itä nurkkauksessa parvekkeen muodossa. Samaisessa nurkkauksessa on kulmaikkunat. Rakennuksen eteläisen julkisivun ikkunoita on korostettu ulospäintyöntyneellä kehyksellä.

Läntisellä julkisivulla rakennuksesta ulkonevan sisäänkäynnin päälle on rakennettu pieni parveke. Rakennuksen ovet, ikkunat ja rappaus ovat alkuperäiset. Katemateriaali on uusittu.

Julkisivut etelä-itä.

Arvot

Pihapiiri rakennuksineen muodostaa valtakunnallisesti ainutlaatuisen yhtenäisen kokonaisuuden, joka luo itsenäisesti maisemallisia arvoja (harvinaisuus). Sairaalarakentamisesta tunnetun arkkitehti Wessmanin suunnittelema rakennus edustaa funktionalismin tyyliä, mikä näkyy rakennuksen yksinkertaisessa muotokielessä ja hillityissä rakennustaiteellisissa yksityiskohdissa (edustavuus). Rakennus on säilyttänyt alkuperäisen ulkomuotonsa ja siihen tehty laajennus on linjassa alkuperäisen rakennuksen kanssa (alkuperäisyys). Rakennus toimii historiallisena todistusaineistona ja tietoa lisäävänä esimerkkinä siitä, kuinka Östanlidin alueella on parantolan perustamisen aikaan eletty (historiallinen todistusvoimaisuus).

Rakennushistoriallisesti arvokas: x

Historiallisesti arvokas: x

Maisemallisesti arvokas: x

Suosituks

Rakennus suositellaan suojeltavan. Rakennukseen tehtävien korjausten tulisi olla tämän kulttuurihistoriallisesti arvokkaan luonteen säilyttäviä.

Kuvaraportti

Valokuvat marraskuu 2024

Rakennukset j ja K muodostavat visuaalisen parin.

Läntinen julkisivu sekä ympäröivää maisemaa kuvattuna.

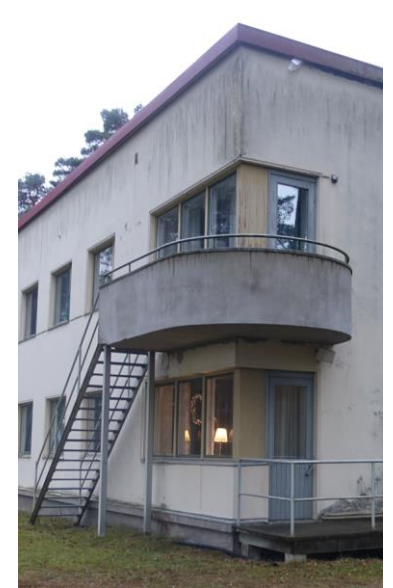
Ramboll

Läntisen julkisivun sisäänkäynti.

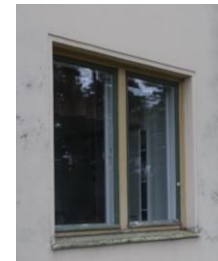
Yksityiskohta itäiseltä julkisivulta.

Kaareva parveke ja nurkkaikkunat.

Kehystetyt ikkunat.

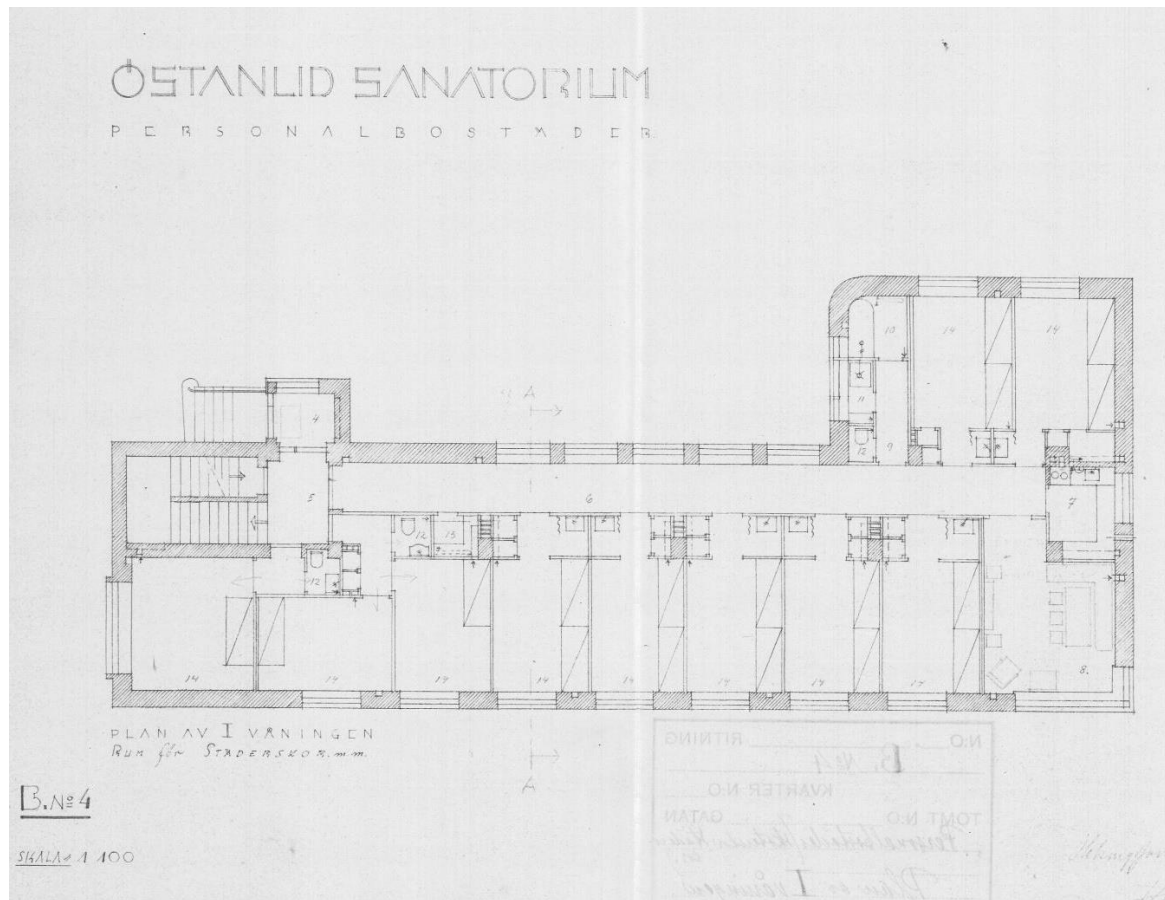
Tyypillinen ikkuna.

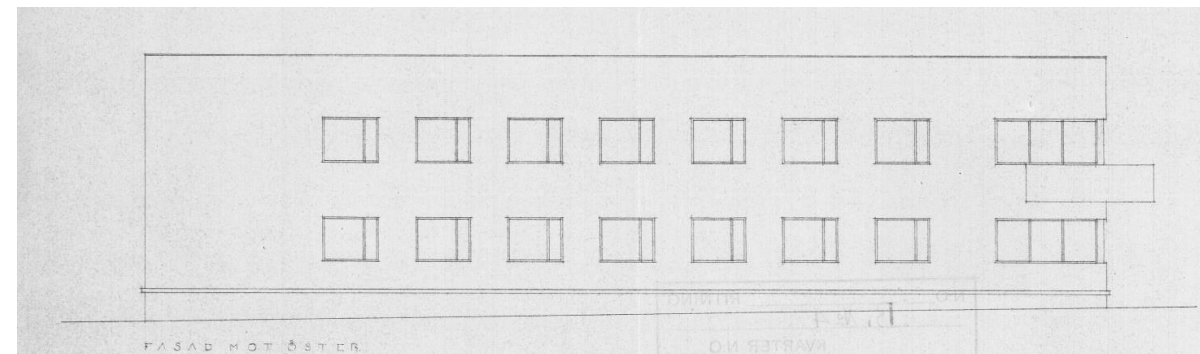
Itäinen julkisivu.

Rakennuspiirustukset

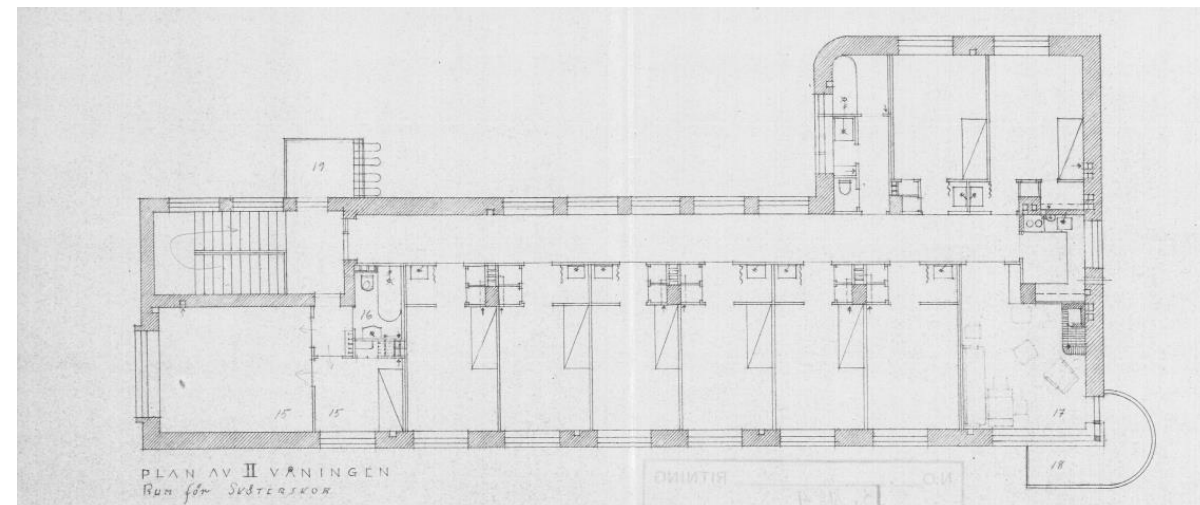
Rakennuspiirustukset vuodelta 1938 (alkuperäiset)

Pohjapiirros, I kerros.

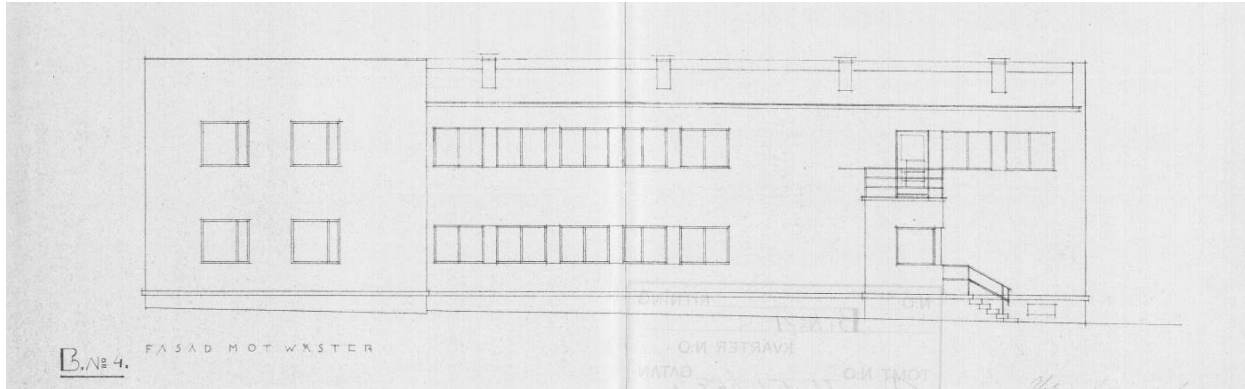
Itäinen julkisivu.

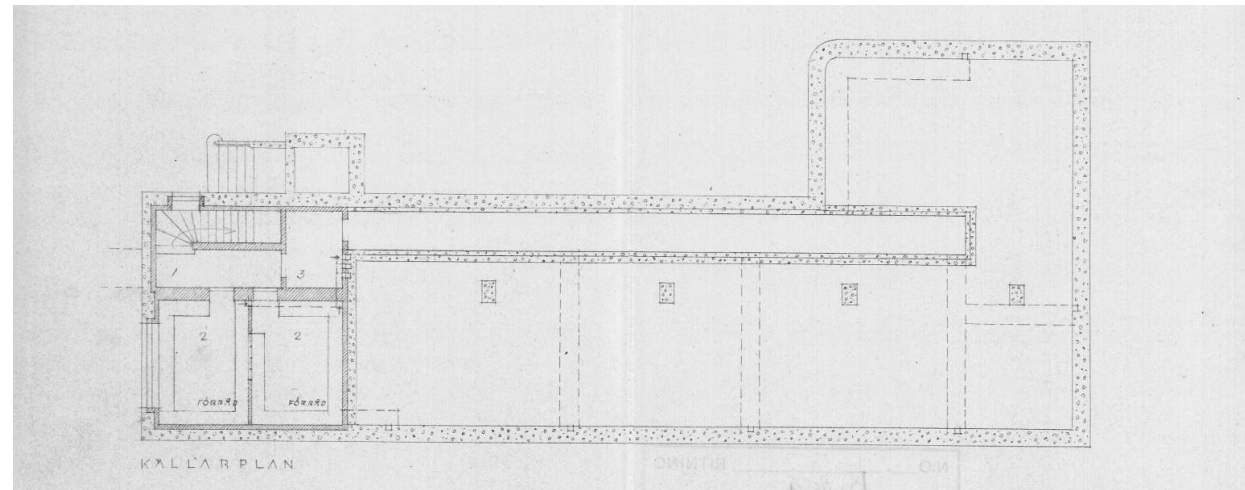
Pohjapiirros, II kerros.

Rakennuspiirustukset

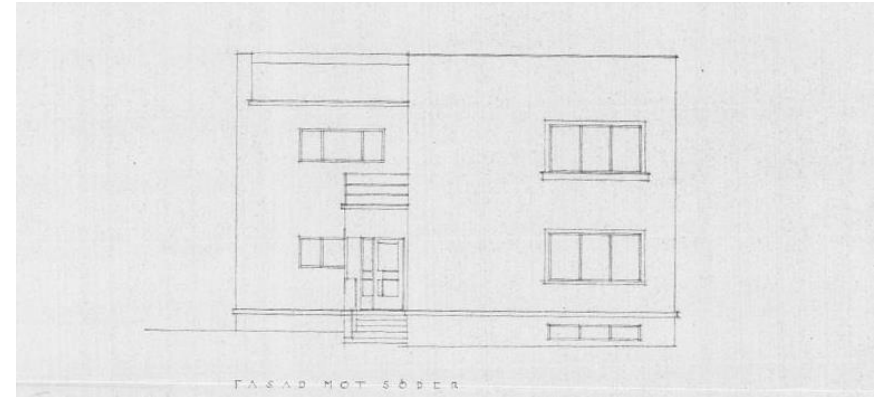
Rakennuspiirustukset vuodelta 1938 (alkuperäiset)

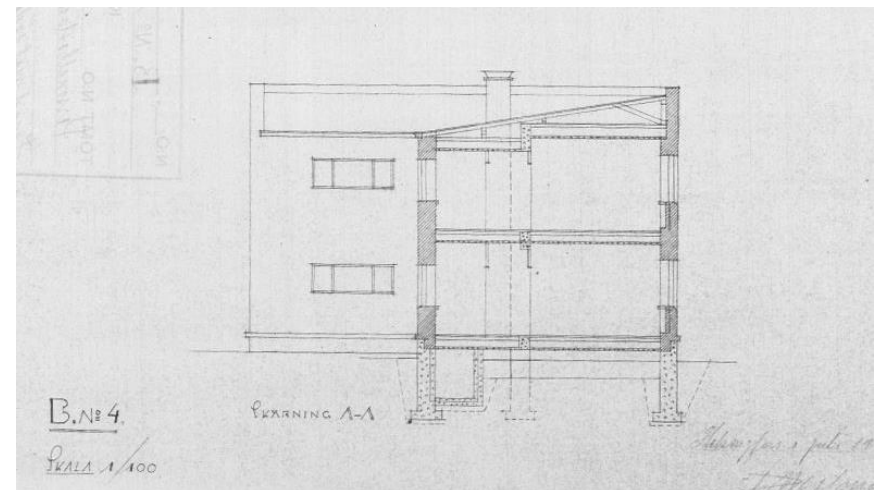
Läntinen julkisivu.

Pohjapiirros, kellarikerros.

Eteläinen julkisivu.

Leikkaus A-A'.

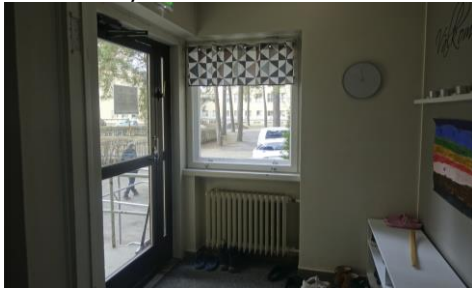
Julkisluontoisten sisätilojen arviointi

Valokuvat huhtikuu 2025

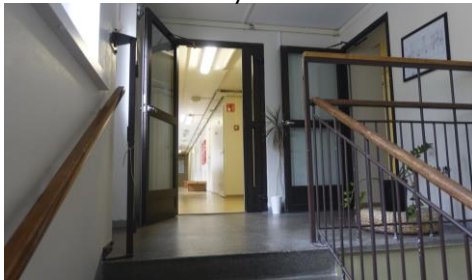
Porrashuone

Valokuva ylätasanteella.

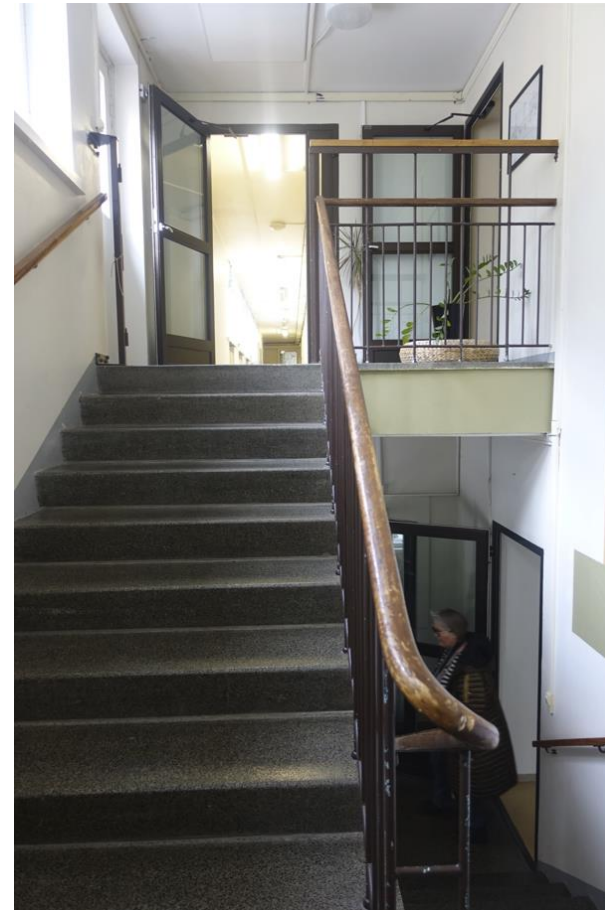
Valokuva sisäänkäynniltä.

Portaista kuva kohti ylätasannetta.

Valokuva portaikosta.

Metalliset kaiteet.

Kuvaus: Melko väljä ja valoisa porrashuone, jossa on metalliset kaiteet ja puiset käsijohteet. Välitasanteella on upotetut patterit.

Arviointi: Porrashuone on säilynyt alkuperäisessä ulkoasussaan (ainoastaan seiniä maalattu) ja siinä on hienoja funktionalismin tyyliä ilmentäviä yksityiskohtia.

Suositukset: Porrashuone suositellaan suojeltavan kaavassa. Porrashuoneen kulttuurihistoriallisesti arvokas luonne sekä aikakaudelle tyypillisiä alkuperäisiä yksityiskohtia tulisi säilyttää. Mahdollisissa korjaustöissä tulee käyttää alkuperäistä vastaavia materiaaleja. Ennen korjaustoimenpiteitä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.

Nimi: Östanlidin apulaislääkärin asunto

Osoite: Itärannantie 32

Kiinteistönumero: 598-13-18-16

Nykyinen kaavamerkintä: YS/s

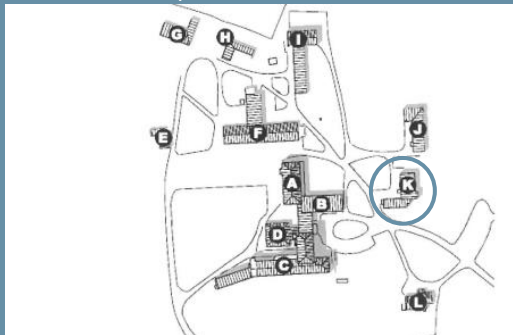
Pihapiirin kuvaus:

Entisen parantolan pihapiiri sijaitsee Pietarsaaren keskustaaajaman koillisosassa, Itälän kaupunginosassa. Sijainti korkealla kuivalla kankaalla harvan mäntymetsän ympäröimänä ajateltiin olevan parantoloille ihanteellinen paikka. Pihapiirin rakennukset on sijoitettu tontille väljästi ja suorassa kulmassa toisiinsa nähden. Poikkeuksen tekevät rakennukset G ja N, jotka noudattavat puutarhan linjausta. Pihapiiri on valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö (RKY2009) Östanlidin parantola.

Suosituks:

Uudis- ja korjausrakentamisessa rakennukset tulee sopeuttaa maisemaan ja rakennettuun ympäristöön siten, että ympäristön historialliset erityispiirteet, kuten väljyys ja funktionalismin periaatteet säilyvät.

Kartta: Asemapiirros R. Wessman.

Ramboll

Kuvaus ja rakennushistoria

Rakennus K

Nykyinen käyttötarkoitus: päiväkoti ja kotisairaanhoido

Entinen käyttötarkoitus: apulaislääkärin asunto

Rakennusvuosi: 1940

Suunnittelija: arkkitehti Ragnar Wessman

Kerroskorkeus: 2 ja 1

Perustus: kellari

Runkomateriaali: tiili, betoni

Julkisivumateriaali ja väri: vaalea rappaus

Katon muoto ja materiaali: lapekatto, katemateriaalina punainen konesaumattu pelti

Muuta: ikkunat ovat suurimmalta osin kaksijakoiset. Laatua lisäävänä yksityiskohtana mainittakoon, että punaiset syöksytorvet on integroitu rakennuksen julkisivuun. Kaiteissa on käytetty metalliputkia.

Läntinen julkisivu.

Entinen apulaislääkärin asunto edustaa Östanlidin muun rakennuskannan tapaan funktionalismin tyyliä. Rakennus muodostaa parin viereisen entisen asuntolarakennuksen (J) kanssa. L-muotoinen rakennus on funktionalismin periaatteiden mukaisesti jaettu kahteen rakennusosaan. Kaksikerroksinen rakennusosa on entinen apulaislääkärin asunto ja yksikerroksinen rakennusosa on entinen hallinnollinen yksikkö, joka koostuu kanslia-, työ- ja varastotiloista.

Rakennuksen sisäänkäynnit ovat katettuja joko yksinkertaisella lippakatteella tai lippakatteella, missä seinämä jommallakummalla sivulla. Pohjoisella ja itäisellä julkisivulla on pieni parveke.

Rakennuksen ovet, ikkunat ja rappaus ovat alkuperäiset. Katemateriaali on uusittu.

Eteläinen julkisivu.

Arvot

Pihapiiri rakennuksineen muodostaa valtakunnallisesti ainutlaatuisen yhtenäisen kokonaisuuden, joka luo itsenäisesti maisemallisia arvoja (harvinaisuus). Sairaalarakentamisesta tunnetun arkkitehti Wessmanin suunnittelema rakennus edustaa funktionalismin tyyliä, mikä näkyy rakennuksen yksinkertaisessa muotokielessä (edustavuus). Rakennuksen laadusta kertovat yksityiskohdat, kuten rakennuksen seinään integroidut syöksytorvet. Rakennus on säilyttänyt alkuperäisen ulkomuotonsa (alkuperäisyys). Rakennus toimii historiallisena todistusaineistona ja tietoa lisäävänä esimerkkinä siitä, kuinka Östanlidin alueella on parantolan perustamisen aikaan eletty (historiallinen todistusvoimaisuus).

Rakennushistoriallisesti arvokas: x

Historiallisesti arvokas: x

Maisemallisesti arvokas: x

Suosituks

Rakennus suositellaan suojeltavan. Rakennukseen tehtävien korjausten tulisi olla tämän kulttuurihistoriallisesti arvokkaan luonteen säilyttäviä.

Kuvaraportti

Valokuvat marraskuu 2024

Julkisivut pohjoinen-länsi.

Läntinen julkisivu. Päiväkodin leikkiapiha

Entinen hallinnollinen yksikkö.

Rakennukset J ja K muodostavat visuaalisen parin.

Entisen hallinnollisen yksikön sisäänkäynti

Tyypillinen ikkuna.

Rakennuspiirustukset

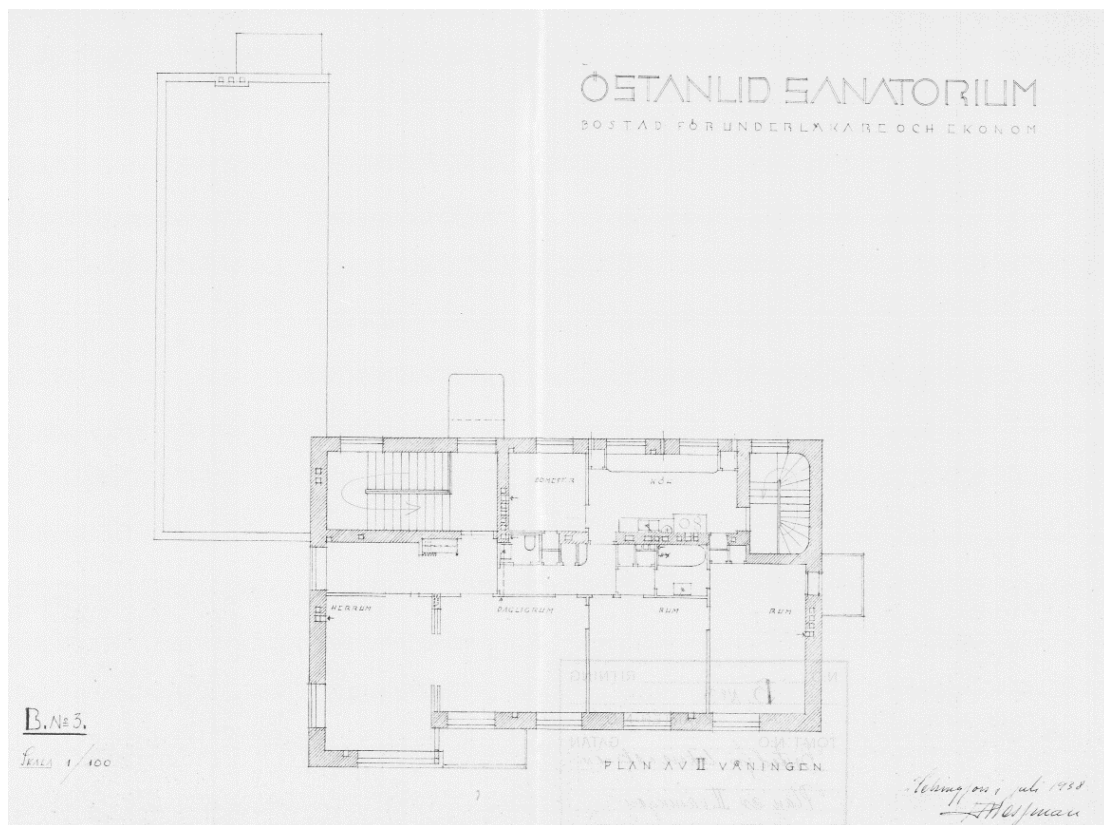
Rakennuspiirustukset vuodelta 1938 (alkuperäiset)

Pohjapiirros, I kerros.

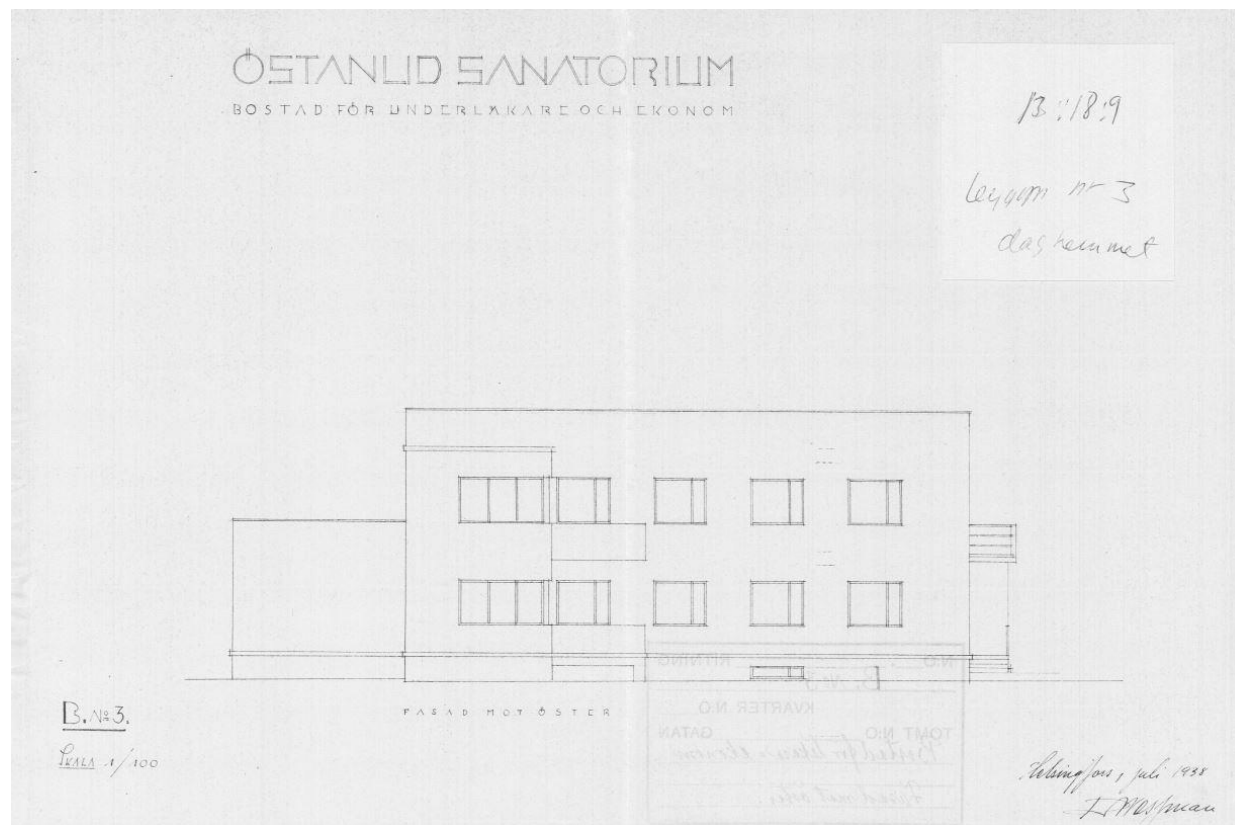
Eteläinen julkisivu.

Rakennuspiirustukset

Rakennuspiirustukset vuodelta 1938 (alkuperäiset)

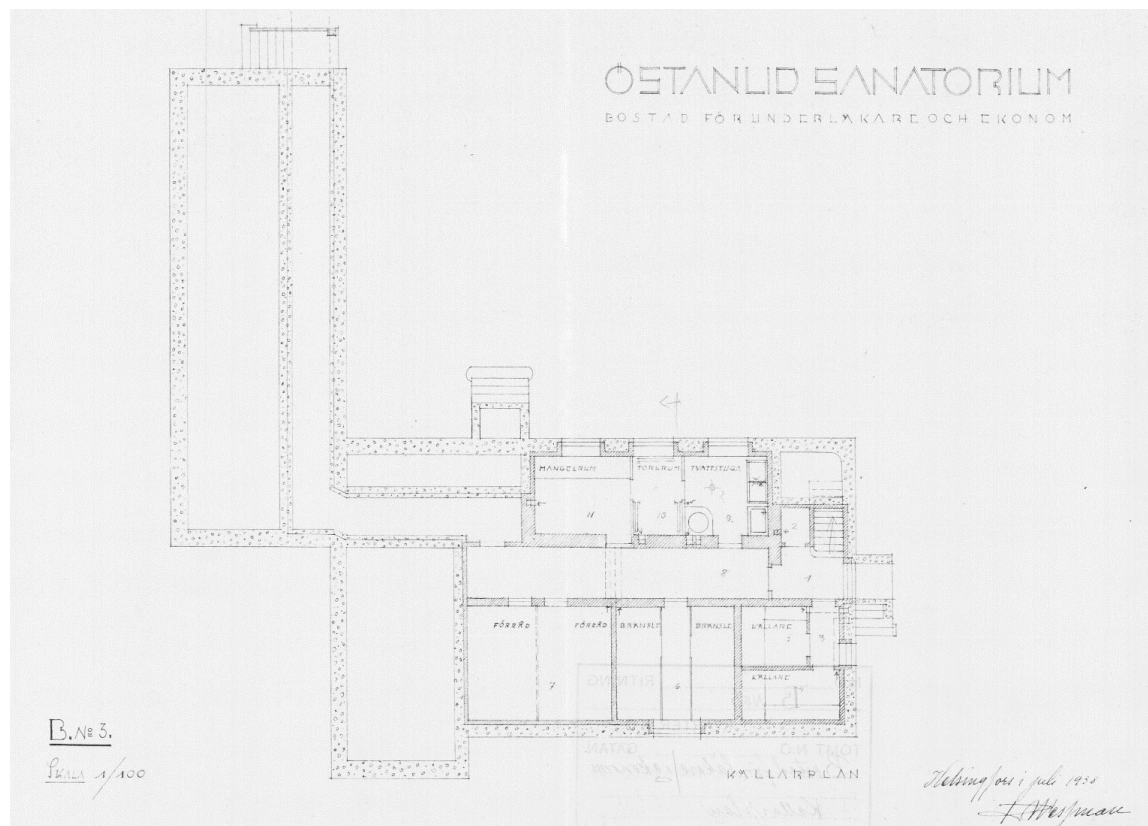
Pohjapiirros, II kerros.

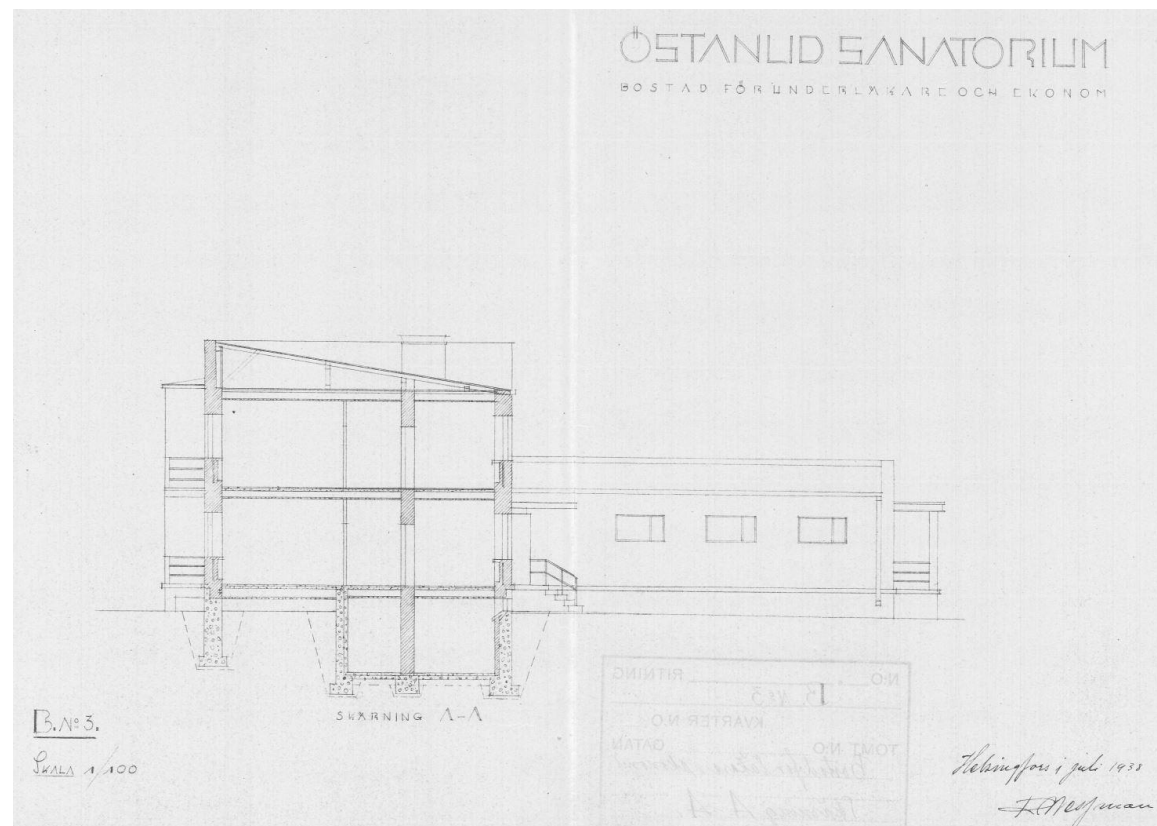
Itäinen julkisivu.

Rakennuspiirustukset

Rakennuspiirustukset vuodelta 1938 (alkuperäiset)

Pohjapiirros, kellarikerros.

Leikkaus A-A'.

Julkisluontoisten sisätilojen arviointi

Valokuvat huhtikuu 2025

Porrashuone

Ylätasanne.

Sisäänkäynti.

Valokuva portaikon ylätasanteelta.

Valokuva sisäänkäynniltä portaikkoon.

Kuvaus: Vaatimattomampi porrashuone, jossa on metalliset käsijohteet. Porrasaskelmien reunat ovat pyöristettyjä.

Arviointi: Porrashuone on säilynyt alkuperäisessä ulkoasussaan ja siinä on hienoja funktionalismin tyyliä ilmentäviä yksityiskohtia.

Suosituks: Porrashuone suositellaan suojeltavan kaavassa. Porrashuoneen kulttuurihistoriallisesti arvokas luonne sekä aikakaudelle tyypillisiä alkuperäisiä yksityiskohtia tulisi säilyttää. Mahdollisissa korjaustöissä tulee käyttää alkuperäistä vastaavia materiaaleja. Ennen korjaustoimenpiteitä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.

Nimi: Östanlidin yllilääkärin asunto

Osoite: Itärannantie 32

Kiinteistönumero: 598-13-18-16

Nykyinen kaavamerkintä: YS/s

Pihapiirin kuvaus:

Entisen parantolan pihapiiri sijaitsee Pietarsaaren keskustaaajaman koillisosassa, Itälän kaupunginosassa. Sijainti korkealla kuivalla kankaalla harvan mäntymetsän ympäröimänä ajateltiin olevan parantoloille ihanteellinen paikka. Pihapiirin rakennukset on sijoitettu tontille väljästi ja suorassa kulmassa toisiinsa nähden. Poikkeuksen tekevät rakennukset G ja N, jotka noudattavat puutarhan linjausta. Pihapiiri on valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö (RKY2009) Östanlidin parantola.

Suosituks:

Uudis- ja korjausrakentamisessa rakennukset tulee sopeuttaa maisemaan ja rakennettuun ympäristöön siten, että ympäristön historialliset erityispiirteet, kuten väljyys ja funktionalismin periaatteet säilyvät.

Kartta: Asemapiirros R. Wessman.

Ramboll

Kuvaus ja rakennushistoria

Rakennus L

Nykyinen käyttötarkoitus: vuokra-asunto

Entinen käyttötarkoitus: yllilääkärin asunto

Rakennusvuosi: 1950-luvun loppu

Suunnittelija: arkkitehti Ragnar Wessman

Kerroskorkeus: 2 ja 1

Perustus: kellari

Runkomateriaali: tiili

Julkisivumateriaali ja väri: vaalea rappaus

Katon muoto ja materiaali: taitekatto, konesaumattu punainen pelti

Muuta: rakennuksessa on nurkkaikkunat etelä-länsi julkisivulla. Pääsisäänkäynnin lattia on katettu liuskekivillä. Rakennuksen sisäänkäynnit ovat katettuja. Eteläisellä julkisivulla on kaarevan muotoinen punainen parveke. Katetun pääsisäänkäynnin päällä on niin ikään parveke.

Rakennus on rakennettu loivaan rinteeseen.

Läntinen julkisivu.

Entinen yllilääkärin asunto edustaa Östanlidin muun rakennuskannan tapaan funktionalismin tyyliisuuntaa, vaikka rakennuksessa on myös viitteitä 50-luvun arkkitehtuurissa esimerkiksi materiaalien osalta (liuskekivi). Rakennus on rakennettu 1950-luvun lopussa, jolloin tehtiin muutamia muita alueen rakennuksia koskevia laajennuksia Östanlidin alkuperäisen arkkitehdin R. Wessmanin piirustusten mukaan. Rakennus on funktionalismin periaatteiden mukaisesti jaettu kahteen rakennusosaan. Kaksikerroksinen rakennusosa on entinen yllilääkärin asunto ja yksikerroksinen rakennusosassa oli potilasvastaanotto.

Rakennuksen eteläisellä julkisivulla on myöhemmin alkuperäisen liuskekivellä päällystetyn terrassin tilalle rakennettu puinen tummaksi öljytty terassi. Rakennuksen ovet, ikkunat ja rappaus ovat alkuperäiset. Katemateriaali on uusittu.

Rakennus on toiminut myös lastenseimenä.

Eteläinen julkisivu.

Arvot

Pihapiiri rakennuksineen muodostaa valtakunnallisesti ainutlaatuisen yhtenäisen kokonaisuuden, joka luo itsenäisesti maisemallisia arvoja (harvinaisuus). Sairaalarakentamisesta tunnetun arkkitehti Wessmanin suunnittelema rakennus edustaa funktionalismin tyyliisuuntaa, mikä näkyy rakennuksen yksinkertaisessa muotokielessä (edustavuus). Rakennus on säilyttänyt alkuperäisen ulkomuotonsa (alkuperäisyys). Rakennus toimii historiallisena todistusaineistona ja tietoa lisäävänä esimerkkinä siitä, kuinka Östanlidin alueella on parantolan perustamisen aikaan eletty (historiallinen todistusvoimaisuus).

Rakennushistoriallisesti arvokas: x
Historiallisesti arvokas: x
Maisemallisesti arvokas: x

Suosituks

Rakennus suositellaan suojeltavan. Rakennukseen tehtävien korjausten tulisi olla tämän kulttuurihistoriallisesti arvokkaan luonteen säilyttäviä.

Kuvaraportti

Valokuvat marraskuu 2024

Julkisivut itä-pohjoinen.

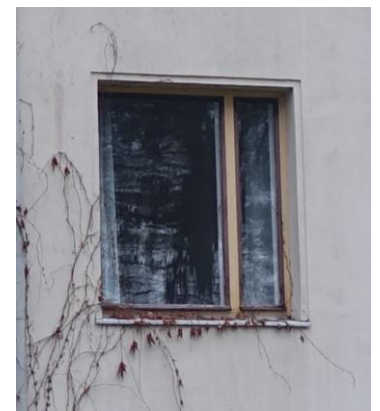
Itäinen julkisivu.

Läntinen julkisivu.

Pohjoinen julkisivu.

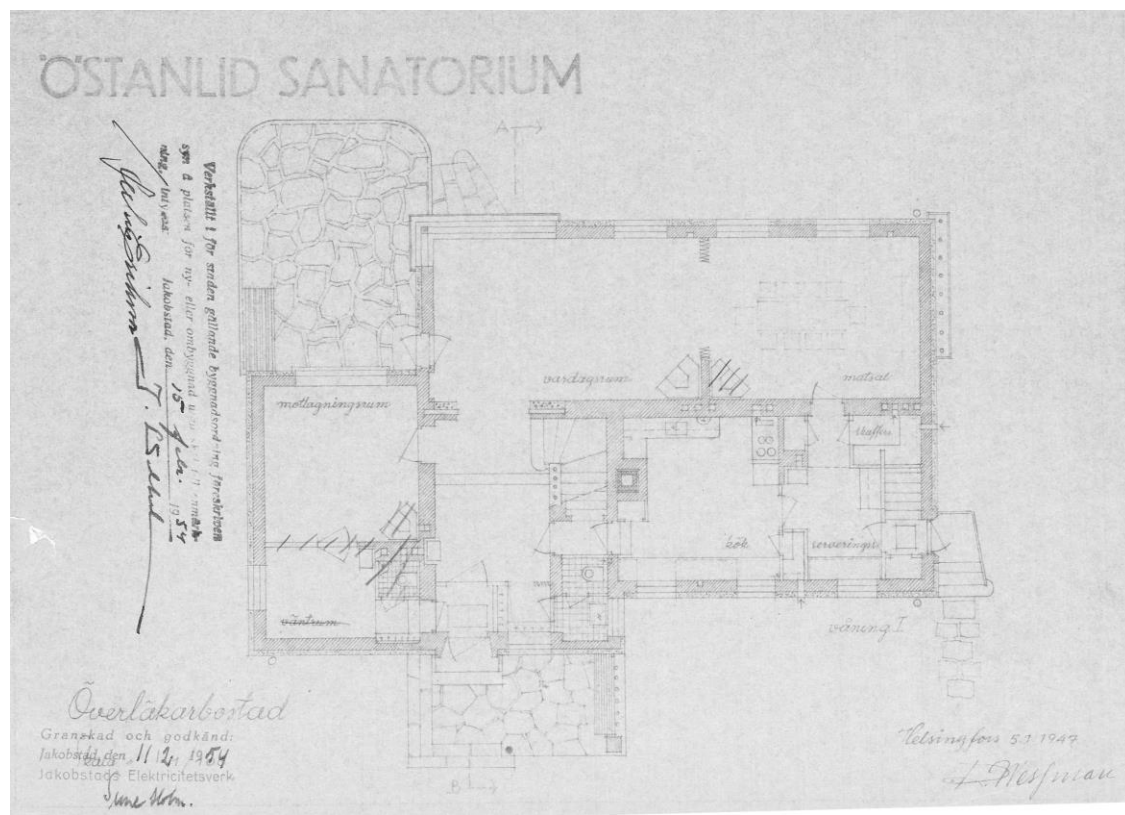

Ikkuna.

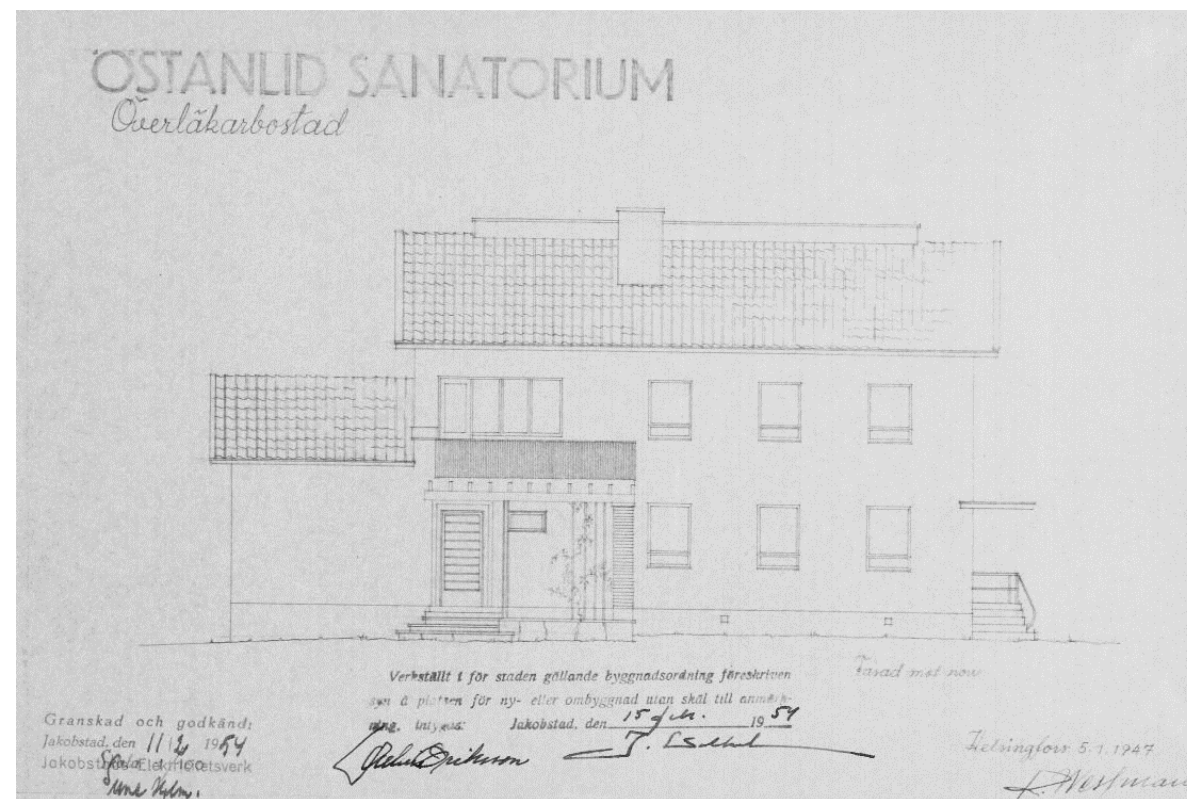
Rakennuspiirustukset

Rakennuspiirustukset vuodelta 1954 (alkuperäiset)

Piirustukset ovat arkkitehtitoimisto R. A. Wessman

Pohjapiirros, I kerros.

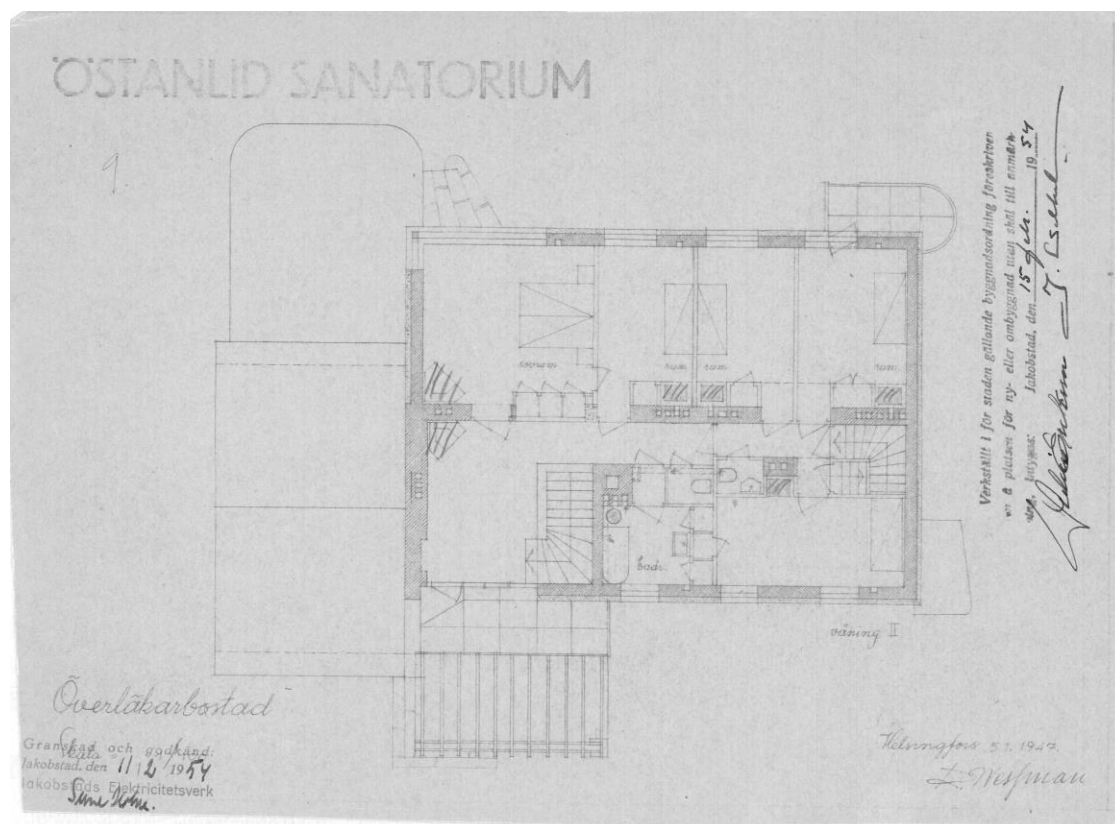

Pohjoinen julkisivu.

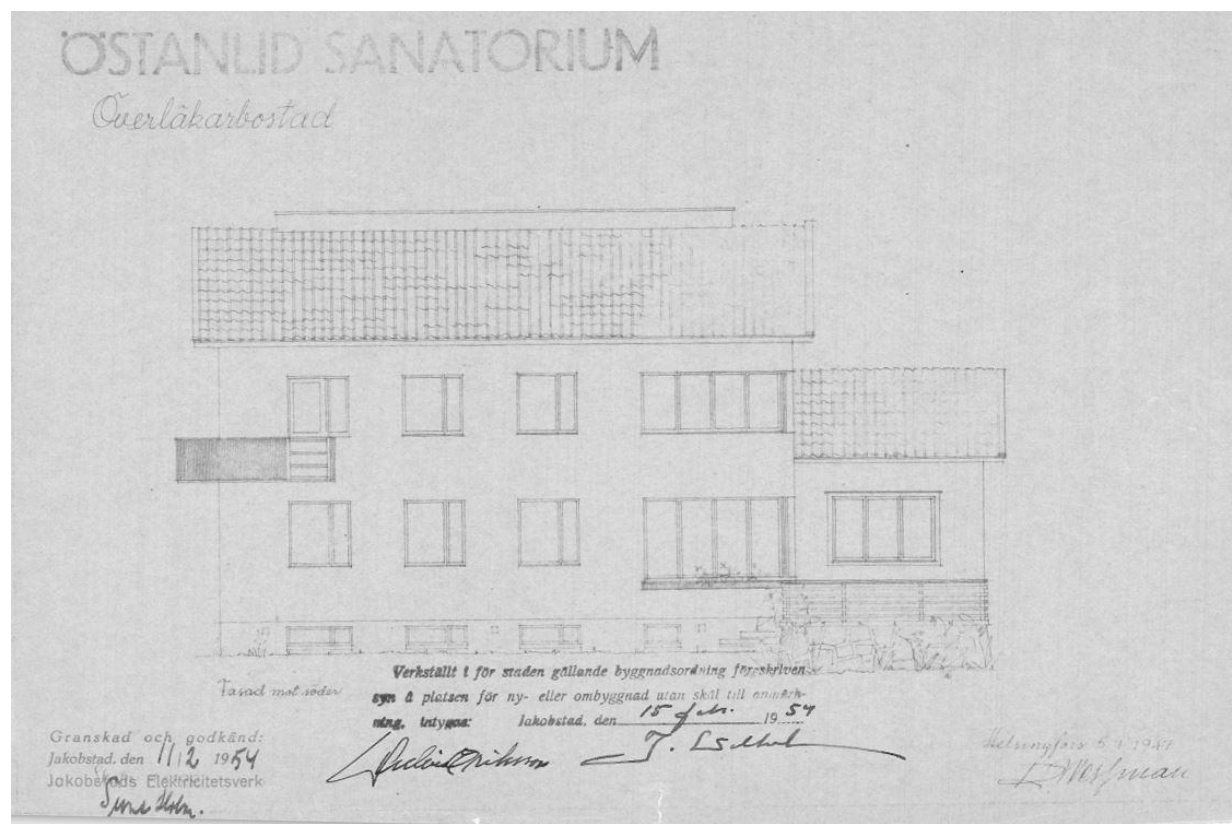
Rakennuspiirustukset

Rakennuspiirustukset vuodelta 1954 (alkuperäiset)

Piirustukset ovat arkkitehtitoimisto R. A. Wessman

Pohjapiirros, II kerros.

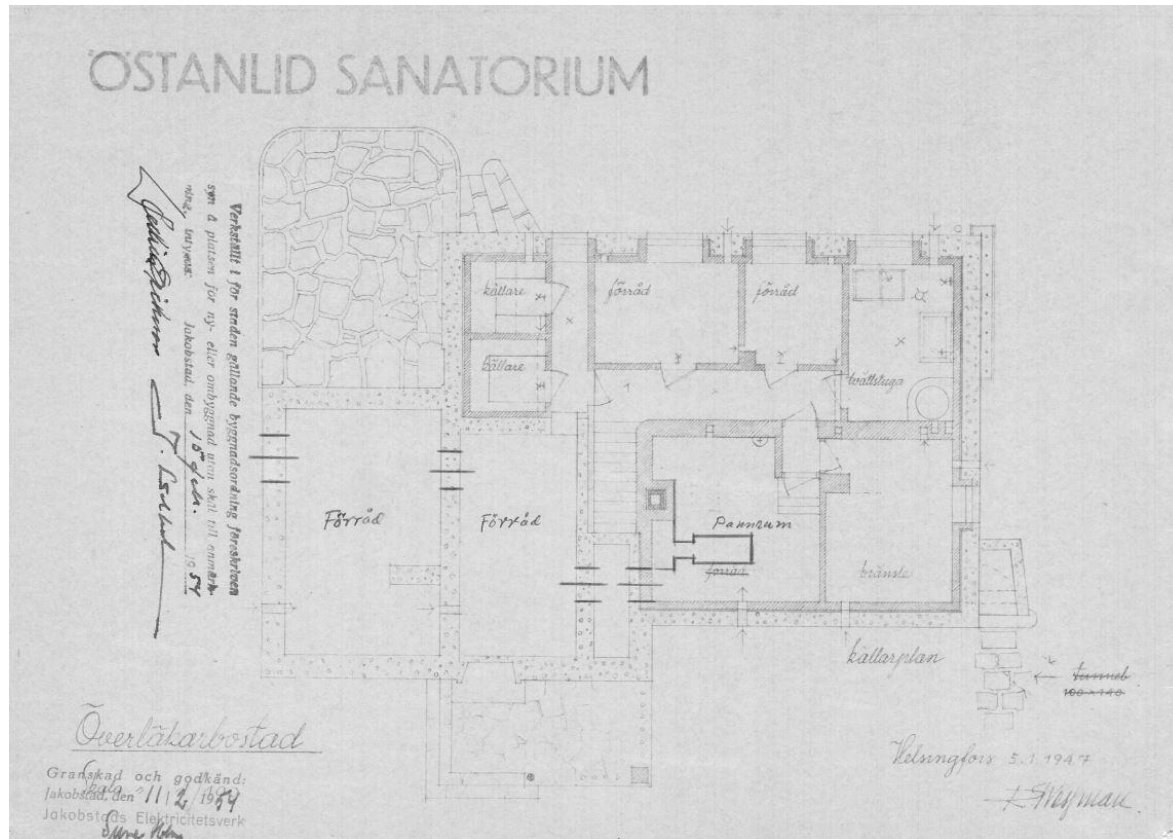

Eteläinen julkisivu.

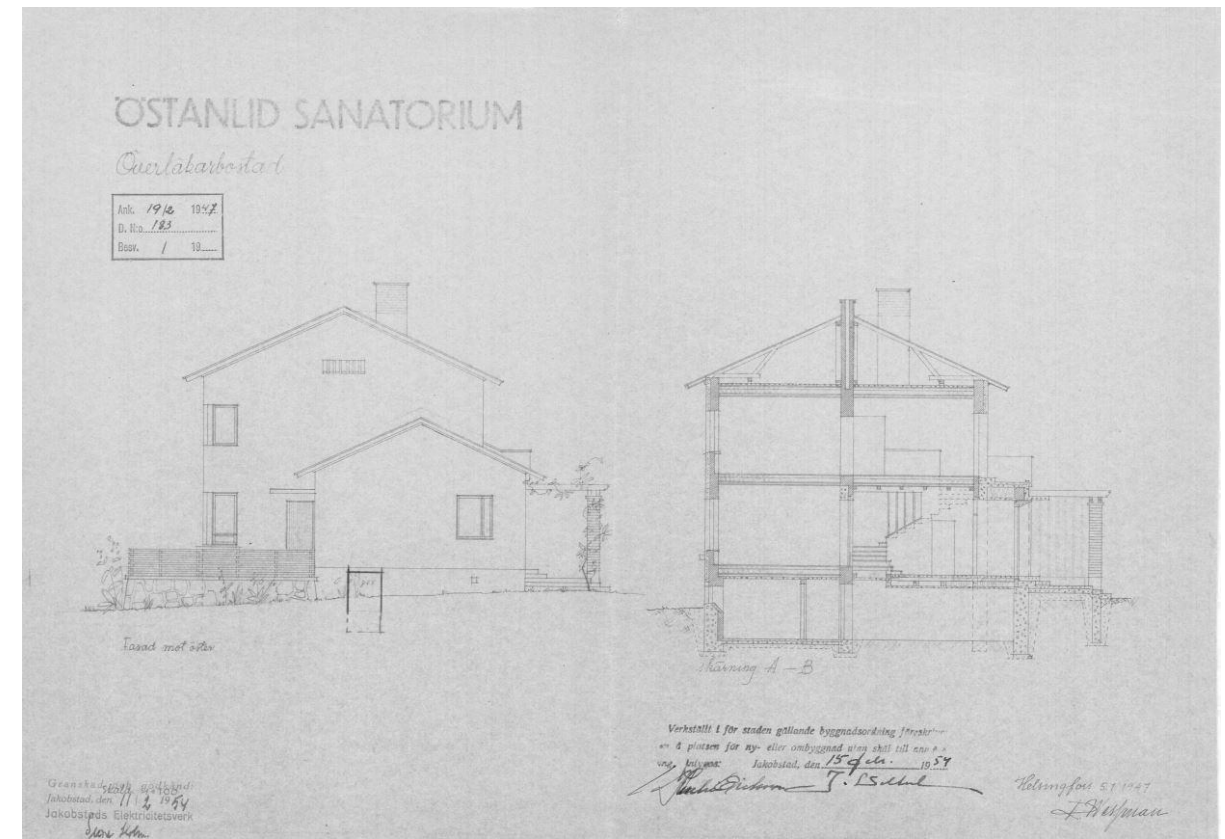
Rakennuspiirustukset

Rakennuspiirustukset vuodelta 1954 (alkuperäiset)

Piirustukset ovat arkkitehtitoimisto R. A. Wessman

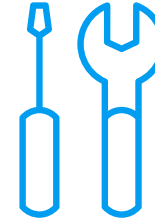

Pohjapiirros, kellarikerros.

Itäinen julkisivu, Leikkaus A-A'.

Lähteet

1. Pietarsaaren kaupungin rakennusrekisteri ja rakennusvalvonnan arkisto.
2. Pietarsaaren karttapalvelu. <https://karta.jakobstad.fi/ims/>
3. Maanmittauslaitoksen kartta-aineistot:
Historialliset ilmakuvat
<https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/>
Maastokartta
<https://asiointi.maanmittauslaitos.fi/karttapaikka/>
Vanhat peruskartat
<https://www.maanmittauslaitos.fi/asioi-verkossa/vanhat-painetut-kartat>
4. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt, RKY https://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4528 Viitattu 8.1.2025
5. Tuberkuloosin historia:
5 <https://tuberkuloosi.fi/muuta/tuberkuloosilaakityksen-historiaa/> Viitattu 8.1.2025
5.1 <https://seura.fi/ilmiot/historia/tuberkuloosi-talttui-takaharjun-parantolassa-punkaharjulla/> Viitattu 20.1.2025
6. Arkkitehti Ragnar Wessman: <https://www.mfa.fi/kokoelmat/arkkitehdit/ragnar-wessman/> Viitattu 8.1.2025
7. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma, Kaupunginosa 13 Itälä, korttelin 19 osa sekä katu, virkistys ja liikennealuetta (2007) Pietarsaaren kaupunki
8. Arviokirja/lausunto palvelukiinteistön markkina-arvosta, Folkhälsän Östanlid (2022) Simo Mäntylä / MCON Finland Oy
9. Östanlid, ehdotus yleissuunnitelmalle (2006) Arkkitehtitoimisto R.Wingren Ab
10. Funktionalismi: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/11/10/funkkis-kuori-esille-muodon-tarkoituksen> Viitattu 17.1.2025
19. RKY: https://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4528 Viitattu 23.1.2025
24. Vasa tuberkulosdistrikts kommunalförbund (1965) Östanlid Sanatorium 1941-1965.
25. Brander, Lennart (1990) Östanlid 50 vuotta. Vaasan sairaanhoitopiirin kuntainliitto, Östanlidin sairaala, Pietarsaari.